

Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005-2017

raziskava

Marko Aupič, Polona Brenčič, dr. Sabina Fras Popović,
Blaž Lesjak, mag. Breda Podbrežnik Vukmir,
dr. Polona Vilar, dr. Gorazd Vodeb, mag. Ana Zdravje

Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005-2017: raziskava

Avtorji: Marko Aupič, Polona Brenčič, dr. Sabina Fras Popović, Blaž Lesjak, mag. Breda Podbrežnik Vukmir, dr. Polona Vilar, dr. Gorazd Vodeb, mag. Ana Zdravje

Zbirka: Center za razvoj knjižnic. Študije

ISSN 2386-0332

Zasnova tipičnih strani: Kabinet01

Tehnično urejanje in prelom: Blaž Lesjak

Jezikovni pregled: Urška Drofenik

© Narodna in univerzitetna knjižnica, 2018

Imetnik avtorskih pravic na tem delu je Narodna in univerzitetna knjižnica.

To delo je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative Commons 2.5 (priznanje avtorstva, nekomercialno, brez predelav).

V skladu s to licenco je dovoljeno vsakemu uporabniku ob priznanju avtorstva delo reproducirati, distribuirati, javno priobčevati in dajati v najem, vendar samo v nekomercialne namene. Dela ni dovoljeno predelovati.

Založila: Narodna in univerzitetna knjižnica, 2018

Za knjižnico: Martina Rozman Salobir

Publikacija je dostopna na spletišču <https://cezar.nuk.uni-lj.si/analize/studije.php>

1. izdaja

Publikacija je brezplačna.

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=295261952

ISBN 978-961-6551-87-8 (pdf)

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	9
2 REZULTATI ANALIZE.....	11
2.1 Gibanje izbranih kazalcev delovanja splošnih knjižnic.....	11
2.2 Namen splošne knjižnice (določilo 1.2).....	12
2.3 Organiziranost splošne knjižnice (določili 2.1 in 2.2).....	14
2.4 Mreža knjižnice (določila 2.3, 2.3.1, 2.3.2 in 2.3.3).....	14
2.5 Odprtost (določili 2.4 in 2.4.1).....	17
2.6 Uporabniki in storitve (določila 3.1, 3.2, 3.3 in 3.4).....	19
2.7 Storitve za uporabnike (določilo 3.5).....	20
2.8 Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva: obseg knjižnične zbirke (določilo 4.2).....	28
2.9 Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva: sestava knjižnične zbirke (določilo 4.3).....	36
2.10 Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva: letni prirast gradiva, fizično vzdrževanje in varovanje knjižnične zbirke ter izločanje in odpis (določila 4.4.1, 4.4.2, 4.5 in 4.6).....	38
2.11 Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva: strokovna obdelava gradiva, dostop ter urejenost knjižnične zbirke in izposoja (določila 4.7, 4.7.1, 4.8 in 4.9).....	41
2.12 Knjižnično osebje (določila 5.1 do 5.2).....	45
2.13 Knjižnični prostori in oprema: splošna načela (določila v poglavju 6.1).....	51
2.14 Knjižnični prostori in oprema: prostori za uporabnike (določila v poglavju 6.2).....	53
2.15 Knjižnični prostori in oprema: prostori za gradivo in drugi prostori (določila 6.3 in 6.4).....	61
2.16 Knjižnični prostori in oprema: bibliobus (določilo 6.5).....	64
2.17 Knjižnični prostori in oprema: oprema knjižničnih prostorov (določilo 6.6).....	66
2.18 Vrednotenje (določila od 9.1 do 9.4).....	69
3 ZAKLJUČKI.....	76
4 NAVEDENI VIRI.....	78
5 PRILOGA: VPRAŠALNIK.....	79

KAZALO SLIK

Slika 1: Število knjižničnih zgradb po gravitacijskih območjih (Q88).....	55
Slika 2: Pomen kazalcev za različne namene.....	73

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Značilni delovni pogoji in uporaba knjižnic od leta 1990 do 2001 (prevzeto iz Novljan, B. I.)	11
Preglednica 2: Izbrani pogoji splošnih knjižnic v obdobju 2005 - 2015	11
Preglednica 3: Ocena prioritet delovanja knjižnice v obdobju od leta 2014 glede na namene, določene v Standardih (Q3, n=48)	12
Preglednica 4: Ustreznost namena splošne knjižnice v Standardu (Q4, n=48)	13
Preglednica 5: Izvajanje skupnih funkcij za mrežo organizacijskih enot na sedežu osrednje knjižnice oziroma centralizirano za celotno mrežo (uprava, nabava, obdelava, računovodstvo itn.) (Q7, n= 49)	14
Preglednica 6: Število krajevnih knjižnic (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q37, n=48).....	15
Preglednica 7: Število organizacijskih enot v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.) (Q38, n=45)	15
Preglednica 8: Število potujočih knjižnic (Q39, n=47)	15
Preglednica 9: Oblike posredovanja knjižničnega gradiva za prebivalce s posebnimi potrebami (izvzeta so postajališča potujoče knjižnice oziroma premične zbirke, ki so jih knjižnice navedle v letnih statističnih poročilih o delu za NUK; možnih je bilo več odgovorov) (Q9; n=49).....	16
Preglednica 10: Odprtost krajevnih knjižnic v letu 2016.....	17
Preglednica 11: Odprtost postajališč bibliobusov	18
Preglednica 12: Doseganje določila Standardov o članstvu v letih 2005-2015	19
Preglednica 13: Utemeljenost ponudbe storitev knjižnice na analizi potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvoju pismenosti prebivalcev v lokalni skupnosti (analiza mora biti zapisana v razvojnem dokumentu) (Q11, n=49)	20
Preglednica 14: Upoštevanje prednostnih nalog pri načrtovanju storitev (Q13, n=47)	22
Preglednica 15: Posedovanje dokumenta, ki vsebuje srednjeročno (3-5 let) in/ali dolgoročno strategijo (več kot 5 let) knjižnice za ponudbo storitev (Q15, n=49)	23
Preglednica 16: Ocena prioritete kategorije storitev: storitve za otroke, storitve za mladino, storitve za vseživljenjsko učenje odraslih, storitve v podporo interesnim dejavnostim odraslih, informacijske storitve, za ustanove in skupine v lokalni skupnosti, za skupine s posebnimi potrebami, spodbujanje branje in pismenosti (Q20=49; Q22, n=46; Q24, n=44; Q26, n=42; Q28, n=47; Q30, n=48; Q32, n=48; Q34, n=48) ...	25
Preglednica 17: Število knjižnic, ki so imele sprejet dokument politike upravljanja s knjižnično zbirko (Q36, n=48).....	28
Preglednica 18: Število krajevnih knjižnic, ki so dosegale obseg vsaj 10.000 knjig oziroma 4 knjige na prebivalca gravitacijskega območja (če v njem prebiva več kot 2.500 prebivalcev) (Q41, n=48)	29
Preglednica 19: Število krajevnih knjižnic, ki so imele vsaj 30 tekočih naslovov informativnega periodičnega tiska (v tiskani obliki; pri tem niso upoštevane krajevne knjižnice, v katerih je sedež osrednje knjižnice) (Q42, n=48).....	30
Preglednica 20: Zbirka elektronskih virov, dostopnih na daljavo (stanje 31. 12. 2005).....	31
Preglednica 21: Zbirka elektronskih virov, dostopnih na daljavo (stanje 31. 12. 2016).....	31
Preglednica 22: Število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki so imele vsaj 0,4 izvoda neknjižnega gradiva (na fizičnih nosilcih) na prebivalca (Q44, n=47)	32
Preglednica 23: Število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki so imele vsaj 0,4 naslova neknjižnega gradiva na prebivalca (neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih in	

elektronski viri dostopni na daljavo: elektronske knjige, podatkovne zbirke, periodične publikacije, digitalni dokumenti) (Q45, n=48)	32
Preglednica 24: Število izvodov knjig in naslovov informativnega periodičnega tiska (v tiskani obliki) za vsako jezikovno skupino (vključno z narodnimi manjšinami) v celotni mreži (Q47, n=8)	33
Preglednica 25: Število organizacijskih enot v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.), z najmanj 5 izvodi knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika (Q48, n=16)	33
Preglednica 26: Število izvodov knjižničnega gradiva v knjižnični zbirki, namenjeni delovanju bibliobusa (Q49, n=11)	33
Preglednica 27: Povprečno število izvodov knjižničnega gradiva na vožnji bibliobusa. (Q50, n=12)	34
Preglednica 28: Število naslovov gradiva v domoznanskih in posebnih zbirkah (Q51, n=45)	34
Preglednica 29: Priročna zbirka referenčnega gradiva v krajevnih knjižnicah vključno s knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice (Q52, n=48)	34
Preglednica 30: Sestava knjižnične zbirke glede leposlovnega in strokovnega gradiva ter gradiva, namenjenega mladini v krajevnih knjižnicah (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q54, n=48)	36
Preglednica 31: Ocena izvajanja rednega vzdrževanja, zaščite in hranjenja gradiva glede na mednarodne smernice »Načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim (IFLA principles for the care and handling of library material)« (Q55, n=48)	39
Preglednica 32: Vključenost gradiva v računalniški katalog v organizacijskih enotah (v krajevnih knjižnicah vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice, v enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.), v potujočih knjižnicah) (Q57, n=47)	41
Preglednica 33: Dostop do vzajemnega kataloga v organizacijskih enotah (v krajevnih knjižnicah vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice, v enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.), na bibliobusih) (Q58, n=48)	42
Preglednica 34: Delež gradiva v prostem pristopu po krajevnih knjižnicah (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice, pri oceni so izvzete strokovno utemeljene izjeme) (Q60, n=44)	42
Preglednica 35: Število organizacijskih enot, v katerih je strokovno in leposlovno gradivo za odrasle pregledno označeno in razvrščeno v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije (Q61, n=48)	43
Preglednica 36: Število organizacijskih enot, v katerih strokovno in leposlovno gradivo za odrasle ni razvrščeno v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije (Q62, n=3)	43
Preglednica 37: Število organizacijskih enot, ki imajo knjižnično gradivo, namenjeno otrokom in mladini (Q64, n=46)	43
Preglednica 38: Izposojevalni rok knjižnega gradiva na dom (Q69, n=48)	44
Preglednica 39: Najkrajši izposojevalni rok za drugo gradivo (Q70, n=48)	45
Preglednica 40: Število knjižničnih delavcev na prebivalca v izbranih evropskih državah	46
Preglednica 41: Število manipulativnih in tehničnih delavcev (v EPZ na dan 30. 6. 2016) (Q73, n=47)	48
Preglednica 42: Število strokovnih delavcev za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme (v EPZ na dan 30. 6. 2016) (Q74, n=48)	48
Preglednica 43: Število osebnih računalnikov v knjižnici (na dan 31. 12. 2016) (Q75, n=47)	48
Preglednica 44: Število upravnih delavcev (v EPZ na dan 30. 6. 2016) (Q76, n=48)	49
Preglednica 45: Število delavcev za računovodska in administrativna dela (v EPZ na dan 30. 6. 2016) (Q77, n=48)	50
Preglednica 46: Število zgradb, v katerih delujejo krajevne knjižnice (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q79, n=47)	51

Preglednica 47: Ocena ustreznosti lokacije zgradb krajevne knjižnice glede na umeščenost v središče gravitacijskega območja in prometno dostopnost (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q80, n=48).....	51
Preglednica 48: Število zgradb, ki so načrtovane tako, da je mogoča kasnejša dograditev v skladu z rastjo potreb prebivalcev (Q81, n=47)	52
Preglednica 49: Število zgradb krajevnih knjižnic, ki so sestavni del skupnega objekta (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q82, n=46).....	52
Preglednica 50: Število zgradb krajevnih knjižnic, ki so sestavni del skupnega objekta, imajo prostore ločene od drugih prostorov v stavbi ter imajo ločen vhod (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q83, n=47).....	52
Preglednica 51: Število zgradb krajevnih knjižnic s skupnim vhodom za vse obiskovalce (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q84, n=47)	53
Preglednica 52: Število zgradb krajevnih knjižnic dostopnih za gibalno in senzorno ovirane prebivalce (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q85, n=48)	53
Preglednica 53: Neto uporabna površina in prebivalci gravitacijskega območja zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q86, n=47)	54
Preglednica 54: Zgradbe krajevnih knjižnic glede na razrede števila prebivalcev gravitacijskega območja (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q88, n=47)	54
Preglednica 55: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 1.500 do 3.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q89, n=47).....	56
Preglednica 56: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 3.001 do 5.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q90, n=47).....	56
Preglednica 57: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 5.001 do 10.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q91, n=47).....	56
Preglednica 58: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 10.001 do 20.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q92, n=46).....	57
Preglednica 59: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje nad 20.001 prebivalcem glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q93, n=47).....	57
Preglednica 60: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 1.500 do 3.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q94, n=47).....	58
Preglednica 61: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 3.001 do 5.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q95, n=47).....	58
Preglednica 62: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 5.000 do 10.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q96, n=47).....	59
Preglednica 63: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 10.001 do 20.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q97, n=46).....	59

Preglednica 64: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje nad 20.001 prebivalcem glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q98, n=47).....	59
Preglednica 65: Zgradbe krajevnih knjižnic z ločeno postavitvijo knjižničnega gradiva za mladino v prostem pristopu glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q100, n=47).....	60
Preglednica 66: Zgradbe krajevnih knjižnic z eno ali več čitalnicami v ločenem prostoru glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q101, n=47).....	60
Preglednica 67: Ocena ustreznosti mehanskega transporta knjižničnega gradiva v knjižničnih zgradbah (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q106, n=48).....	61
Preglednica 68: Ocena ustreznosti zavarovanja knjižničnega gradiva in opreme pred neugodnimi vplivi v knjižničnih zgradbah (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q107, n=47).....	61
Preglednica 69: Ocena ustreznosti ogrevanja, prezračevanja in osvetlitve v knjižničnih zgradbah (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q108, n=47).....	62
Preglednica 70: Zgradbe krajevnih knjižnic z ločenimi študijskimi prostori glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q102, n=47).....	62
Preglednica 71: Zgradbe krajevnih knjižnic s prostorom za usposabljanje in izobraževanje glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q103, n=47).....	62
Preglednica 72: Zgradbe krajevnih knjižnic s prostorom za prireditve glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q104, n=47).....	63
Preglednica 73: Zgradbe krajevnih knjižnic s sanitarijami za obiskovalce glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q105, n=47).....	63
Preglednica 74: Odgovori na vprašanje, ali ima knjižnica bibliobus (Q110, n=48).....	64
Preglednica 75: Pogoji za delovanje bibliobusa v knjižnici (Q111).....	64
Preglednica 76: Označenost postajališč bibliobusa (Q112, n=12).....	64
Preglednica 77: Opremljenost postajališč bibliobusa (Q113, n=12).....	65
Preglednica 78: Opremljenost bibliobusa (Q114, n=12).....	65
Preglednica 79: Zgradbe krajevnih knjižnic z napravo za štetje obiska (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q116, n=47).....	66
Preglednica 80: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bilo zagotovljeno reproduciranje gradiva (fotokopirni stroj in/ali tiskalnik) (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q117, n=47).....	66
Preglednica 81: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bil zagotovljen telefon (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q118, n=47).....	66
Preglednica 82: Zgradbe krajevnih knjižnic, ki si imele faks (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q119, n=47).....	66
Preglednica 83: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bilo zagotovljeno povezovanje v internet za interne potrebe knjižnice (za delavce) (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q120, n=46).....	66
Preglednica 84: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bilo zagotovljeno povezovanje v internet (za uporabnike) (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q121, n=47).....	66
Preglednica 85: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bilo zagotovljeno povezovanje v internet za uporabnike preko brezžičnega omrežja (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q122, n=47).....	66

Preglednica 86: Zgradbe krajevnih knjižnic, ki so imele (dajale v uporabo) mikrooblike (mikrofiše, mikrofilme) (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q123, n=47)	67
Preglednica 87: Zgradbe krajevnih knjižnic, ki so dajale v uporabo mikrofiše, mikrofilme ter imele opremo za njihovo uporabo (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q124, n=8)	67
Preglednica 88: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bila zagotovljena oprema za uporabo avdiovizualnega gradiva (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q125, n=48)	67
Preglednica 89: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bila zagotovljena oprema za uporabo gradiva, ki je namenjeno vizualno, slušno in fizično oviranim uporabnikom (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q126, n=48)	67
Preglednica 90: Opravljene analize potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvoju pismenosti v lokalni skupnosti v zadnjih treh letih (Q129, n=48)	69
Preglednica 91: Vsebina analiz (Q130, n=9)	69
Preglednica 92: Priprava ali posodobitev načrta razvoja mreže organizacijskih enot in drugih oblik zagotavljanja dejavnosti v zadnjih treh letih (Q128, n=47)	70
Preglednica 93: Uporaba kazalcev v splošnih knjižnicah (Q135, Q136)	71
Preglednica 94: Pomen kazalcev za knjižnice (Q135, Q136)	72
Preglednica 95: Uporaba drugih kazalcev uspešnosti in učinkovitosti, kot so bili določeni v Standardih (Q137, n=47)	73
Preglednica 96: Primerjava statističnih podatkov z drugimi ustreznimi in primerljivimi knjižničnimi storitvami na nacionalni ravni (Q141, n=48)	74
Preglednica 97: Ocena pomembnosti primerjave na nacionalni ravni za oceno ali načrtovanje delovanja (Q142, n=45)	74
Preglednica 98: Primerjava statističnih podatkov z drugimi ustreznimi in primerljivimi knjižničnimi storitvami na mednarodni ravni (Q143, n=47)	74
Preglednica 99: Ocena pomembnosti primerjave na mednarodni ravni za oceno ali načrtovanje delovanja (Q144, n=38)	74
Preglednica 100: Metode ugotavljanja potreb neuporabnikov (možnih je bilo več odgovorov; Q145, n=47) ...	75

1 | UVOD

Pričujoča raziskava je nastala v okviru priprave novih strokovnih priporočil za splošne knjižnice. Za pripravo strokovnih priporočil je bila zadolžena Delovna skupina za pripravo strokovnih priporočil za splošne knjižnice pri Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost (v nadaljevanju Delovna skupina). Predlog strokovnih priporočil je Nacionalni svet za knjižnično dejavnost sprejel na svoji 78. seji 15. 3. 2018. Člani Delovne skupine so bili:

- Polona Brenčič, Valvasorjeva knjižnica Krško,
- dr. Sabina Fras Popović, Mariborska knjižnica,
- mag. Breda Podbrežnik Vukmir, Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik,
- dr. Polona Vilar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo,
- dr. Gorazd Vodeb (vodja), Narodna in univerzitetna knjižnica,
- mag. Ana Zdravje, Mestna knjižnica Ljubljana.

Delovna skupina je skupaj s sodelavcema Markom Aupičem in Blažem Lesjakom ter ob finančni in organizacijski podpori Narodne in univerzitetne knjižnice in Ministrstva za kulturo izvedla raziskavo, s katero je lahko ovrednotila doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice 2005-2017 v obdobju njihove veljavnosti. Osrednje vprašanje raziskave je bilo, v kolikšni meri so knjižnice dosegle začrtane razvojne usmeritve, ki so jih zastavili Standardi za splošne knjižnice, veljavni v obdobju 2005–2017 (v nadaljevanju Standardi) (Standardi ..., 2005). Zbrani podatki in ocena so predstavljali eno od podlag za oblikovanje novih strokovnih priporočil. Raziskava je bila v obliki delovnega gradiva pripravljena v mesecu oktobru 2017. Delovna skupina se je odločila, da bo delovno gradivo pripravila za objavo, saj vsebuje dragocen vpogled v delovanje in razvoj slovenskih splošnih knjižnic. Objavo delovnega gradiva je predlagal tudi Nacionalni svet za knjižnično dejavnost na 76. seji, ki bila 5. decembra 2017. Raziskava se nanaša na enajstletno obdobje do leta 2016. Njene ugotovitve kažejo, na katerih področjih so Standardi dosegli svoj namen in na katerih ne, in s tem omogoča razmišljanje o nadaljnjih razvojnih usmeritvah.

V raziskavi je bila uporabljena anketna metoda, knjižnice so v anketi navajale podatke, ki so se nanašali na stanje 31. 12. 2016. Zbrane podatke smo dopolnili še z drugimi razpoložljivimi podatki. Najprej gre za statistične podatke o delu splošnih knjižnic, ki jih zbira Narodna in univerzitetna knjižnica (BibSiSt online, B. l.; Novljan, 2006). Pri predstavitvi delovanja in razvoja slovenskih splošnih knjižnic smo uporabili še naslednje študije: Informacijsko komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic: poročilo o popisu za leto 2013 (Bon in Lesjak, 2015), Statistika potujočih knjižnic Slovenije za leto 2015 (Mrgole Jukič, 2016) in NAPLE: key figures on public libraries in Europe 2014/2015 (Naple ..., 2017).

S pomočjo anketnega vprašalnika so bili zbrani podatki o večini določil Standardov. Vprašanja so se nanašala na namen delovanja knjižnice, organiziranost, mrežo, dostopnost, storitve, knjižnično zbirko, izposajo, knjižnično osebje, knjižnični prostor in opremo ter vrednotenje. Anketa je bila izvedena s podporo spletne aplikacije 1KA. Vprašalnik je obsegal 126 vprašanj zaprtega in odprtega tipa. Naveden je v prilogi. Po mnenju Delovne skupine je bil vprašalnik relativno obsežen in kompleksen. Vabilo za izpolnjevanje ankete je bilo knjižnicam poslano 19. 4. 2017, z nekaj podaljšanji pa je bilo zbiranje podatkov zaključeno 18. 5. 2017. Naknadno sta bila izpolnjena še dva vprašalnika.

Anketo je izpolnilo 49 od 58 splošnih knjižnic v Sloveniji oziroma 84 %. Izpolnile so jo vse osrednje območne knjižnice. Ena knjižnica je vprašalnik izpolnila samo delno, vendar so bili njeni odgovori kljub temu upoštevani. Pri analizi ankete smo ugotovili, da vse knjižnice niso odgovorile na vsa vprašanja. Sama anketa je bila namreč že zasnovana tako, da je dopuščala preskakovanje in izpuščanje posameznih vprašanj. V analizi ankete in pri interpretaciji podatkov je zato ob vsakem vprašanju naveden podatek, koliko knjižnic je na posamezno vprašanje posredovalo odgovor.

Besedilo študije je strukturirano glede na poglavja Standardov za splošne knjižnice, veljavnih za obdobje 2005–2017. Upoštevana so tista poglavja Standardov, ki so bila v raziskavi predmet vrednotenja.

Posamezno poglavje analize je uvedeno s povzetkom določil ustreznega poglavja Standardov, zatem so predstavljeni podatki iz ankete ter drugih študij oziroma virov in analiza ter v zaključku poglavja ocena doseganja Standardov. Pri analizi so bile uporabljene opisne statistične metode ter vsebinska analiza. Vzorec vprašalnika je v prilogi tega dokumenta.

2 | REZULTATI ANALIZE

2.1 | Gibanje izbranih kazalcev delovanja splošnih knjižnic

Predstavitev doseganja Standardov v slovenskih splošnih knjižnicah začnemo s primerjavo gibanja izbranih kazalcev delovanja splošnih knjižnic v obdobju od leta 1990 do leta 2015. Podatki se redno zbirajo v okviru meritev o delu splošnih knjižnic (BibSiSt online. B. I.). Isti vir podatkov je vključen tudi v študijo Novljanove (B. I.). Kazalci delovanja knjižnic se nanašajo na pogoje oziroma vire za delovanje, kot so prostor, knjižnična zbirka, knjižnično osebje ter na uporabo knjižnice, kot so kazalci članstva, obiska in izposoja gradiva. Primerjava gibanja izbranih kazalcev med obdobjema 1990–2001 in 2005–2015 kaže na spremenjeno razmerje med pogoji delovanja splošnih knjižnic in njihovo uporabo (Delovni pogoji ..., B. I.). V zgodnejšem obdobju, od leta 1990 do leta 2001, je izboljševanje pogojev pomenilo znaten porast uporabe storitev, ki je bila v primerjavi s stopnjo izboljševanja pogojev za delovanje knjižnic nesorazmerno višja. V kasnejšem obdobju pa se je razmerje spremenilo. Sprememba je razvidna v spodnjih preglednicah (Preglednica 1, Preglednica 2). Stopnja izboljševanja pogojev za delovanje je približno enaka rasti uporabe, medtem ko je gibanje kazalca »Število članstva« negativno. Izboljševanje pogojev v obdobju 2005–2015 torej ni pomenilo več tolikšne rasti uporabe kot v obdobju 1990–2001. Ugotovitve o gibanju kazalcev usmerjajo knjižnice k drugačnemu prikazovanju uspešnosti in tudi k učinkovitejši izrabi pogojev za delovanje.

Preglednica 1: Značilni delovni pogoji in uporaba knjižnic od leta 1990 do 2001 (prevzeto iz Novljan, B. I.)

leto	prostor m ² število/ indeks	knjižnično gradivo število/ Indeks	zaposleni število/ indeks	članstvo število/ indeks	obisk število/ indeks	izposoja število/ indeks	priditve število/ indeks
1990	45.101 100	5.248.421 100	653 100	313.518 100	3.436.509 100	7.935.763 100	6.338 100
2001	66.351 147	7.495.467 142	868 133	486.108 155	7.830.326 228	21.883.936 275	14.271 225
Rang	5	6	8	4	2	1	3
Stand.	99.013 ³⁷	8.584.232	1505	797.291	12.843.484	25.752.696	
Doseg stand.	67%	87%	58%	61%	61%	85%	

Preglednica 2: Izbrani pogoji splošnih knjižnic v obdobju 2005 - 2015

Leto	Prostor (neto uporabne površine v m ²)	Zaposleni (EPZ)	Članstvo	Knjige in brošure (enote)	Izposoja knjig in brošur (enote)
2005	82.089	977	515.445	7.780.925	17.417.695
2015	110.289	1183	479.452	10.328.629	22.401.156
Gibanje 2005/2015	34 %	21 %	- 7 %	33 %	29 %

2.2 | Namen splošne knjižnice (določilo 1.2)

V Standardih je bil namen splošne knjižnice opredeljen kot informiranje in zadovoljevanje potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvijanju pismenosti. Predmet vrednotenja je bilo razumevanje oziroma sprejemanje namena splošne knjižnice, kakor je bil določen v Standardih, kakšen pomen oziroma vrednost so knjižnice dale posameznim namenom ter detekcija sprememb odnosa.

Knjižnice so za vsak namen, določen v Standardih, navedle, kakšno prioriteto so mu dale v svojem delovanju od leta 2014. Odgovori so povzeti v preglednici spodaj (Preglednica 3). Nameni so razvrščeni glede na to, koliko knjižnic jim je dodelilo največjo prioriteto.

Preglednica 3: Ocena prioritet delovanja knjižnice v obdobju od leta 2014 glede na namene, določene v Standardih (Q3, n=48)¹

Namen	Brez mnenja	Nismo se posvečali	Nizka prioriteta	Srednja prioriteta	Visoka prioriteta
Omogočanje dostopa do knjižničnega gradiva in informacij v knjižničnem informacijskem sistemu in v drugih informacijskih sistemih.	0	0	1	4	43
	0 %	0 %	2 %	8 %	90 %
Razvijanje in utrjevanje bralne kulture.	0	1	0	4	43
	0 %	2 %	0 %	8 %	90 %
Omogočanje rabe knjižničnega gradiva.	1	0	0	6	41
	2 %	0 %	0 %	13 %	85 %
Spodbujanje prebivalcev za uporabo knjižnice.	0	0	1	9	38
	0 %	0 %	2 %	19 %	79 %
Oblikovanje zbirke domoznanskega gradiva in informacij.	0	0	1	10	37
	0 %	0 %	2 %	21 %	77 %
Zagotavljanje dostopa do vseh vrst informacij in gradiva ter uradnih dokumentov, ki so pomembni za lokalno skupnost in posameznika.	0	0	3	8	37
	0 %	0 %	6 %	17 %	77 %
Vključevanje v vseživljenjsko učenje.	1	1	0	16	30
	2 %	2 %	0 %	33 %	63 %
Utrjevanje in razvijanje strokovnosti, organiziranosti, povezanosti in enotnosti knjižnične dejavnosti.	1	0	1	19	27
	2 %	0 %	2 %	40 %	56 %
Sodelovanje pri informacijskem opismenjevanju.	0	1	1	20	26
	0 %	2 %	2 %	42 %	54 %
Seznanjanje z dosežki preteklega in sedanjega ustvarjanja.	1	1	2	22	22
	2 %	2 %	4 %	46 %	46 %
Podpiranje dialoga med kulturami.	2	0	4	24	18
	4 %	0 %	8 %	50 %	38 %

Knjižnice so dale večji poudarek naslednjim namenom (visoka prioriteta za več kot 75 % knjižnic):

- Omogočanju dostopa do knjižničnega gradiva in informacij v knjižničnem informacijskem sistemu in v drugih informacijskih sistemih.
- Razvijanju in utrjevanju bralne kulture.
- Omogočanju rabe knjižničnega gradiva.
- Spodbujanju prebivalcev za uporabo knjižnice.
- Oblikovanju zbirke domoznanskega gradiva in informacij.

¹ V oklepaju je naveden sklic na oznako vprašanja iz vprašalnika npr. Q3 in število knjižnic, ki so odgovarjale na vprašanje npr. n=48.

- Zagotavljanju dostopa do vseh vrst informacij in gradiva ter uradnih dokumentov, ki so pomembni za lokalno skupnost in posameznika.

Manjši poudarek so dale spodnjim namenom (visoka prioriteta za 50 - 75 % knjižnic):

- Vključevanju v vseživljenjsko učenje.
- Utrjevanju in razvijanju strokovnosti, organiziranosti, povezanosti in enotnosti knjižnične dejavnosti.
- Sodelovanju pri informacijskem opismenjevanju.

Najmanjši poudarek pa je bil na spodnjih dveh namenih (visoka prioriteta za manj kot 50 % knjižnic):

- Seznanjanju z dosežki preteklega in sedanjega ustvarjanja.
- Podpiranju dialoga med kulturami.

Knjižnice so v anketi ocenile, ali je namen v Standardih še ustrezno zapisan. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 4).

Preglednica 4: Ustreznost namena splošne knjižnice v Standardu (Q4, n=48)

Ocena ustreznosti namena	Število knjižnic	Delež knjižnic
Da	29	60 %
Ne	12	25 %
Nimam mnenja	7	15 %

Tri petine knjižnic meni, da je bil namen splošne knjižnice v Standardih ustrezno zapisan, medtem ko je četrtna knjižnic menila, da temu ni tako. Preostale knjižnice niso imele mnenja. Knjižnice so v anketi lahko podale predloge za spremembo namena. Takih je bilo devet ali 19 % (Q5, n=9).

Knjižnice bi namen splošne knjižnice dopolnile z vlogo knjižnice kot kulturnega središča zlasti v manjših krajih, informacijskega središča, prostora druženja in srečevanj, razvijanja kreativnosti, izmenjevanja znanj, stališč in življenjskih izkušenj med občani (konstruktiven in povezovalen element lokalnih skupnosti t. i. tretji prostor), knjižnico kot subjektom vseživljenjskega izobraževanja, knjižnico kot tretjim prostorom aktivnega preživljanja prostega časa in druženja. Po mnenju ene knjižnice bi bilo treba poudariti razvoj (pomena) bralne kulture, vseh vrst pismenosti in samostojnega mišljenja, kar je sicer že opredeljeno v Standardih.

Ocena

Knjižnice so se še vedno zavzemale za poslanstvo, zapisano v Standardih, ki pomeni dostop do knjižničnega gradiva in informacij ter njegove rabe, razvoj bralne kulture, domoznansko dejavnost, vključevanje v vseživljenjsko učenje itn. Pri tem so splošne knjižnice svoj namen različno vrednotile. Kar četrtna knjižnic meni, da namen splošne knjižnice, kot ga opredeljujejo standardi, ni več ustrezen. Manjši del knjižnic (a ne zanemarljivo majhen) bi namreč širil poslanstvo splošne knjižnice, ki naj vključuje knjižnico kot kulturno (prireditveno) središče, zatem poslanstvo povezovanja ljudi v lokalni skupnosti, poslanstvo izmenjave znanj, stališč in izkušenj ter tudi poslanstvo razvijanja ustvarjalnosti.

2.3 | Organiziranost splošne knjižnice (določili 2.1 in 2.2)

V Standardih je bila določena ustrezna organiziranost knjižnice. Knjižnica je imela status samostojne pravne osebe, vendar le, če izvaja dejavnost za najmanj 10.000 prebivalcev. Status samostojnosti omogoča knjižnici avtonomnost in strokovnost v delovanju. Standardi so predvideli tudi centralizacijo skupnih funkcij (poslovnih procesov), ki zagotavlja racionalnost oziroma učinkovitost poslovanja.

V letih 2015 in 2016 so bile vse splošne knjižnice, ki izvajajo knjižnično dejavnosti za vsaj 10.000 prebivalcev, opredeljene kot samostojne pravne osebe. Nekatere skrbijo celo za manjše število prebivalcev (BibSiSt online, B. l.).

Knjižnice so ocenile stopnjo centraliziranosti skupnih funkcij. Iz odgovorov knjižnic lahko sklepamo, da vprašanje morda ni bilo zadosti jasno zastavljeno. To bi lahko bil vzrok za nerazumevanje vprašanja, ki se kaže v enem odgovoru (knjižnica je omenjala zunanje izvajanje funkcij).

Preglednica 5: Izvajanje skupnih funkcij za mrežo organizacijskih enot na sedežu osrednje knjižnice oziroma centralizirano za celotno mrežo (uprava, nabava, obdelava, računovodstvo itn.) (Q7, n= 49)

Izvajanje skupnih funkcij	Število knjižnic	Delež knjižnic
V celoti	40	82 %
Delno	9	18 %
Skupne funkcije se ne izvajajo centralizirano	0	0 %

Štiri petine knjižnic je izvajalo skupne funkcije centralizirano (40 knjižnic od 49, tj. 82 %). Pri slabi petini knjižnic oziroma devetih knjižnicah je šlo v enem primeru za nerazumevanje vprašanja, drugače pa so knjižnice omenjale, da se funkcije nabave in obdelave knjižničnega gradiva niso izvajale povsem centralizirano na sedežu osrednje knjižnice. V raziskavi nismo raziskovali/ugotavljali razlogov za takšno stanje. Knjižnice so tudi omenjale, da v nekaterih primerih računovodstva ter vzdrževanja računalniške opreme niso izvajale same, temveč zunanji izvajalci. Ti so torej prevzemali izvajanje določenih funkcij, za katero je bil predviden določen obseg zaposlitve osebja. To pomeni, da je bil obseg zaposlitve manjši, kot ga določena knjižnica potrebuje glede na predvideni obseg dela.

2.4 | Mreža knjižnice (določila 2.3, 2.3.1, 2.3.2 in 2.3.3)

V Standardih je bil izpostavljen pomen dostopnosti kot načela za organizacijo mreže enot z ustreznimi kriteriji. Določene so bile vrste organizacijskih enot, kriteriji za lociranje enot in načini za zagotavljanje dostopnosti knjižničnega gradiva za posebne skupine uporabnikov.

Po podatkih Narodne in univerzitetne knjižnice so v letu 2016 slovenske splošne knjižnice izvajale dejavnost v 271 krajevnih knjižnicah (vključeni so sedeži osrednjih knjižnic), na 93 postajališčih premičnih zbirk ter z 12 bibliobusi, ki so se ustavljali na 720 postajališčih. Med 212 slovenskimi občinami ima eno ali več krajevnih knjižnic 166 občin, v 38 občinah pa je dejavnost zagotovljena z bibliobusom ali pa s postajališčem premične zbirke. V 8 občinah prebivalstvu ni neposredno dostopna dejavnost splošnih knjižnic.

V letu 2005 je mreža splošnih knjižnic obsegala 61 osrednjih knjižnic, 240 krajevnih knjižnic (vključene so krajevne knjižnice, kjer je sedež osrednje knjižnice), 12 bibliobusov, ki so ustavljali na 643 postajališčih ter 84 postajališč premičnih zbirk (BibSiSt online, B. l.). V publikaciji Splošne knjižnice: poročilo za leto 2005 (Novljan, 2006, str. 10) je navedena ocena o 58 % doseganju načrta neposredne dostopnosti knjižnične dejavnosti. Metodologija te ocene se razlikuje od metodologije, ki jo je uporabil Urbanistični inštitut v spodnji oceni.

V obdobju 2005–2016 se je število krajevnih knjižnic povečalo za 13 %, število postajališč bibliobusa pa za 12 %. Število potujočih knjižnic (12 bibliobusov) se v obdobju od leta 2003 do 2016 ni spremenilo (Mrgole Jukič, 2016).

Knjižnice, ki so sodelovale v anketi, so navedle vrste in število organizacijskih enot. Podatki so prikazani v preglednicah spodaj (Preglednica 6, Preglednica 7, Preglednica 8).

Preglednica 6: Število krajevnih knjižnic (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q37, n=48)

Število krajevnih knjižnic v mreži	Število osrednjih knjižnic	Delež
1	7	15 %
2	8	17 %
3	8	17 %
4	11	23 %
5	3	6 %
6	2	4 %
7	4	8 %
8	2	4 %
10	1	2 %
19	1	2 %
34	1	2 %

V anketi je sodelovalo 49 knjižnic, vendar pa je 48 knjižnic navedlo podatke o krajevnih knjižnicah. Te knjižnice so imele skupaj 225 krajevnih knjižnic, največje število je bilo 34, mediana pa 4 krajevnih knjižnic. To pomeni, da ima povprečna slovenska splošna knjižnica štiri krajevnih knjižnic; seveda so odkloni precej veliki.

Preglednica 7: Število organizacijskih enot v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.) (Q38, n=45)

Število organizacijskih enot	Število osrednjih knjižnic	Delež
0	29	64 %
1	6	13 %
2	5	11 %
3	3	7 %
6	1	2 %
9	1	2 %

V anketi je sodelovalo 49 knjižnic, vendar pa je 45 knjižnic navedlo podatke o organizacijskih enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov. Le 16 knjižnic je imelo organizacijske enote, skupaj so imele 40 organizacijskih enot, posamezna knjižnica je imela največ devet enot.

Preglednica 8: Število potujočih knjižnic (Q39, n=47)

Število potujočih knjižnic	Število osrednjih knjižnic	Delež
0	29	62 %
1	15	32 %
2	1	2 %
3	1	2 %
10	1	2 %

Število potujočih knjižnic je navedlo 47 knjižnic od 49, ki so sodelovale v anketi. Te knjižnice so imele skupaj 30 potujočih knjižnic, od tega 12 bibliobusov (Q40, n=45). Potujoče knjižnice ima 18 osrednjih knjižnic. Žal ni mogoče preveriti, ali so knjižnice navajale potujoče knjižnice v skladu z definicijo v Standardih.

Glede ocene ustrezne prostorske dostopnosti knjižnic je relevantna raziskava Urbanističnega inštituta Republike Slovenije. V njej je inštitut ocenil prostorsko dostopnost splošnih knjižnic glede na cestno omrežje v letu 2014 (Vodeb, 2015). Prostorska dostopnost je bila ocenjena na dva načina. V prvem so se upoštevale le lokacije krajevnih knjižnic (269), v drugem pa tudi postajališča bibliobusov in premičnih zbirk (816). Po oceni, opravljeni na prvi način, je bilo 72 % prebivalcev, ki imajo krajevno knjižnico na območju naselja ali v štiri kilometrski oddaljenosti. Po oceni, opravljeni na drugi način, pa je bilo takih prebivalcev 87 % (krajevna knjižnica, postajališče bibliobusa ali premične zbirke locirane v naselju ali v oddaljenosti 4 km). Torej tudi glede na te podatke obstaja še precejšen delež prebivalstva, ki nima ustreznega dostopa do krajevne knjižnice.

Knjižnice so navedle oblike posredovanja knjižničnega gradiva za prebivalce s posebnimi potrebami, pri tem pa so izvzele postajališča potujoče knjižnice oziroma premične zbirke, ki so jih navedle v letnih statističnih poročilih o delu.

Preglednica 9: Oblike posredovanja knjižničnega gradiva za prebivalce s posebnimi potrebami (izvzeta so postajališča potujoče knjižnice oziroma premične zbirke, ki so jih knjižnice navedle v letnih statističnih poročilih o delu za NUK; možnih je bilo več odgovorov) (Q9; n=49)

Oblika posredovanja	Število knjižnic	Delež knjižnic
Izposoja na dom	32	65 %
Drugo	17	35 %
Ne izvajamo, ker nimamo možnosti oziroma pogojev	6	12 %
Izposoja po pošti	5	10 %
Ne izvajamo, ker ni potrebe	1	2 %

Približno dve tretjini knjižnic (65 %) je izvajalo izposajo na dom za uporabnike s posebnimi potrebami, v manjši meri pa druge oblike dejavnosti, med njimi tudi dogodke. 12 % (6) splošnih knjižnic ni izvajalo nobene oblike posredovanja gradiva za posebne skupine uporabnikov, ker ni imelo možnosti oziroma pogojev za to. V anketi se niso zbirali podatki o ustreznosti in obsegu tovrstnih oblik glede na potrebe v lokalnem okolju.

Ocena

Splošnim knjižnicam je v enajstletnem obdobju uspelo izboljšati prostorsko dostopnost za prebivalce Slovenije, ki je na visoki ravni, vendar pa ni v celoti dosežena. Podatki o organizacijskih enotah v javnih zavodih in za posebne skupine uporabnikov, o potujočih knjižnicah in podatki o oblikah posredovanja knjižničnega gradiva za prebivalce s posebnimi potrebami kažejo, da je bila raven dostopnosti knjižnične dejavnosti za posebne skupine uporabnikov na nižji ravni kot za splošno populacijo.

2.5 | Odprtost (določili 2.4 in 2.4.1)

Standardi so določali čas odprtosti (obratovalni čas) organizacijskih enot. Obratovalni čas organizacijskih enot knjižnice je bil določen za uporabnike glede na velikost gravitacijskega območja, poleg tega je bil določen minimalni obratovalni čas ter čas postanka bibliobusa na posameznem postajališču.

Za ovrednotenje stanja odprtosti so bili uporabljeni podatki Narodne in univerzitetne knjižnice o delu splošnih knjižnic (BibSiSt online, B. l.) in študija »Informacijsko komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic«, poročilo o popisu za leto 2013 (Bon in Lesjak, 2015).

Po podatkih iz letnih statističnih poročil splošnih knjižnic, ki jih zbira Narodna in univerzitetna knjižnica, je bilo v letu 2016 213 krajevnih knjižnic in 58 osrednjih knjižnic, znaša seštevek letnega obratovalnega časa vseh navedenih knjižnic 380.745 ur (vključno s postanki bibliobusov, ki so trajali 9926 ur). V letu 2005 so bila izposojevališča splošnih knjižnic odprta 326.376 ur (Novljan, 2006, str. 10). V obdobju 2005 – 2016 se je torej obratovalni čas knjižnic povečal za 17 %.

Po podatkih NUK, povzetih iz letnih statističnih poročil splošnih knjižnic za leto 2016, je bilo stanje glede tedenskega najdaljšega obratovalnega časa odprte enote, ki je praviloma sedež osrednje knjižnice, naslednje: mediana odprtosti je 54 ur, najkrajši tedenski obratovalni čas je 45 ur, najdaljši pa 65 ur. Vse osrednje knjižnice so torej izpolnjevale določilo Standardov o odprtosti osrednje knjižnice.

Podatki o obratovalnem času organizacijskih enot so bili pridobljeni v okviru zbiranja podatkov o stanju mreže splošnih knjižnic na dan 31. 12. 2016 za namen projekta Prostorska analiza knjižnične mreže (PAM). Podatki vsebujejo tudi obratovalni čas na tedenski ravni za vsako organizacijsko enoto knjižnice. Pri tem je bilo popravljeno nekaj napak v času odprtosti. Iz pregleda je izvzet obratovalni čas knjižnic oziroma oddelkov, kjer le ta že vključuje obratovalni čas drugih oddelkov oziroma enot. To so: Oddelek za italijaniko in Oddelek za mlade bralce v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper, Pionirska knjižnica Nova vas in Rotovž ter Knjižnica Tabor in Čitalnica v Mariboru, Slovanska knjižnica in knjižnica Kolodvor v Ljubljani. V pregledu in izračunih je tako zajetih 255 organizacijskih enot. Organizacijske enote so razdeljene v razrede glede na število potencialnih uporabnikov (prebivalcev), ki jih pokrivajo. Podatke prikazuje spodnja preglednica (Preglednica 10).

Osnovo za razdelitev krajevnih knjižnic glede na velikost gravitacijskega območja predstavljajo podatki iz študije »Informacijsko komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic« (Bon in Lesjak, 2015). V popisu IKT opreme je bil namreč za vsako organizacijsko enoto posamezne osrednje knjižnice naveden tudi podatek o številu prebivalcev, ki jih enota pokriva, in sicer za stanje konec leta 2013. Glede na relativno majhne spremembe stanja mreže splošnih knjižnic v obdobju do leta 2016 je bilo ocenjeno, da so podatki uporabni za okvirno oceno.

Preglednica 10: Odprtost krajevnih knjižnic v letu 2016

Število prebivalcev, ki jih pokriva organizacijska enota	Število knjižnic	Povprečno št. prebivalcev na organizacijsko enoto	Povprečna odprtost (ure tedensko)	Mediana odprtosti (ure tedensko)	Najmanjša odprtost (ure tedensko)	Največja odprtost (ure tedensko)
Do vključno 750	30	443	4,67	4	1,5	10
751-1.500	25	1.191	9,02	6	2	30
1.501-2.000	14	1.709	15,07	12,8	4	29,4
2.001-4.000	60	2.937	16,41	15	2	39,5
4.001-6.000	29	4.726	22,63	20	3	45
6.001-10.000	33	7.803	35,97	35	6	57
10.001-20.000	42	14.041	50,48	51	28	63
20.001 in več	22	33.768	57,89	60	48	65
Skupaj	255	7.727	26,66	20	1,5	65

Podatki o času postanka na postajališčih bibliobusa so bili pridobljeni v okviru zbiranja podatkov o stanju mreže splošnih knjižnic na dan 31. 12. 2016 za namen projekta Prostorska analiza knjižnične mreže (PAM). Izločena so bila postajališča, ki ne obstajajo več, in dve postajališči v zamejstvu. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 11).

Preglednica 11: Odprtost postajališč bibliobusov

Število postajališč	Najkrajši obratovalni letni čas (ure)	Najdaljši obratovalni letni čas (ure)	Povprečje obratovalnega časa (ure)	Mediana obratovalnega časa	Število postajališč, katerih obratovalni čas obsega vsaj 24 ur na leto	
705	1,66	195	14,08	11	156	22 %

Po podatkih Sekcije za potujoče knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije je bilo v letu 2015 povprečno trajanje postanka bibliobusa na postajališču 47 minut (Mrgole Jukič, 2016).

Določilo o najkrajšem tedenskem obratovalnem času, tj. 20 ur izpolnjuje 54 % krajevnih knjižnic (podatki zajemajo 255 knjižnic).

Razpoložljivi podatki omogočajo vrednotenje doseganja določila Standardov o obratovalnem času za razrede knjižnic z gravitacijskim območjem od 0 do 6.000 prebivalcev le na poenostavljen način. Poenostavljeni izračun seštevka odprtosti vseh knjižnic je pokazal naslednje:

- Najslabše so izpolnjevale določilo Standardov krajevne knjižnice za gravitacijsko območje do 750 prebivalcev – le v 23 % deležu.
- Krajevne knjižnice za gravitacijsko območje 751–1.500 prebivalcev so določilo Standardov izpolnjevale v 45 % deležu.
- Krajevne knjižnice za gravitacijsko območje 1.501–2.000 prebivalcev so izpolnjevale določilo Standardov v 75 % deležu.
- Krajevne knjižnice za gravitacijsko območje 2.001–4.000 prebivalcev so izpolnjevale določilo Standardov v 82 % deležu.
- Seštevke odprtosti vseh knjižnic v razredu gravitacijskega območja 4.001–6.000 prebivalcev pa že presega minimalno določilo Standardov (113 %).
- Določilo o odprtosti osrednjih knjižnic za gravitacijska območja za več kot 30.000 prebivalcev vsaj 60 ur tedensko izpolnjuje 9 knjižnic od 10 (90 %).
- Določilo o odprtosti organizacijskih enot za gravitacijska območja za več kot 8000 prebivalcev vsaj 45 ur tedensko izpolnjuje 65 knjižnic od 80 (81 %).

Ocena

Glede doseganja določil Standardov o obratovalnem času je bilo ugotovljeno, da jih ne dosegajo zlasti manjše organizacijske enote z gravitacijskim območjem do 4000 prebivalcev. V splošnem velja, da se je stanje izboljševalo s širjenjem gravitacijskega območja enote. Poleg tega so pri manjših enotah v istem razredu gravitacijskega območja opazne velike razlike glede obratovalnega časa. Glede trajanja postankov bibliobusa ti v skupnem povprečju zaostajajo za določilom Standardov. Povprečno trajanje postankov je dosegalo 59 % vrednosti, priporočene po Standardih; postajališč, kjer traja postanek bibliobusa vsaj 24 ur na leto, je bilo le 22 % od vseh postajališč.

Ugotovitve glede obratovalnega časa mečejo senco na oceno o dobri prostorski dostopnosti knjižnic. Knjižnice na manjših gravitacijskih območjih so izkazovale slabšo odprtost, ki je resna ovira uresničevanju poslanstva knjižnic.

2.6 | Uporabniki in storitve (določila 3.1, 3.2, 3.3 in 3.4)

V Standardih je bilo določeno načelo čim širše dostopnosti storitev za potencialne uporabnike. Dostopnost se zagotavlja z brezplačno uporabo knjižnice in brezplačnim članstvom ter storitvami. Določena je bila vrednost kazalca »Delež članov med prebivalci«, ki naj bi jo dosegle splošne knjižnice. Standardi so določali, da knjižnica uredi poslovanje z uporabniki s sprejetimi pravili, ki opredeljujejo medsebojne dolžnosti in pravice.

Po podatkih, povzetih iz letnih statističnih poročil splošnih knjižnic, ki jih zbira Narodna in univerzitetna knjižnica, so imele v letu 2016 splošne knjižnice 469.970 članov, kar je predstavljalo 23 % delež prebivalstva. Leta 2015 so imele 479.452 članov, kar predstavlja 23 % delež prebivalstva. Leta 2015 so imele splošne knjižnice 149.382 članov do 15. leta starosti, kar predstavlja 49 % delež v tej starostni skupini prebivalcev.

Leta 2005 so imele splošne knjižnice 515.445 članov, kar je predstavljalo 26 % delež med prebivalstvom in 52 % delež med prebivalci do 15 leta starosti.

V letu 2015 so bile razlike med knjižnicami takšne: najmanjši delež članov je bil 14 %, največji pa 44 %, mediana pa 23 %, samo ena knjižnica je dosegla določilo Standardov. Najmanjši delež članov do 15. leta je bil 32 %, največji pa 8 %, določilo Standardov je doseglo 12 knjižnic.

V letu 2016 so bile razlike med knjižnicami naslednje: najmanjši delež članov je bil 13 %, največji delež 36 %, mediana pa 23 %, nobena knjižnica ni dosegla določila Standardov. Najmanjši delež članov do 15. leta je bil 33 %, največji pa 85 %, določilo Standardov je doseglo 11 knjižnic.

Po poročanju Sekcije za potujoče knjižnice ZBDS je v letu 2015 potujoče knjižnice obiskovalo 17.440 članov. Število stalno narašča od leta 2010. Potujoče knjižnice je v letu 2015 obiskalo 136.536 članov, ki so si izposodili 757.641 enot gradiva (Mrgole Jukič, 2016, str. 12).

Doseganje določil Standardov o članstvu je prikazano spodaj. V splošno knjižnico naj bi bilo včlanjenih vsaj 40 % prebivalcev in vsaj 60 % mladih do 15. leta starosti.

Preglednica 12: Doseganje določila Standardov o članstvu v letih 2005-2015

Leto	Število knjižnic*	Število in delež knjižnic, ki dosegajo 40 % članstva prebivalcev		Število in delež knjižnic, ki dosegajo 60 % članstva mladih	
2005	57	1	2 %	14	25 %
2006	57	1	2 %	27	47 %
2007	57	1	2 %	26	46 %
2008	57	1	2 %	30	53 %
2009	58	0	0 %	28	48 %
2010	58	0	0 %	23	40 %
2011	58	0	0 %	21	36 %
2012	58	1	2 %	18	31 %
2013	58	1	2 %	18	31 %
2014	58	1	2 %	19	33 %
2015	58	1	2 %	12	21 %
2016	58	0	0 %	11	19 %

*Do leta 2008 je bila knjižnica Medvode vključena v knjižnico Šiška.

Za namen mednarodne primerjave navajamo podatke za leto 2014, ki so bili zbrani v okviru foruma NAPLE. Zajete so bile naslednje države: Belgija (samo Flandrija), Češka, Danska, Estonija, Hrvaška, Nemčija, Portugalska, Španija, Švica, Švedska, skupno 11 držav. Po kazalcu »Število aktivnih uporabnikov (članov) na prebivalca« je bila Slovenija uvrščena na četrto mesto s 24 % deležem (največjo vrednost je imela Danska z 32 %, najmanjšo vrednost Portugalska z 2 %, mediana je bila 14 %; za Finsko ni podatka).

Leta 2003 je bila sprejeta Uredba o osnovnih storitvah knjižnic (2003), ki knjižnice zavezuje k sprejetju pravilnika o splošnih pogojih poslovanja, določa osnovne storitve ter knjižnice zavezuje k zagotavljanju teh storitev uporabnikom. Knjižnice morajo spoštovati določila Uredbe.

Vodeb in Mrak (2014) sta analizirala stanje glede zaračunavanja nadomestil za včlanitev v knjižnico v letu 2014. Le ena splošna knjižnica od 58 ni zaračunavala nadomestil za včlanitev. Z novelo Zakona o knjižničarstvu, ki je bila sprejeta leta 2015, je izrecno dopuščeno zaračunavanje članarin, kar ne bo pripomoglo k izboljšanju stanja.

Ocena

Podatki prikazujejo, da splošne knjižnice niso upoštevale določila o brezplačnem članstvu oziroma storitvah ter si tako posledično same postavljajo ovire do dostopnosti storitev. Knjižnice niso dosegle ciljnega deleža članov med prebivalci. Število članov med prebivalci je v obdobju 2005–2016 celo upadlo. Podatki so alarmantni, zato bi bilo nujno potrebno raziskati vzroke za to, saj je delež manjši kljub širši in prostornejši mreži enot, daljšemu obratovalnemu času, obsežnejšim knjižničnim zbirkam in večjemu številu knjižničarskih delavcev. Ob tem pa je treba omeniti dejstvo, da izposoja, kljub manjšemu prirastu gradiva, narašča.

2.7 | Storitve za uporabnike (določilo 3.5)

Standardi so uveljavljali načelo čim širše dostopnosti storitev za potencialne uporabnike. Knjižnica naj zagotavlja različne vrste storitev za ciljne skupine. Knjižnica naj ugotavlja potrebe potencialnih uporabnikov in načrtuje storitve v skladu z ugotovitvami analize. Pri tem naj določi prednostne naloge in izdela srednjeročno in dolgoročno strategijo za ponudbo storitev.

Analiza potreb

Standardi so določali, da morajo knjižnice ponujati storitve, ki temeljijo na analizi potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvoju pismenosti prebivalcev lokalne skupnosti. Knjižnice so v anketi navedle, ali njihova ponudba storitev temelji na analizi potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvoju pismenosti prebivalcev v lokalni skupnosti. Rezultati so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 13).

Preglednica 13: Utemeljenost ponudbe storitev knjižnice na analizi potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvoju pismenosti prebivalcev v lokalni skupnosti (analiza mora biti zapisana v razvojnem dokumentu) (Q11, n=49)

Odgovor	Število knjižnic	Delež knjižnic
Da, samo na ravni celotne mreže organizacijskih enot	6	12 %
Da, tudi na ravni organizacijskih enot	14	29 %
Ne	29	59 %

Šest knjižnic ali 12 % je opravilo takšno analizo na ravni celotne mreže, 14 ali 29 % knjižnic pa tudi na ravni organizacijskih enot. 59 % ali tri petine knjižnic takšne analize ni opravilo.

Povezava potreb s storitvami

Knjižnice so navedle primere povezav potreb s storitvami kot odgovor na odprto vprašanje v anketi (Q12, n=18). Primere je navedlo 18 knjižnic. Teh 18 odgovorov je bilo analiziranih glede na *zunanje dejavnike*, ki so spodbudili potrebe in oblikovanje storitve, zatem glede na *potrebe* po storitvah, ki so jih knjižnice identificirale, in *storitve*, ki so jih knjižnice oblikovale kot odziv na potrebe.

Knjižnice so v lokalnem okolju zaznale zunanje dejavnike, ki so spodbudili potrebe. Navedeni so spodaj.

- Mnenja in predlogi uporabnikov.
- Analiza zadovoljstva.
- Visoka stopnja brezposelnosti.
- Lokacija zavoda za zaposlovanje.
- Vsakoletna anketa o zadovoljstvu uporabnikov, obravnava na kolegiju in sprejem določenih ukrepov.
- Redka naseljenost, nemobilnost: medoddelčna izposoja.
- Vrste izobraževalnih, gospodarskih in negospodarskih dejavnosti: potrebe po gradivu z določenih področij.
- Ustanove z uporabniki s posebnimi potrebami.
- Demografska analiza: porast števila rojstev, priseljencev, tujcev – družinska bralna značka, medkulturna zbirka, vpliv na izbor gradiva pri nabavi.
- Cilji lokalne skupnosti.

Naj omenimo, da so poleg samih dejavnikov knjižnice omenjale tudi metode ugotavljanja potreb.

Knjižnice so v odgovorih identificirale naslednje potrebe po storitvah.

- [Boljša] strokovna usposobljenost osebja;
- Strokovna pomoč pri računalniškem poizvedovanju, uporaba interneta;
- Storitve za uporabnike s posebnimi potrebami;
- Delavnice za brezposelne, pisanje in tiskanje prošenj za brezposelne;
- Spremenjen obratovalni čas;
- Potreba po večji zastopanosti leposlovja;
- Prireditve;
- Sodelovanje;
- Izkazana potreba po večji dostopnosti: obratovalni čas, širitev mreže, oblikovanje ponudbe;
- Enotna članska izkaznica;
- Vračanje gradiva v kateri koli enoti v mreži knjižnice;
- Vpis na daljavo;
- Oblikovanje storitev za ciljne skupine;
- Priporočanje gradiva na spletni strani in pregled novega gradiva;
- Info točka e-gradiv javnih oblasti na spletni strani;
- Povezava z azilnim domom;
- Elektronski dostop do domoznanskih vsebin.

Naj omenimo, da se vsi odgovori ne nanašajo na storitve.

V odziv na zaznane potrebe so knjižnice navedle storitve, ki so navedene spodaj.

- Knjižnica na domu;
- Vračanje gradiva v kateri koli enoti v mreži knjižnice;
- Prepoznavnost knjižnice v okolju;
- Raznovrstna nabava;
- Inovativne storitve;
- Informacijsko opismenjevanje;
- Ureditev domoznanske zbirke;
- Gradivo za uporabnike s posebnimi potrebami;
- Izobraževanje zaposlenih;

- Obveščanje uporabnikov;
- Spodbujanje branja.

Med storitvami so knjižnice navedle tudi nabavo gradiva. Nekaterne storitve so navedene presplošno ali pa ne gre za storitve.

Analiza odgovorov je pokazala, da je le 5 odgovorov od 18 takšnih, ki navajajo vrsto analize, ugotovljene potrebe in storitve, ki so bile oblikovane glede na potrebe prebivalcev.

Prednostne naloge pri načrtovanju storitev

Po določilih Standardov so morale knjižnice določiti prednostne naloge pri načrtovanju storitev. Odgovori knjižnic so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 14).

Preglednica 14: Upoštevanje prednostnih nalog pri načrtovanju storitev (Q13, n=47)

Odgovor	Število knjižnic	Delež knjižnic
Da	28	60 %
Ne	19	40 %

Tri petine knjižnic (60 %) je upoštevalo določilo Standardov in določilo prednostne naloge pri načrtovanju storitev. Vseh teh 28 knjižnic je tudi navedlo svoje prednostne naloge v anketnem vprašalniku kot odgovor na odprto vprašanje (Q14, n=28). Odgovori knjižnic so povzeti v spodnjih alinejah:

- **Storitve:** vseživljenjsko izobraževanje (omenjeno večkrat); uporabniki s posebnimi potrebami (omenjeno večkrat); referenčna dejavnost; usposabljanje uporabnikov; nove dejavnosti, predvsem za uporabo elektronskih virov; pomoč pri usposabljanju za rabo novih tehnologij; uvajanje novih dejavnosti; informacijsko opismenjevanje (omenjeno večkrat); delo z mladimi; medgeneracijsko sodelovanje; enotna članska izkaznica; vračanje gradiva v kateri koli drugi enoti v mreži knjižnice; uvajanje novih storitev in servisov.
- **Uporabniki:** povečanje števila aktivnih članov (omenjeno večkrat); povečanje števila obiskovalcev prireditev (omenjeno večkrat); ranljive ciljne skupine; varovanje osebnih podatkov in pravic članov; privabiti različne ciljne skupine; analiza zadovoljstva; obveščanje javnosti/uporabnikov (omenjeno večkrat); povečati kakovost življenja posameznika in lokalne skupnosti; dialog, tudi z neuporabniki.
- **Osebe:** izboljšanje usposobljenosti (omenjeno večkrat); razvijati in izobraževati za kakovostno opravljanje osnovnih storitev in novih dejavnosti.
- **Promocija:** knjižnice, gradiva v elektronski obliki; dogodki, ki promovirajo branje in knjigo; dvigovati zavest o pomenu knjige; ustvarjati pozitivno in razpoznavno vlogo v lokalni skupnosti; nadgrajevati sistem odnosov z javnostmi; na različne načine dosegaati boljšo prepoznavnost knjižničnih storitev; več pojavljanja v medijih; pogostejše vrednotenje in objavljanje dosežkov knjižnice.
- **Prostor in oprema:** prizidek; zagotovitev opreme; prenova; prostor za najstnike; nova lokacija; aktivno sodelovanje pri načrtovanju in zagotavljanju prostorskih pogojev.
 - Ureditev bukvarne in čitalnice.
- **Domoznanstvo:** razvoj; digitalizacija (omenjeno večkrat); vsebine za portal Kamra (ki združuje digitalizirane vsebine s področja domoznanstva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah); ureditev domoznanske zbirke.
- **Sodelovanje z okoljem,** nova partnerstva.
- **Katalog:** zanesljiv, učinkovit lokalni katalog.
- **Knjižnična zbirka:** za ranljive skupine; optimizacija postavitve gradiva v prostem pristopu; povečan nakup; aktualizacija.
- **Nabava.** Raznovrstnost; uporabniki s posebnimi potrebami; načrten izbor gradiva, za vse potrebe, vse ciljne skupine.

- **Dostop:** oddaljen dostop do storitev in virov; reorganizacija mreže izposojevališč; knjižnica na spletu.
- Knjižnična mreža.
- **Delovni čas:** povečanje (omenjeno večkrat).
- **Razvoj bralne pismenosti in bralne kulture:** spodbujanje branja z različnimi oblikami (omenjeno večkrat); z nabavo gradiva in dogodki; oblikovanje, razvijanje novih oblik.
- Jubilejni zbornik; praznovanje obletnice.
- Programski dokumenti za nove storitve.

Knjižnice so med prednostnimi nalogami pogosto navajale zakonsko določene naloge, ki bi jih morale že utečeno izvajati. Odgovori knjižnic se pogosto sploh niso nanašali na storitve, ampak na pogoje za njihovo boljše izvajanje ali pa na drug vidik dejavnosti.

Strategija za ponudbo storitev

Standardi so zavezovali knjižnice k pripravi srednjeročne in dolgoročne strategije za ponudbo storitev. Odgovori knjižnic so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 15).

Preglednica 15: Posedovanje dokumenta, ki vsebuje srednjeročno (3-5 let) in/ali dolgoročno strategijo (več kot 5 let) knjižnice za ponudbo storitev (Q15, n=49)

Odgovor	Število knjižnic	Delež knjižnic
Da	45	92 %
Ne	4	8 %

Velika večina knjižnic (92 %) je imela dokument, ki vsebuje srednjeročno oziroma dolgoročno strategijo ponudbe storitev. Vse te knjižnice razen ene so v anketnem vprašalniku kot odgovor na odprto vprašanje tudi navedle najpomembnejše cilje in aktivnosti iz svoje strategije (Q16, n=44). Cilji in aktivnosti 44 knjižnic so povzeti spodaj:

- **Člani, uporabniki in potencialni uporabniki:** povečanje števila novih članov; ugotavljanje potreb; izobraževanje; prijaznejša knjižnica; redno ugotavljanje potreb uporabnikov; različne skupine uporabnikov; odpravljanje različnih ovir pri uporabi; ankete o zadovoljstvu; pritegniti več prebivalstva med 25. in 40. letom, med 15. in 20. letom ter starejših od 65 let; zmanjševanje upada članov.
- **Dostop:** do storitev; gradiva; elektronskih virov; promocija; digitalizacija; za uporabnike s posebnimi potrebami.
- **Prirast:** povečanje knjižnične zbirke; takojšnja in učinkovita obdelava gradiva.
- **Knjižnična zbirka:** evalvacija; povečati uporabo; sprememba postavitve; kakovost kataloga; letne analize z vidika standardnih razmerij in uporabe; filmska zbirka; obdelava in predstavitev dragocenih knjižnih zbirk.
- **Storitve:** spremljanje potreb uporabnikov; storitve za mladostnike; za etnične skupine; spodbujanje branja; nabor storitev v spletnem okolju, uvajanje novih; dvig kakovosti prireditve; biti konkurenčen; bralne skupine; informacijske storitve; storitve na daljavo; virtualna knjižnica; spletna stran; podatkovne zbirke na različnih platformah; enakopravno vključevanje vseh generacij v evropsko digitalno družbo; knjižnica kot prostor srečevanja, druženja, navdih, kot prostor socialnega vključevanja ranljivih skupin.
- IKT; digitalizacija; e-vsebine (kulturna dediščina).
- Dvig nivoja osnovne dejavnosti.
- **Promocija knjižnice:** programov bralne kulture in vseživljenjskega učenja; marketing, celostna podoba; organizacija srečanj z znanimi osebnostmi; strategija za podobo in prepoznavnost knjižnice v javnosti, e-gradiv; obdržati status zaupanja vredne ustanove z dolgoletno tradicijo; promocija zbirke
- Domoznanstvo; evalvacija domoznanske zbirke.

- Avtomatizacija izposoje.
- Prijazno okolje za zaposlene in uporabnike.
- Povezovanje z lokalno skupnostjo; sodelovanje v projektih raziskovanja in prezentacije kulturne dediščine, zlasti industrijske.
- Izpopolnjevanje in izobraževanje kadra; razvoj učnih vsebin; razvoj profesionalnih kompetenc.
- Varovanje človekovih pravic; intelektualna svoboda; pravice uporabnikov.
- **Posodabljanje notranje organizacije, ciljno vodenje.** Optimizacija delovnih procesov; mehanizmi za stalno izboljševanje delovnih procesov in doseganje odličnosti; timsko delo v delovnih in projektih skupinah.
- **Osebe:** dopolnjevanje z javnimi deli in prostovoljci; izboljšanje veščin komunikacije; prilagajanje števila zaposlenih normativom; učinkovito ravnanje z zaposlenimi; ustrezno kadrovanje, izobraževanje; nove zaposlitve.
- **Prostor:** pridobitev novih prostorov; širitev; selitev; obnova; prostor kot storitev; aktiviranje fizičnih prostorov knjižnice s ponudbo storitev (igrotka, igralnice ...).
- **Knjižnična mreža:** racionalna organizacijska struktura.
- **Partnerstvo:** obmejno; med knjižnicami; povezave z okoljem, med knjižnicami v regiji (dobre prakse, nove tehnologije, storitve v digitalnem okolju).
- Knjižnica kot aktivni soudeleženec v družbenem okolju, kot družbeno središče, mreženje.
- **Tehnična oprema:** posodabljanje.
- Pridobivanje sredstev; zagotoviti solidno financiranje.

Na podlagi zgornjih odgovorov ugotavljamo, da le manjši del odgovorov govori o storitvah, ostali cilji se nanašajo na različne vidike delovanja – od pogojev za delo, organiziranosti, partnerstev, notranjega poslovanja itn.

Primerjava prioritet storitev

Standardi so določali različne kategorije storitev glede na ciljne skupine in namen storitve. Te kategorije so: storitve za otroke, storitve za mladino, storitve za vseživljenjsko učenje odraslih, storitve v podporo interesnim skupinam odraslih, informacijske storitve, storitve za ustanove in skupine v lokalni skupnosti, storitve za skupine s posebnimi potrebami, storitve za spodbujanje branje in pismenosti.

Knjižnice so za vsako kategorijo storitev ocenile prioriteto po lestvici: nepomembno, manj pomembno, pomembno, zelo pomembno (Q20, n=49; Q22, n=46; Q24, n=44; Q26, n=42; Q28, n=47; Q30, n=48; Q32, n=48; Q34, n=48). Spodnja preglednica (Preglednica 16) prikazuje delež knjižnic, ki so dale najvišjo prioriteto posamezni kategoriji storitve. Na posamezno vprašanje je odgovarjalo različno število knjižnic, zato je prikazan samo delež knjižnic, ne pa tudi njihovo število. Storitve so razvrščene glede na to, koliko knjižnic je ocenilo prioriteto posamezne storitve kot zelo pomembno. Podatki so navedeni v preglednici spodaj (Preglednica 16).

Preglednica 16: Ocena prioritete kategorije storitev: storitve za otroke, storitve za mladino, storitve za vseživljenjsko učenje odraslih, storitve v podporo interesnim dejavnostim odraslih, informacijske storitve, za ustanove in skupine v lokalni skupnosti, za skupine s posebnimi potrebami, spodbujanje branje in pismenosti (Q20=49; Q22, n=46; Q24, n=44; Q26, n=42; Q28, n=47; Q30, n=48; Q32, n=48; Q34, n=48)

Vrsta storitve	Nimam odgovora	Nepomembno	Manj pomembno	Pomembno	Zelo pomembno
Storitve za otroke	0 %	0 %	0 %	10 %	90 %
Storitve za spodbujanje branja in pismenosti	0 %	0 %	0 %	15 %	85 %
Storitve za mladino	0 %	0 %	2 %	24 %	74 %
Storitve za ustanove in skupine v lokalni skupnosti	0 %	0 %	4 %	42 %	54 %
Storitve za skupine s posebnimi potrebami	0 %	0 %	4 %	42 %	54 %
Storitve za vseživljenjsko učenje odraslih	2 %	0 %	4 %	40 %	53 %
Informacijske storitve	0 %	0 %	4 %	49 %	47 %
Storitev v podporo interesnim dejavnostim odraslih	2 %	0 %	10 %	52 %	36 %

Knjižnice so med storitvami dale najvišjo prioriteto storitvam za otroke in storitvam za spodbujanje branja in pismenosti. Obe storitvi sta predstavljali najvišjo prioriteto za več kot 75 % knjižnic. Storitve, ki so predstavljale najvišjo prioriteto za 50 % do 75 % knjižnic, so naslednje: storitve za mladino, storitve za ustanove in skupine v lokalni skupnosti, storitve za skupine s posebnimi potrebami in storitve za vseživljenjsko učenje odraslih. Manj kot 50 % knjižnic pa je imelo za najvišjo prioriteto pri storitvah za uporabnike informacijskih storitev in storitve v podporo interesnim dejavnostim odraslih.

Storitve splošnih knjižnic

Knjižnice so navedle primere posameznih storitev za vsako kategorijo storitev. Primere **storitev za otroke** je navedlo 49 knjižnic (Q19, n=49). Navedene storitve so povzete v spodnjih alinejah.

- Pravljične ure, tudi v tujih jezikih;
- Otroške lutkovne, dramske, plesne predstave;
- Srečanja z avtorji;
- Predšolske bralne značke;
- Razstave;
- Delavnice;
- Uganke;
- Igralne ure;
- Biblipedagoške dejavnosti;
- Rastem s knjigo;
- Tečaji jezikov in drugo;
- Noč z Andersenom;
- Ježkov (in drugi) nahrbtnik;
- Obiski vrtov;
- Mini univerza;
- Pravljični kovček;
- Poletavci (Poletni bralci);
- Knjižnica pod krošnjami;
- Bralni krožki;

- Terapevtsko branje s psi;
- Projekti za spodbujanje branja;
- Družinsko branje;
- Sodelovanje na festivalih in raznih prireditvah.

Primere **storitev za mladino** je navedlo 48 knjižnic (Q21; n=49). Navedene storitve so povzete spodaj.

Srečanja s pesniki in pisatelji, bibliopedagoške dejavnosti, srečanja z drugimi ustvarjalci, delavnice, natečaji, uganke, kvizi, razstave, krožki, skupine, pogovorni večeri, obiski, Rastem s knjigo, bralni projekti (mladi mladim, Buklžur ...), najstniški kotiček, predavanja, potopisi, gledališka šola, klubi, recitatorsko tekmovanje, najstniki priporočajo najstnikom, izbor naj bralca, bralna značka, priprave na Cankarjevo tekmovanje, strokovno svetovanje, sodelovanje s šolami, DEKD itd.

Primere **storitev za vseživljenjsko učenje odraslih** je navedlo 47 knjižnic (Q23, n=47). Navedene storitve so povzete spodaj.

Tečaji računalništva, razstave, knjižni kotički, pripovedovalski, potopisni in domoznanski večeri, bralna značka, razstave, predavanja, delavnice, literarni krožek, domoznanska skupina, bibliopedagoške dejavnosti, študijski krožki, tretja življenjska univerza, bralne urice, predstavitev avtorjev in literarnih del ter knjig, abonmaji, tečaji, srečanja mamc z dojenčki, individualni svetovalni mentor, vodeni ogledi knjižnice, predstavitev podatkovnih baz.

Primere **storitev v podporo interesnim dejavnostim** je navedlo 44 knjižnic (Q24, n=47). Navedene storitve so povzete spodaj.

Tečaji (kaligrafija, tapkanje ...), podpora rodoslovnemu, gobarskemu društvu in drugim društvom, predstavitev razvojnih idej različnih akterjev v lokalni skupnosti, povezovanje z organizacijami (medgeneracijski centri, ljudska univerza), vseživljenjsko učenje (VŽU), sodelovanje na lokalnih festivalih, študijski krožki, tematski, literarni, fotografski, filmski večeri, šah, predavanja, študijski krožki, literarna revija, literarni natečaj, predstavitev lokalnih ustvarjalcev, bralna srečanja, delavnice (klekljanje, javno nastopanje), zeliščarsko popoldne, razstave, tudi domoznanske.

Primere **informacijskih storitev** je navedlo 47 knjižnic (Q27, n=47). Navedene storitve so povzete spodaj.

Predstavitev Kamre, dLib, cobiss, interneta, individualna pomoč pri uporabi IKT, informacijsko opismenjevanje, dostop do podatkovnih zbirk, poizvedbe po informacijskih virih, individualno izobraževanje za rabo virov in m-cobiss, oddaljeni dostop, e-knjige, Biblos.

Primere **storitev za ustanove in skupine v lokalni skupnosti** je navedlo 48 knjižnic (Q29, n=47). Navedene storitve so povzete spodaj.

Podpora rodoslovnemu, gobarskemu društvu, društvu za boj proti raku, društvu bolnikov z osteoporozo, literarnemu klubu upokojencev, bralne ure v domu starejših in društvih ali za posebne skupine, npr. za odrasle s težavami v duševnem razvoju, sodelovanje z lokalnim radijem, obiski šol in vrtcev, predstavitev društev, sodelovanje z vrtci, šolami, z občino, turističnimi organizacijami, muzeji, obmejnimi društvi, predstavitev delovanj društev in posameznikov, sodelovanje pri strategijah, predavanja, sodelovanje pri prireditvah, predavanja za učitelje, bibliopedagoške dejavnosti za vrtce in šole ter ustanove, premične zbirke, predavanja, festivali v skupni organizaciji z društvi, ugodnosti pri članstvu za društvo invalidov, posredovanje domoznanskega gradiva, sodelovanje s knjižnicami v regiji – strokovna izobraževanja, Strokovne srede, izobraževanja za zaposlene – andragoški zavod, organiziranje bralnih značk – zaporniki, Romi, varovanci VDC.

Primere **storitev za skupine s posebnimi potrebami** je navedlo 48 knjižnic (Q31, n=48). Navedene storitve so povzete spodaj.

Predstavitev knjige varovanke varstveno delovnega centra (VDC), predstave in razstave različnih VDC, bralna srečanja za starejše, VDC, pravljice v srbskem, hrvaškem, bosanskem jeziku, karierni kotički za brezposelne, prilagojenost spletnih strani za slabovidne, lupe, glasno branje za slabovidne, zbirka za dislektike, bralne značke za VDC, literarni krožek za VDC. Pravljice za otroke iz šol s prilagojenim

programom, pravljilne ure za starše priseljence, zgibanke za dislektike, starejše, projekt lahko branje, ure bralne pismenosti za šole s prilagojenim programom, za Rome, Tačke pomagačke, posredovanje bralnikov v uporabo, programi za ohranjanje kognitivnih sposobnosti, zvočne knjige, Alzheimer caffe, taktilne slikanice (t. i. tipanke), projekt za začetno opismenjevanje dislektikov, pogovori o knjigah za paciente psihiatrične bolnice.

Primere **storitev za spodbujanje branja in pismenosti** je navedlo 48 knjižnic (Q34, n=48). Navedene storitve so povzete spodaj.

Bralne značke, knjižna paberkovanja, knjižni vrtiljak, pravljice, bralni krožki, čajanke, predavanja, ustvarjalne delavnice, Buklžur, Rastemo s knjigo, literarni krožek, vodeni obiski knjižnice (osnovna šola, vrtec), noč v knjižnici, literarne uganke, razstave gradiva, najljubša knjiga, priporočilni sezname gradiva, bralni klub, knjižne novosti na spletni strani in družbenih omrežjih, predstavitev knjig v občinskem glasilu, projekti (Povabimo besedo, Poletavci, Porajajoča se pismenost v vrtcu, Najpoletavci, Slovenski dnevi knjige, Noč knjige, Knjižnica na plaži, Pistoja, Knjižne mišice, Primorci beremo, Pravljilni potujoči kovček, Drugačne pravljice, Beremo na sotočju, Medvodko bere, Poletna presenečenja, Lapis histriae, Berem po korakih, Poletno branje, Knjige na dopustu, Kobacajčki, Ciciuhec, Beremo z malčki, Mesto bere; Dobro je brati dobre knjige, projekti nastajanja poezije, proze, dramatike, stripa), pravljilne ure za starše, z branjem do zvezd, bralno-pogovorne urice, literarni večeri, lutkovne predstave, knjižni molj, bralec / bralka letnega časa, mesečne predstavitve knjižnih novosti, promocija in sodelovanje na portalih (dobreknjige.si, Kamra, Biblos), upravljanje in izgradnja portala dobreknjige.si, promocija e-knjig in bralnikov, Knjigobežnice, Knjižnica pod krošnjami, izmenjava prebranega gradiva, nastopi ustvarjalcev, festivali (Pravljice pod hrasti, Spirala, mednarodni), študijski krožki, srečanja z avtorji, pesniški večeri, pedagoške ure na roditeljskih sestankih v osnovnih šolah, domoznanski večeri, ocene knjig na lokalnem radiu, informativni list, kamišibaj, počitniški paketi, literarni natečaj, bralna srečanja, svetovanje pri izposoji, knjižne popslastice, kvizi in uganke (Slovenski knjižnično-muzejski mega kviz), družinsko branje, tematski knjižni kovčki, obisk v vrtcu, podarim knjigo, Pozabljene platnice, Prevetravanja, bralno tekmovanje, bralna srečanja, Poletne malhe, Zprašeni romani, Knjižnica ob vodi, Slovenska pisateljska pot, knjižni sejmi, storitve po Uredbi o osnovnih storitvah knjižnic, sodelovanje v otroški oddaji na lokalnem radiu, spletne bralne spodbude, Beremo s tačkami, nagradna branja, »Berem, bereš?, Beremo!«, vrečke presenečenja.

Ocena

Primeri storitev, ki so jih izvajale knjižnice, kažejo na raznovrstnost oblik in namenov ter pestro ponudbo. Knjižnice so dale najvišjo prioriteto storitvam za otroke in storitvam za spodbujanje branja ter pismenosti. Srednjo prioriteto so dale storitvam za mladino, storitvam za ustanove in skupine v lokalni skupnosti, storitvam za skupine s posebnimi potrebami in storitvam za vseživljenjsko učenje odraslih. Najnižjo prioriteto pa so dale informacijskim storitvam in storitvam v podporo interesnim dejavnostim odraslih.

Čeprav predstavlja analiza potreb prebivalcev osnovo za ustrezno načrtovanje storitev, jo je opravila le slaba polovica knjižnic. Le manjše število knjižnic je uspelo oblikovati storitve glede na prepoznane potrebe v analizi (okvirno desetina). Načelo aktivnega odzivanja glede na ugotovljene potrebe potencialnih uporabnikov oziroma lokalnega okolja je tako lahko uresničevalo le manjše število knjižnic. Pri drugih knjižnicah je zato pod vprašajem njihova odzivnost pri zagotavljanju storitev za potrebe okolja. Knjižnice v večini postavljajo prednostne naloge pri načrtovanju dela, vendar te pogosto ne temeljijo na ugotovljenih potrebah potencialnih uporabnikov oziroma lokalnega okolja. Le manjši del knjižnic določa prioritete pri načrtovanju storitev. Čeprav velika večina knjižnic ima dokument, ki naj bi vseboval srednjeročno in dolgoročno strategijo ponudbe storitev, pa le ta v manjšem obsegu opredeljuje storitve, v večjem delu se nanaša na pogoje za delo, partnerstva, organiziranost, notranje poslovanje itn.

Ugotovitve kažejo, da se knjižnice v splošnem premalo ukvarjajo z raziskovanjem potreb prebivalcev in oblikovanjem ustreznih storitev zanje.

2.8 | Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva: obseg knjižnične zbirke (določilo 4.2)

Standardi so opredelili načelo, da naj knjižnična zbirka vsebuje raznovrstno gradivo v različnih oblikah in ustreznem številu, da bo zadovoljilo potrebe in želje lokalne skupnosti. Opredelili so gradivo, ki naj bo vključeno v knjižnično zbirko glede na vrsto gradiva (knjige, serijske publikacije in neknjižno gradivo), namen gradiva (odrasli, mladina, referenčna zbirka, jezikovna skupina, prebivalci s posebnimi potrebami, posebna zbirka) in vsebino gradiva (strokovno in leposlovno gradivo). Določeni so bili kriteriji za najmanjši obseg gradiva ter sestavo zbirke.

Standardi sicer izrecno niso zahtevali, da bi knjižnice morale oblikovati dokument politike upravljanja s knjižnično zbirko, vendar pa so oblikovanje takšnega dokumenta zahtevale IFLA/UNESCO smernice za razvoj splošnih knjižnic, na katere so se sklicevali. Knjižnice so v anketi odgovarjale na vprašanje, ali imajo sprejet dokument. Podatki so navedeni v preglednici spodaj (Preglednica 17).

Preglednica 17: Število knjižnic, ki so imele sprejet dokument politike upravljanja s knjižnično zbirko (Q36, n=48)

Odgovor	Število knjižnic	Delež knjižnic
Da	37	77 %
Ne	11	23 %

Takšen dokument je imelo pripravljenih 77 % knjižnic (37 od 48, ki so odgovorile na vprašanje). Knjižnica z lastnim dokumentom politike upravljanja s knjižnično zbirko izkazuje svojo strokovnost in transparentnost porabe javnih sredstev.

Standardi so določali kriterije za obseg knjižnične zbirke za knjige, tekoče naslove informativnega periodičnega tiska in neknjižno gradivo.

Obseg knjig v knjižnični zbirki

Po podatkih, povzetih iz letnih statističnih poročil splošnih knjižnic, ki jih zbira Narodna in univerzitetna knjižnica (BibSiSt online, B. I), so imele splošne knjižnice v letu 2016 10.488.802 enot knjig in brošur, v letu 2015 10.328.629 enot, medtem ko so imele v letu 2005 7.780.925 enot knjig in brošur. V obdobju 2005-2016 se je zbirka knjig in brošur povečala za 35 %.

Največje število knjig in brošur na ravni mreže osrednje knjižnice je bilo v letu 2016 1.478.162 knjig in brošur, najmanjše pa 33.842 enot.

Mediana kazalca »Število knjig in brošur na prebivalca« je bila leta 2015 4,9 (povprečje na ravni Slovenije v seštevku vseh knjižnic je bilo 5 enot knjig in brošur), največja vrednost kazalca za raven mreže splošne knjižnice je bila 9,4 enote knjige in brošure na prebivalca, najmanjša pa 3,5 enote.

V letu 2016 je bila najmanjša vrednost kazalca za raven mreže 3,7 enote knjig in brošur na prebivalca, največja 9,5 enote, mediana pa 4,9 enote.

V letu 2005 je določilo Standardov o 4 knjigah na prebivalca doseglo 19 knjižnic (od 57), medtem ko je v letu 2015 določilo Standardov dosegalo že 49 knjižnic od 58 (84 % delež, vse knjižnice pa dosegajo vsaj 88 % vrednosti). V letu 2016 je določilo Standardov o 4 knjigah na prebivalca doseglo 52 knjižnic (90 % knjižnic, vsaka knjižnica pa dosega vsaj 92 % vrednosti).

Knjižnice so v anketi navedle število krajevnih knjižnic, ki so dosegale minimalni obseg zbirke knjig (vsaj 10.000 knjig ali 4 knjige na prebivalca, če je gravitacijsko območje knjižnice večje od 2.500 prebivalcev). Na ta način se je ugotavljalo stanje na ravni krajevnih knjižnic, ne pa samo na ravni mreže kakor zgoraj. Podatki so navedeni v preglednici spodaj (Preglednica 18).

Preglednica 18: Število krajevnih knjižnic, ki so dosegale obseg vsaj 10.000 knjig oziroma 4 knjige na prebivalca gravitacijskega območja (če v njem prebiva več kot 2.500 prebivalcev) (Q41, n=48)

Število krajevnih knjižnic	Število krajevnih knjižnic, ki niso dosegale minimalnega obsega		Krajevne knjižnice, ki so dosegale minimalni obseg	
225	61	27 %	164	73 %

Zadostni obseg knjig ima 73 % krajevnih knjižnic ali povedano drugače, kar 27 % krajevnih knjižnic ne dosegata tega določila Standardov (61 knjižnic od 225 nima vsaj 10.000 enot knjig). Pri izračunu je predpostavljeno, da so bile upoštevane krajevne knjižnice, v katerih je sedež osrednje knjižnice.

Izposoja knjig in brošur na dom: značilnosti uporabe knjižnične zbirke

Izposoja knjig in brošur na dom je bila v letu 2005 17.417.695 enot gradiva, v letu 2015 pa 22.401.156 enot. Povečanje je bilo za 29 %.

Mediana obrata knjig in brošur v knjižnični zbirki glede na obseg izposoje na dom je bila v letu 2005 2,0 (največji obrat v mreži splošne knjižnice je bil 4,2 in najmanjši 0,8). Leta 2015 so bile vrednosti podobne, mediana obratov je bila 2,0 (največji obrat v mreži splošne knjižnice je bil 3,9 in najmanjši 0,8).

Kazalec »Izposoja knjig in brošur na prebivalca« je bil v letu 2005 v seštevku vseh splošnih knjižnic 8,7 enote na prebivalca, medtem ko je bila mediana 7,5 enote, največja vrednost 13,5 enote in najmanjša 3 enote.

V letu 2015 je bila vrednost kazalca »Izposoja knjig in brošur na prebivalca« v seštevku vseh splošnih knjižnic 10,9 enote (leta 2016 10,8 enote), mediana 9,6 enote (leta 2016 9,3 enote), največja vrednost 20,6 enote (leta 2016 21 enot) in najmanjša vrednost 4,6 enote (leta 2016 4,8 enote).

Obseg izposoje knjig in brošur se je v obdobju 2005–2016 povečal, ob povečanju obsega zbirke knjig in brošur pa je obrat ostal na enaki ravni. To dejstvo bi lahko interpretirali v smislu, da je ob povečanju zbirke knjig in brošur raba oziroma izkoriščenost zbirke ostala na enaki ravni.

Po podatkih statistične raziskave foruma NAPLE (NAPLE ..., 2017) je bila Slovenija glede na kazalec »Izposoja gradiva na dom in v knjižnico na prebivalca« druga z 12,5 enote (največjo vrednost je imela Finska 16,9 enote, najmanjšo Portugalska 0,2 enote, mediana je bila 6,8 enote). Po kazalcu izposoje knjižnega gradiva na dom in v knjižnico je bila Slovenija druga (največjo vrednost je imela Finska z 12,9 enote, najmanjšo Portugalska z 0,2 enote, mediana je bila 5,9 enote).

Obseg informativnega periodičnega tiska v knjižnični zbirki

Knjižnice so v anketi navedle število krajevnih knjižnic, ki imajo vsaj minimalno število naslovov informativnega periodičnega tiska. Pri tem so ločeno navedle podatke za krajevne knjižnice, kjer je sedež osrednje knjižnice. Podatki so navedeni v preglednici spodaj (Preglednica 19).

Preglednica 19: Število krajevnih knjižnic, ki so imele vsaj 30 tekočih naslovov informativnega periodičnega tiska (v tiskani obliki; pri tem niso upoštevane krajevne knjižnice, v katerih je sedež osrednje knjižnice) (Q42, n=48)

Število krajevnih knjižnic	Število krajevnih knjižnic, ki so imele vsaj 30 naslovov inf. per. tiska		Število krajevnih knjižnic, ki so imele vsaj 30 naslovov inf. per. tiska	
177	94	53 %	83	47 %

Število knjižnic, ki so imele vsaj 100 tekočih naslovov informativnega periodičnega tiska na sedežu osrednje knjižnice, je 42 (od 48) ali 87,5 % (Q43, n=48). Največje število naslovov je bilo 948, najmanjše 28, mediana pa 141 naslovov.

Ocena

Zadostni obseg naslovov informativnega periodičnega tiska je imelo 53 % knjižnic, kar z drugimi besedami pomeni, da zadostnega nabora 30 naslovov ni imela slaba polovica (47 %) krajevnih knjižnic. Tudi nekatere knjižnice s sedežem osrednje knjižnice niso izpolnjevale določila o vsaj 100 naslovih informativnega periodičnega tiska. Takih je bilo 12 % (6 od 48 knjižnic).

Obseg neknjižnega gradiva v knjižnični zbirki

Po podatkih NUK so imele splošne knjižnice v letu 2015 977.648 enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih, v letu 2016 pa 1.003.960 enot. Pri tem niso upoštevani elektronski viri dostopni na daljavo. V letu 2005 pa so imele 546.540 enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih (povečanje za 84 %). Največje število neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih na ravni mreže osrednje knjižnice je bilo v letu 2016 189.421 enot, najmanjše pa 2.200 enot.

Mediana kazalca »Število enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih na prebivalca« je bila leta 2015 0,4 (povprečje na ravni Slovenije v seštevku vseh knjižnic je bilo 0,5 enote), največja vrednost kazalca za raven mreže splošne knjižnice je bila 1,8 enote na prebivalca, najmanjša pa 0,1 enote.

Mediana kazalca »Število enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih na prebivalca« je bila leta 2016 0,37 (povprečje na ravni Slovenije v seštevku vseh knjižnic je bilo 0,49 enote), največja vrednost kazalca za raven mreže splošne knjižnice je bila 1,79 enote na prebivalca, najmanjša pa 0,15 enote.

V letu 2005 so določilo Standardov o 0,4 enote neknjižnega gradiva *na fizičnih nosilcih* na prebivalca dosegle 3 knjižnice (od 57). V letu 2015 je določilo Standardov dosegalo 19 knjižnic od 58, v letu 2016 pa 21 knjižnic.

Ocena

Knjižnice so slabše dosegale določila Standardov glede neknjižnega gradiva kot pa glede knjig in brošur. Poleg tega so bile razlike med knjižnicami glede obsega gradiva veliko večje pri neknjižnem gradivu kot pri knjigah in brošurah.

Elektronski viri, dostopni na daljavo

Stanje zbirke elektronskih virov, dostopnih na daljavo, prikazujejo podatki o delu knjižnic, ki jih zbira NUK (BibSiSt, B. l.; Novljan, 2006). Stanje zbirke v letu 2005 je prikazano v spodnji preglednici (Preglednica 20).

Preglednica 20: Zbirka elektronskih virov, dostopnih na daljavo (stanje 31. 12. 2005)

Elektronske knjige, dostopne na daljavo (naslovi)	Podatkovne zbirke (naslovi)	Neknjižno gradivo (naslovi)	Tekoče naročeni naslovi serijskih publikacij: naročeni samo v elektronski obliki*	Tekoče naročeni naslovi serijskih publikacij: naročeni v elektronski obliki, hkrati zagotovljen dostop na daljavo*
0	30	121	-	-

* Podatek se je sicer zbiral, vendar ni predstavljen v navedeni publikaciji

Stanje zbirke elektronskih virov, dostopnih na daljavo, v letu 2016 je prikazano v spodnji preglednici (Preglednica 21).

Preglednica 21: Zbirka elektronskih virov, dostopnih na daljavo (stanje 31. 12. 2016)

Elektronske knjige: dipl., mag., spec. naloge in disertacije s celimi besedili (naslovi)	Druge elektronske knjige (naslovi)	Naročene podatkovne zbirke (naslovi)	Podatkovne zbirke, ki jih gradi knjižnica (samostojno ali v sodelovanju z drugimi ustanovami) (naslovi)	Drugi digitalni dokumenti (naslovi)	Tekoče naročeni naslovi serijskih publikacij: samo v elektronski obliki (naslovi)	Tekoče naročeni naslovi serijskih publikacij: v obliki, ki ni elektronska, z zagotovljenim dostopom na daljavo (naslovi)
5	971.523	1.777	145	35	15.925	571

Primerjava zgornjih preglednic pokaže velik poudarek, ki so ga dale splošne knjižnice nabavi elektronskih virov, dostopnih na daljavo v obdobju veljavnosti Standardov.

Splošne knjižnice so v letu 2005 za nakup knjižničnega gradiva porabile 1.796.473.588 SIT, od tega 31.216.740 SIT za elektronske vire. V letu 2016 so za nakup knjižničnega gradiva porabile 6.770.751 EUR, od tega 318.813 EUR za nakup elektronskih virov. Sredstva so bila v obeh letih namenjena za nakup elektronskih virov na fizičnih nosilcih in elektronskih virov, dostopnih na daljavo. Delež porabljenih sredstev za nakup elektronskih virov se je v obdobju 2005–2016 povečal z 1,7 % na 4,7 % vseh sredstev za nakup knjižničnega gradiva. Tudi povečanje tega deleža kaže na pomen, ki so ga elektronski viri pridobili v obdobju veljavnosti Standardov.

Obseg neknjižnega gradiva v krajevnih knjižnicah

Knjižnice so v anketi navajale podatke o obsegu neknjižnega gradiva, in sicer posebej za neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih ter skupno za neknjižno gradivo, ki vključuje tudi elektronske vire, dostopne na daljavo. Na ta način se je ugotavljalo stanje na ravni posameznih krajevnih knjižnic, ne samo na ravni celotnih mrež osrednjih knjižnic. Podatki so navedeni v preglednicah spodaj (Preglednica 22, Preglednica 23).

Preglednica 22: Število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki so imele vsaj 0,4 izvoda neknjižnega gradiva (na fizičnih nosilcih) na prebivalca (Q44, n=47)

Število krajevnih knjižnic	Krajevne knjižnice z vsaj 0,4 izvoda na prebivalca		Krajevne knjižnice z manj kot 0,4 izvoda na prebivalca	
217	81	37 %	136	63 %

Preglednica 23: Število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki so imele vsaj 0,4 naslova neknjižnega gradiva na prebivalca (neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih in elektronski viri dostopni na daljavo: elektronske knjige, podatkovne zbirke, periodične publikacije, digitalni dokumenti) (Q45, n=48)

Število krajevnih knjižnic	Krajevne knjižnice z vsaj 0,4 naslova na prebivalca		Krajevne knjižnice z manj kot 0,4 naslova na prebivalca	
225	129	57 %	96	43 %

Če se omejimo samo na neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih, je določilo Standardov o obsegu tovrstnega gradiva dosegalo 37 % krajevnih knjižnic (81 od 217). Če pa upoštevamo neknjižno gradivo v celoti, pri čemer vključimo tudi elektronske vire, dostopne na daljavo (elektronske knjige, podatkovne zbirke, periodične publikacije, digitalne dokumente), pa je določilo Standardov izpolnjevalo 57 % krajevnih knjižnic (129 od 225). Ob tem velja ponovno poudariti dejstvo, da so elektronski viri, dostopni na daljavo, v času veljavnosti Standardov pridobili pomembno mesto v knjižničnih zbirkah splošnih knjižnic.

Izposoja neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih: značilnosti uporabe

Splošne knjižnice so leta 2005 izposodile na dom 3.033.097 enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih, leta 2015 pa so izposodile na dom 1.953.782 enot tovrstnega gradiva. Obseg izposoje se je zmanjšal za 36 %. V letu 2005 je bil obrat na ravni seštevka vseh zbirk splošnih knjižnic 5,6 in leta 2015 na isti ravni 2,0.

V nasprotju z naraščanjem izposoje knjig pa je izposoja neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih v obdobju 2005–2015 upadla, prav tako se je pomembno upadel njegov obrat.

Gradivo za neslovenske jezikovne skupine

Knjižnice so v anketi za vsako neslovensko jezikovno skupino posebej (vključno z narodnimi manjšinami) navedle število prebivalcev, izvodov knjig in naslovov informativnega periodičnega tiska.

Podatke o jezikovnih manjšinah je vpisalo 24 knjižnic. V analizi podatkov so bili izločeni podatki, ki so se nanašali na slovensko jezikovno skupino. Iz tega razloga v analizi niso bili upoštevani podatki za devet knjižnic v celoti, saj so navedle samo podatke za slovensko jezikovno skupino, pri petih knjižnicah pa so bili upoštevani samo podatki za neslovenske jezikovne skupine. 15 knjižnic je navedlo podatke o gradivu za skupaj 59 neslovenskih jezikovnih skupin, vendar pa je samo osem knjižnic poleg podatkov o gradivu navedlo tudi podatke o številu prebivalcev teh jezikovnih skupin (ena delno). Preglednica spodaj (Preglednica 24) zato prikazuje podatke o 18 jezikovnih skupinah v 8 knjižnicah.

Preglednica 24: Število izvodov knjig in naslovov informativnega periodičnega tiska (v tiskani obliki) za vsako jezikovno skupino (vključno z narodnimi manjšinami) v celotni mreži (Q47, n=8)

Število jezikovnih skupin	Število skupin, ki ima 1 izvod knjige na 5 potencialnih uporabnikov		Število skupin, ki ima 1 naslov informativnega periodičnega tiska na 500 potencialnih uporabnikov		Število skupin, ki izpolnjuje oba pogoja	
18	10	56 %	8	44 %	7	39 %

O gradivu za potrebe drugih jezikovnih skupin je poročalo 15 knjižnic, vse so navedle 58 jezikovnih skupin (povprečno 3,9 na knjižnico). Podatke o številu prebivalcev, pripadnikov jezikovnih skupin, ki omogočajo ugotavljati izpolnjevanje določila Standardov, je navedlo samo 8 knjižnic, in sicer za 18 jezikovnih skupin. Določilo o enem izvodu knjige na 5 potencialnih uporabnikov je bilo izpolnjeno za 10 jezikovnih skupin, določilo o enem naslovu informativnega periodičnega tiska na 500 potencialnih uporabnikov pa je bilo izpolnjeno za 8 jezikovnih skupin. Obe določili sta bili izpolnjeni za 7 jezikovnih skupin.

Vprašanje v anketi je bilo formulirano pomanjkljivo. Ni bilo namreč mogoče ugotoviti, ali med potencialnimi uporabniki knjižnice sploh obstajajo druge jezikovne skupine, za katere je potrebno zagotoviti gradivo v neslovenskem jeziku. Ugotovljeno je bilo, da le manjše število knjižnic zagotavlja gradivo za jezikovne skupine, še manj pa zbira podatke o številu njihovih pripadnikov. Določila Standardov glede gradiva za jezikovne skupine je tako izpolnjevalo le manjše število knjižnic.

Knjižnično gradivo v organizacijskih enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov

Knjižnice so v anketi navedle obseg knjižničnega gradiva v svojih organizacijskih enotah, ki so locirane v bolnišnicah, zaporih, domovih za starejše občane. Podatke je navedlo 16 knjižnic, ki so imele vsaj eno takšno enoto. Knjižnice so poročale, da so imele skupaj 40 tovrstnih organizacijskih enot (Q38). Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 25).

Preglednica 25: Število organizacijskih enot v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.), z najmanj 5 izvodi knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika (Q48, n=16)

Število enot	Enote, ki imajo najmanj 5 izvodov na pot. up.		Enote, ki nimajo najmanj 5 izvodov na pot. up.	
40	10	25 %	30	75 %

Določila Standardov o ustreznem obsegu knjižničnega gradiva je izpolnjeno le v desetih organizacijskih enotah (25 %).

Knjižnična zbirka v bibliobusih

Knjižnice so v anketi navedle podatke o obsegu knjižnične zbirke, namenjene za postavitve v bibliobus in posredovanje uporabnikom v času postankov. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 26 in Preglednica 27).

Preglednica 26: Število izvodov knjižničnega gradiva v knjižnični zbirki, namenjeni delovanju bibliobusa (Q49, n=11)

Povprečje	Mediana	Najmanjša vrednost	Največja vrednost
36.129	27.500	1.220	107.709

Preglednica 27: Povprečno število izvodov knjižničnega gradiva na vožnji bibliobusa. (Q50, n=12)

Povprečje	Mediana	Najmanjša vrednost	Največja vrednost
5.602	6.050	900	11.718

Splošne knjižnice so v letu 2016 imele 12 vozil, od katerih sta si eno delili dve knjižnici. Določilo Standardov o povprečno vsaj 3.000 izvodih knjižničnega gradiva na posamični vožnji je izpolnjevalo 10 knjižnic od 12, ki so odgovorile na vprašanje (83 %). Dve knjižnici sta imeli po vsej verjetnosti premajhno vozilo, da bi lahko zadostile tej zahtevi Standardov.

Zadostno število izvodov v zbirki, ki je bila namenjena za delovanje bibliobusa, pa je imelo 7 od 11 knjižnic (64 %), ki so odgovarjale na vprašanje. Mediana izvodov v zbirki za delovanje bibliobusa je bila 27.500. Manjše število knjižnic je razpolagalo s preskromnim izborom gradiva, ki bi ga lahko namenile uporabnikom za izposajo in uporabo na bibliobusu.

Obseg gradiva v posebnih in domoznanskih zbirkah

Knjižnice so v anketi navedle obseg knjižničnega gradiva v posamezni domoznanski ali posebni zbirki. Podatki so predstavljeni v preglednici spodaj (Preglednica 28).

Preglednica 28: Število naslovov gradiva v domoznanskih in posebnih zbirkah (Q51, n=45)

Število domoznanskih in posebnih zbirk	Skupaj gradivo v zbirkah (naslovi)	Minimum gradiva v zbirki (naslovi)	Maksimum gradiva v zbirki (naslovi)	Povprečje gradiva v zbirki (naslovi)	Mediana gradiva v zbirki (naslovi)
181	422.612	3	55.262	2.335	551

Standardi so določali, da se posebne zbirke in domoznanske zbirke knjižničnega gradiva oblikujejo ločeno od drugega knjižničnega gradiva, kadar ima knjižnica najmanj 3.000 naslovov takšnega gradiva. Skupno je 45 knjižnic navedlo, da so imele takšno zbirko, vseh zbirk pa je bilo skupaj 181. Le 31 zbirk ali 17 % je obsegalo vsaj 3.000 naslovov gradiva. Poleg tega pa podatek o mediani 551 naslovov v zbirki kaže, da so bile te zbirke večinoma premalo obsežne, da bi upravičile oblikovanje ločene zbirke. Ob tem se zastavlja vprašanje, kaj so knjižnice obravnavale kot posebno zbirko.

Priročna zbirka referenčnega gradiva

Knjižnice so v anketi navedle podatke o oblikovanju referenčne zbirke v krajevnih knjižnicah. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 29).

Preglednica 29: Priročna zbirka referenčnega gradiva v krajevnih knjižnicah vključno s knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice (Q52, n=48)

Odgovor	Število knjižnic	Delež knjižnic
Ne oblikuje	2	4 %
Oblikuje v manj kot v polovici krajevnih knjižnic	8	17 %
Oblikuje vsaj v polovici krajevnih knjižnic	5	10 %
Oblikuje v vseh krajevnih knjižnicah	33	69 %

Po določilu Standardov morajo knjižnice oblikovati priročno zbirko referenčnega gradiva. 33 knjižnic je navedlo, da so imele referenčno zbirko v vseh krajevnih knjižnicah (69 %), vsaj v polovici krajevnih knjižnic pa je imelo referenčno zbirko 38 knjižnic (kumulativno 79 %). Dve knjižnici v svojih krajevnih knjižnicah sploh nista imeli referenčne zbirke, osem knjižnic pa ni imelo referenčne zbirke v več kot polovici svojih krajevnih knjižnic. Rečeno drugače v 10 knjižnicah ali 21 % knjižnic je bila brez referenčne zbirke več kot polovica krajevnih knjižnic.

Mednarodna primerjava glede obsega knjižnične zbirke

Ob oceni doseganja razvojnih usmeritev Standardov glede obsega knjižnične zbirke splošnih knjižnic je bilo doseženo stanje primerjano z mednarodnimi razvojnimi usmeritvami in stanjem v izbranih evropskih državah.

Mednarodne smernice IFLA/UNESCO za razvoj splošnih knjižnic iz leta 2010 zbirke določajo, da razvita knjižnična zbirka obsega 2-3 enote gradiva na prebivalca (Koontz in Gubbin, 2010, str. 75).

Za namen mednarodne primerjave so bili uporabljeni podatki o knjižnični zbirki za leto 2014, zbrani v okviru foruma NAPLE (Naple ..., 2017). Zajete so bile naslednje države: Belgija (samo pokrajina Flandrija), Češka, Danska, Estonija, Hrvaška, Nemčija, Portugalska, Španija, Švica, Švedska, skupno 11 držav.

Pri kazalcu »Število enot knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih na prebivalca« je bila Slovenija z vrednostjo 5,6 enote na prebivalca na četrtem mestu (največja vrednost je imela Estonija 9,2 enote, najmanjšo 0,6 enote Portugalska, mediana je bila 3,6 enote).

Pri kazalcu »Število enot knjig²« je bila Slovenija z vrednostjo 4,9 enote na prebivalca uvrščena na četrto mesto (največja vrednost je imela Estonija 9,0 enote, najmanjšo Portugalska 0,5 enote, mediana je bila 3 enote).

Pri kazalcu »Število enot neknjižnega avdiovizualnega gradiva na fizičnih nosilcih na prebivalca« je bila Slovenija, z vrednostjo 0,32 enote na prebivalca, uvrščena na četrto mesto (največja vrednost je imela Finska 0,80 enote, najmanjšo Švedska 0,0004 enote, mediana je bila 0,21 enote).

Primerjava z mednarodnim okoljem je pokazala zadovoljivo raven obsega knjižnične zbirke v slovenskih splošnih knjižnicah.

Ocena

Navkljub strokovnemu imperativu manjši del knjižnic ni uspel oblikovati dokumenta politike upravljanja s knjižnično zbirko. Ta ugotovitev zastavlja vprašanje o strokovnosti pristopa k izgradnji knjižnične zbirke v teh knjižnicah.

Standardi so določili kriterije za obseg posameznih delov knjižnične zbirke, ki se nanašajo na format gradiva ali pa na namen. Primerjave z mednarodnim okoljem in mednarodnimi razvojnimi smernicami so pokazale, da je obseg knjižnične zbirke v slovenskih splošnih knjižnicah zadovoljiv. Analiza doseganja določil kriterijev glede formata gradiva je pokazala, da je knjižnicam v največji meri uspelo doseči kriterije glede obsega knjig, manj pa glede informativnega periodičnega tiska in neknjižnega gradiva. Knjižnične zbirke so v približno treh četrtinah krajevnih knjižnic dosegle določilo o minimalnem obsegu gradiva, medtem ko so minimalni obseg naslovov informativnega periodičnega tiska dosegle le v dobri polovici krajevnih knjižnic in minimalni obseg neknjižnega gradiva prav tako v približno dobri polovici krajevnih knjižnic. Slabo doseganje minimalnega obsega knjižnične zbirke je alarmantno. Domnevamo, da je povezano s slabimi prostorskimi pogoji, vendar pa te povezave nismo analizirali. Ugotovitve tudi kažejo, da so knjižnice namenjale nesorazmerno večjo pozornost formatu knjige kot periodičnim publikacijam in

² Gre za kazalec »printed material (books)«.

neknjižnemu gradivu. Knjižnice so v knjižnične zbirke vključevale relativno nov format gradiva, ki se je pojavil na tržišču, in sicer elektronske vire, dostopne na daljavo.

Odgovori na vprašanje o obsegu gradiva, namenjenega neslovenskim jezikovnim skupinam, so pokazali, da je le malo knjižnic sistematično pristopalo k zagotavljanju tovrstnega gradiva in imelo ustrezen obseg gradiva. Knjižnice so poročale o težavah pri zbiranju podatkov o jezikovnih skupinah. Skrb vzbujajoča je nizka raven pozornosti, ki jo knjižnice posvečajo drugim jezikovnim skupinam. Enaka ugotovitev velja tudi za obseg knjižničnega gradiva v organizacijskih enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov.

Obseg gradiva v bibliobusih se je približal zahtevam Standardov. Slaba tretjina krajevnih knjižnic nima priročne zbirke referenčnega gradiva, kar pomeni, da lahko le okrnjeno izvajajo svojo informacijsko vlogo. Takšen delež je zaskrbljujoč. Knjižnice so oblikovale domoznanske in posebne zbirke, ki pa so po obsegu večinoma premajhne, da bi upravičile oblikovanje ločene zbirke.

2.9 | Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva: sestava knjižnične zbirke (določilo 4.3)

Standardi so določili kriterije za sestavo zbirke glede na namen (odrasli, mladina) in vsebino (strokovno in leposlovno gradivo).

Knjižnice so v anketi navedle podatke o sestavi zbirke v posameznih krajevnih knjižnicah. Podatki so se nanašali na razmerje naslovov med strokovnim in leposlovnim gradivom, razmerje naslovov med gradivom namenjenim mladini in gradivom namenjenim odraslim ter razmerje med naslovi leposlovnega in strokovnega gradiva, namenjenega mladini. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 30).

Preglednica 30: Sestava knjižnične zbirke glede leposlovnega in strokovnega gradiva ter gradiva, namenjenega mladini v krajevnih knjižnicah (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q54, n=48)

Kriterij	Število krajevnih knjižnic	Delež krajevnih knjižnic (225 = 100 %)
Knjižnice, v katerih delež naslovov leposlovja ne dosega 40 %	20	9 %
Knjižnice, v katerih delež naslovov leposlovja presega 40 %	203	90 %
Knjižnice, v katerih delež naslovov za mladino ne dosega 25 %	34	15 %
Knjižnice, v katerih delež naslovov za mladino presega 30 %	169	75 %
Knjižnice, v katerih delež naslovov leposlovja za mladino ne dosega 40 %	39	17 %
Knjižnice, v katerih delež naslovov leposlovja za mladino presega 40 %	166	74 %

Razmerje med strokovnim in leposlovnim knjižničnim gradivom

Po podatkih iz ankete je določilo o razmerju naslovov 60 : 40 v korist strokovnega gradiva izpolnjevalo samo 0,9 % krajevnih knjižnic (2 knjižnici od 225). V veliki večini krajevnih knjižnic (90 %) je delež leposlovnega gradiva presegal 40 % delež. Po podatkih Strokovne komisije pri Ministrstvu za kulturo je bila v letu 2016 mediana razmerja med leposlovnim in strokovnim gradivom v knjižnični zbirki pri vseh splošnih knjižnicah 58 : 42 v korist strokovnega gradiva. Najmanjši delež strokovnega gradiva je bil 41 %, največji delež pa 67 %. Skladno s tem je bil najmanjši delež leposlovja 33 %, največji pa 59 % (A. Klemen, osebna komunikacija, 15. 10. 2017).

Podatki o deležu leposlovnega gradiva po krajevnih knjižnicah kažejo, da knjižnice v veliki večini niso uresničile določil Standardov.

Gibanja uporabe leposlovnega in strokovnega gradiva v obdobju veljavnosti Standardov prikazujejo naslednji podatki (BibSiSt, B. l.). Razmerje med leposlovnim in drugim knjižničnim gradivom v celotnem številu izposojenih fizičnih enot v seštevku vseh knjižnic je bilo v letu 2015 60 : 40 v korist leposlovja (v letu 2016 61 : 39). Leta 2005 je bilo to razmerje 54 : 46 v korist leposlovja. Gibanje kazalca po letih kaže trend stalnega večanja deleža izposojenega leposlovnega gradiva brez nihanj.

Razlike med knjižnicami pokaže mediana ter najmanjša in največja vrednost razmerja. Leta 2005 je bila mediana deleža izposojenega leposlovnega gradiva 54 %, najmanjša vrednost 38 % in največja 74 %. Leta 2015 je bila mediana izposojenega leposlovnega gradiva 61 %, najmanjša vrednost 37 % in največja 74 %. Za leto 2016 so podatki naslednji: mediana deleža izposojenega leposlovnega gradiva je bila 61 %, najmanjša vrednost 30 % in največja 84 %.

V tem obdobju je poleg relativnega deleža izposojenega leposlovnega gradiva v splošnih knjižnicah naraščal tudi delež izdanih leposlovnih knjig v slovenski založniški produkciji.

Delež knjižničnega gradiva, namenjenega mladini, in razmerja v izposoji gradiva

Podobno kot z razmerjem leposlovnega in drugega gradiva je bilo z deležem naslovov gradiva, namenjenega mladini. Določilo Standardov o 25 % do 30 % deležu je izpolnjevalo le 10 % knjižnic (22 knjižnic od 225). V krajevnih knjižnicah je bil delež naslovov praviloma večji (v 75 % krajevnih knjižnic), medtem ko je bil v 15 % krajevnih knjižnic ta delež manjši.

Gibanja uporabe gradiva, namenjenega mladini, v obdobju veljavnosti Standardov prikazujejo naslednji podatki (BibSiSt, B. l.). Razmerje med knjižničnim gradivom, izposojenim na dom, namenjenim mladini in odraslim, v seštevku vseh knjižnic je bilo v letu 2015 35 : 65 v korist gradiva izposojenega odraslim (v letu 2016 34 : 66). Leta 2006 je bilo to razmerje 38 : 62. Mediana izposojenega gradiva za mladino je bila v letu 2006³ 40 %, najmanjša vrednost 25 %, največja pa 100 %. V letu 2015 je bila mediana 35 %, najmanjša vrednost 22 %, največja pa 58 %. V letu 2016 je bila mediana 34 %, najmanjša vrednost 21 %, največji pa 59 %.

V obdobju veljavnosti Standardov se je torej povečal relativen delež izposojenega gradiva za odrasle.

Razmerje naslovov strokovnega in leposlovnega gradiva za mladino in razmerja v izposoji gradiva

Določilo Standardov o razmerju naslovov strokovnega in leposlovnega gradiva za mladino (60 : 40) je dosegalo le 9 % knjižnic. V 74 % krajevnih knjižnic je bil delež leposlovja višji od 40 %, v 17 % krajevnih knjižnic pa nižji.

Gibanje izposoje gradiva pri mladih in odraslih v obdobju veljavnosti Standardov prikazujejo naslednji podatki (BibSiSt, B. l.). Razmerje pri izposoji leposlovnega knjižničnega gradiva na dom med mladino in odraslimi se je gibalo v korist odraslih. Leta 2006 je bilo to razmerje v seštevku izposoj v vseh knjižnicah 46 : 54 v korist izposojenega leposlovnega gradiva odraslim (mediana 47 : 53), medtem ko je bilo to razmerje leta 2015 41 : 59 (mediana 39:61) oziroma leta 2016 40 : 60 z mediano 38 : 62.

Gibanje izposoje strokovnega in leposlovnega gradiva za mladino v obdobju veljavnosti Standardov kažejo naslednji podatki (BibSiSt, B. l.). Razmerje pri izposoji knjižničnega gradiva mladini se je povečevalo v korist leposlovnega gradiva. V seštevku vseh knjižnic je bilo leta 2006 razmerje 68 : 32 v korist izposojenega leposlovnega gradiva (mediana 65: 35), leta 2015 pa v seštevku vseh knjižnic 70 : 30 (mediana 66 : 34), leta 2016 pa razmerje v seštevku vseh knjižnic 71 : 29 z mediano 68 : 32.

Ponovno je opazen trend naraščanja izposojenega leposlovja tudi pri mladini.

³ Podatkov za leto 2005 ni mogoče pridobiti.

Ocena

Izpolnjevanje zahtev Standardov glede razmerja med leposlovnim in strokovnim gradivom je bilo v splošnem blizu zahtevanega razmerja, čeprav je v krajevnih knjižnicah še zmeraj prekomerno prevladovalo leposlovno gradivo. Obstajale so precejšnje razlike med knjižnicami. Knjižnice so morale vzdrževati razmerje med leposlovnim in strokovnim gradivom v okoliščinah, ko je na eni strani naraščala izposoja oziroma povpraševanje po leposlovnem gradivu, na strani ponudbe pa se je povečeval delež leposlovnega gradiva v založniški produkciji. Zahteve Standardov glede razmerja gradiva za mladino niso bile uresničene, saj je pri približno treh četrtinah krajevnih knjižnic prevladovalo gradivo za mladino, pri četrtini pa gradivo za odrasle. Razmerja med leposlovnim in strokovnim gradivom za mladino niso bila uresničena, v treh četrtinah krajevnih knjižnic je prevladovalo leposlovno gradivo, v četrtini pa strokovno gradivo.

2.10 | Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva: letni prirast gradiva, fizično vzdrževanje in varovanje knjižnične zbirke ter izločanje in odpis (določila 4.4.1, 4.4.2, 4.5 in 4.6)

Standardi so določili obseg prirasta gradiva glede na vrsto gradiva in razvitost knjižnične zbirke ter kriterije in obseg odpisa gradiva. Standardi so opredelili tudi skrb za vzdrževanje in varovanje gradiva.

Prirast knjig

Za ugotavljanje izpolnjevanja določil Standardov glede prirasta so bili uporabljeni podatki Narodne in univerzitetne knjižnice (BibSiSt online, B. I.). Po podatkih NUK so splošne knjižnice v letu 2015 pridobile 361.906 inventarnih enot knjig in brošur, v letu 2016 pa 354.756 enot. V letu 2005 pa je bil prirast 423.712 knjig in brošur, v obdobju 2005–2016 se je letni prirast knjig in brošur zmanjšal za 16 %.

Največji prirast knjig in brošur na ravni mreže osrednje knjižnice je bil v letu 2015 58.515 enot, najmanjši pa 1.046 enot. V letu 2016 je bil največji prirast knjig in brošur na ravni mreže osrednje knjižnice 54.610 enot, najmanjši prirast pa 1.072 enot.

Mediana kazalca »Prirast knjig in brošur na 1000 prebivalcev« je bila leta 2005 205 enot (povprečje na ravni Slovenije v seštevku vseh knjižnic je bilo 211 enot knjig in brošur), največja vrednost kazalca za raven mreže splošne knjižnice je bila 301 enote na 1000 prebivalcev, najmanjša pa 111 enot.

Mediana kazalca »Prirast knjig in brošur na 1000 prebivalcev« je bila leta 2016 168 enot (leta 2015 178 enot), povprečje na ravni Slovenije v seštevku vseh knjižnic je bilo leta 2016 172 enot, v letu 2015 pa 175 enot knjig in brošur. Največja vrednost kazalca za raven mreže splošne knjižnice je bila v letu 2016 317 enot na 1000 prebivalcev (v letu 2015 345 enot na 1000 prebivalcev), najmanjša pa 95 enot na 1000 prebivalcev.

Največ knjig in brošur so splošne knjižnice nabavile v letu 2008, in sicer 468.019 enot, največja mediana kazalca »Prirast knjig in brošur na 1000 prebivalcev« pa je bila v letu 2006, in sicer 231 enot.

V letu 2006 so knjižnice nabavile 457.641 enot knjig in brošur, ki so predstavljale 207.688 naslovov (razmerje 2,2 enote na naslov). V letu 2016 so knjižnice nabavile 354.756 enot knjig in brošur, ki so predstavljale 201.733 naslovov (razmerje 1,8 enote na naslov). V primerjavi med posameznimi knjižnicami je bilo v letu 2006 najmanjše razmerje enot knjig in brošur na naslov 1,0, največje 7,5, mediana pa 1,8 enote na naslov. V letu 2016 je bilo najmanjše razmerje 0,8⁴ enote knjig in brošur na naslov, največje 5,2, mediana pa 1,5 enote na naslov.

⁴ Po vsej verjetnosti gre za napako pri navajanju podatkov.

Prirast enot knjig in brošur je v obdobju 2006–2016 upadel za 22,5 %, prirast naslovov knjig pa je upadel samo za 2,9 %.

Knjižnice so ohranile raznolikost ponudbe naslovov knjig in brošur, niso pa več mogle zagotoviti nekdanje dostopnosti naslovov v svojih enotah oziroma zadostiti povpraševanju uporabnikov.

Če upoštevamo pogojno določilo o velikosti prirasta knjig in brošur glede na obseg zbirke knjig in brošur, je leta 2005 ustrezen prirast glede na določila Standardov imelo 10 knjižnic (od 57), leta 2016 pa le 5 (od 58).

Prirast neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih

Po podatkih NUK so splošne knjižnice v letu 2016 pridobile 43.060 enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih (v letu 2015 46.309 enot.) Pri tem niso upoštevani elektronski viri, dostopni na daljavo.

V letu 2005 pa je bil prirast 58.870 enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih. V obdobju 2005–2016 se je letni prirast neknjižnega gradiva zmanjšal za 27 %.

V letu 2016 je bil največji prirast neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih na ravni mreže osrednje knjižnice 10.725 enot, najmanjši pa 90 enot.

Mediana kazalca »Prirast enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih na 1000 prebivalcev« je bila leta 2016 19 enot (povprečje na ravni Slovenije v seštevku vseh knjižnic je bilo 21 enot), največja vrednost kazalca za raven mreže splošne knjižnice je bila 42 enot na 1000 prebivalcev, najmanjša pa 6 enot.

Če upoštevamo pogojno določilo o velikosti prirasta neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih glede na obseg zbirke neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih, je leta 2005 imelo ustrezen prirast glede na določila Standardov 14 knjižnic (od 57), leta 2016 pa samo še 10 (od 58). Pri tej oceni niso bili upoštevani elektronski viri dostopni na daljavo.

O upadanju prirasta knjižničnega gradiva poročajo tudi v potujočih knjižnicah. V letu 2015 so glede na leto 2010 kupili 32 % manj gradiva (Mrgole Jukič, 2016, str. 14).

Ocena

Določila glede stopnje prirasta gradiva so knjižnice dosegale slabše kot ob začetku veljavnosti Standardov. Med knjižnicami obstajajo velike razlike, ki se v obdobju veljavnosti Standardov niso zmanjšale.

Fizično vzdrževanje in varovanje knjižnične zbirke

Knjižnice so v anketi ocenile, v kolikšni stopnji izvajajo redno vzdrževanje, zaščito in hranjenje knjižničnega gradiva. Knjižnice naj bi svoje gradivo redno vzdrževale in ščitile z gradivu neškodljivimi postopki in materiali ter ga hranile v ustreznih razmerah. Merilo ocenjevanja so predstavljala »Načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim« (Adcock, 2000).

Preglednica 31: Ocena izvajanja rednega vzdrževanja, zaščite in hranjenja gradiva glede na mednarodne smernice »Načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim (IFLA principles for the care and handling of library material)« (Q55, n=48)

Odgovor	Število knjižnic	Delež knjižnic
Ne izvajamo	1	2 %
Izvajamo v manjši meri	12	25 %
Izvajamo v večji meri	33	69 %
V celoti izvajamo	2	4 %

Načela izvajanja rednega vzdrževanja, zaščite in hranjenja gradiva glede na mednarodne smernice sta v celoti izvajali le dve knjižnici (4 % od 48, ki so odgovarjale na vprašanje), v večji meri 33 knjižnic (69 %), v manjši meri 12 knjižnic (25 %), ena pa sploh ne. Kot razloge so knjižnice navajale slabe prostorske pogoje, nezadostne finančne vire, premalo posluha, pomanjkanje osebja (Q56).

Ocena

Doseganje določil Standardov glede rednega vzdrževanja, zaščite in hranjenja je bilo proti pričakovanjem slabo. Glede na to, da je skrb za gradivo ena izmed osnovnih nalog knjižnic, je stanje skrb vzbujajoče.

Odpis knjig

Po podatkih NUK so splošne knjižnice v letu 2016 odpisale 189.622 enot knjig in brošur (v letu 2015 175.745 enot), v letu 2006 pa 147.944 enot. Kazalec prikazuje trend naraščanja do leta 2014, ko je bilo odpisanih 216.747 enot knjig in brošur.

Mediana kazalca »Odpis knjig in brošur na 1000 prebivalcev« v letu 2016 je bila 73 enot, najmanjša vrednost 2 enoti, največja pa 272 enot.

Mediana kazalca »Odpis knjig in brošur na 1000 prebivalcev« v letu 2015 je bila 64 enot, najmanjša vrednost 1 enota, največja pa 215 enot.

Mediana kazalca »Delež odpisa v zbirki knjig in brošur« v letu 2016 je bila 1,4 %, najmanjša vrednost 0 %, največja pa 5,7 %⁵.

Največja vrednost mediane v obdobju 2006–2015 je bila leta 2014, in sicer 1,8 %.

Mediana kazalca »Delež odpisa knjig in brošur glede na prirast« je bila v letu 2006 19 %, leta 2015 pa 40 %.

Kazalec kaže trend naraščanja z največjo vrednostjo 44 % v letu 2014. V letu 2016 je bil v posamezni knjižnici najmanjši delež odpisa glede na prirast 1,3 %, največji pa 166 %.

Odpis neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih

Po podatkih NUK so splošne knjižnice v letu 2016 odpisale 20.145 enot neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih (v letu 2015 22.452 enot), v letu 2006 pa 14.509 enot. Kazalec prikazuje trend naraščanja do leta 2013, ko je bilo odpisano 34.761 enot.

Mediana kazalca »Odpis neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih na 1000 prebivalcev« v letu 2016 je bila 5 enot, najmanjša vrednost 0 enot, največja pa 56 enot.

Mediana kazalca »Odpis neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih na 1000 prebivalcev« v letu 2015 je bila 6,7 enote, najmanjša vrednost 0,4 enote, največja pa 52 enot.

Mediana kazalca »Delež odpisa glede na celotno zbirko neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih« v letu 2016 je bila 1,3 %, najmanjša vrednost 0 %, največja pa 12,6 %.

Mediana kazalca »Delež odpisa glede na celotno zbirko neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih« v letu 2015 je bila 1,5 %, najmanjša vrednost 0,1 %, največja pa 16,6 %. Največja vrednost mediane v obdobju 2006–2015 je bila leta 2013, in sicer 3,4 %.

⁵ Po strokovni literaturi je potrebno letno nadomestiti 2 – 3 % knjig zaradi izgube ali izrabljenosti (Golden in Malcolm, 2009, str. 55). Prenizko raven odpisa v splošnih knjižnicah ilustrira naslednji izračun. Mediana deleža odpisa v zbirki knjig in brošur (1,4 %) pomeni, da se ob predpostavki enakega deleža prirasta knjižnična zbirka obnovi v 71 letih. Takšna stopnja prirasta predstavlja le 22 % zahtevanega prirasta za razvito knjižnično zbirko (npr. 560 enot pri obsegu zbirke 40.000 enot). Ob višji stopnji prirasta se zbirka seveda obnovi v še daljšem obdobju. Glede na določila Standardov naj bi se razvita knjižnična zbirka obnovila v 16 letih.

Mediana kazalca »Delež odpisa neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih glede na prirast« je bila v letu 2006 14 %, leta 2016 pa 27 %.

Kazalec prikazuje trend naraščanja z največjo vrednostjo 38 % v letu 2014.

V letu 2016 je bil najmanjši delež odpisa glede na prirast 0 %, največji pa 311 %.

Ob predpostavki zadostnega obsega zbirke neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih (0,4 enote na prebivalca) ter zadostnega prirasta (vsaj 250 enot na 1000 prebivalcev) so zahteve Standardov glede odpisa (vsaj 250 enot na 1000 prebivalcev) izpolnjevale 3 knjižnice.

Ocena

Tako kot pri knjigah in brošurah knjižnice v splošnem premalo odpisujejo neknjižno gradivo na fizičnih nosilcih. Knjižnice so v večji meri sledile določilom Standardov glede stopnje odpisa, čeprav je bila stopnja odpisa še zmeraj prenizka. Nizka stopnja odpisa pomeni nevarnost za zastarelost oziroma neaktualnost knjižničnih zbirk.

2.11 | Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva: strokovna obdelava gradiva, dostop ter urejenost knjižnične zbirke in izposoja (določila 4.7, 4.7.1, 4.8 in 4.9)

Standardi so določili obveznost strokovne obdelave gradiva in dostopnost gradiva v katalogu ter način dostopnosti, označevanja in ureditve gradiva.

Strokovna obdelava gradiva

Splošne knjižnice so bile v letu 2018 vključene v sistem vzajemne katalogizacije, ki upošteva enotna katalogizacijska pravila (Sodelujoče ..., 2018).

Knjižnice so v anketi poročale o stopnji vključenosti knjižničnega gradiva v računalniški katalog po organizacijskih enotah. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 32).

Preglednica 32: Vključenost gradiva v računalniški katalog v organizacijskih enotah (v krajevnih knjižnicah vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice, v enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.), v potujočih knjižnicah) (Q57, n=47)

Odgovor	Število knjižnic	Delež knjižnic
Nobena enota nima vsega gradiva v računalniškem katalogu	2	4 %
Manj kot polovica enot ima vse gradivo vključeno v računalniški katalog	0	0 %
Vsaj polovica enot ima vse gradivo vključeno v računalniški katalog	5	11 %
Vse enote imajo vse gradivo vključeno v računalniški katalog	40	85 %

Knjižnice so v anketi poročale o dostopnosti vzajemnega kataloga po organizacijskih enotah. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 33).

Preglednica 33: Dostop do vzajemnega kataloga v organizacijskih enotah (v krajevnih knjižnicah vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice, v enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.), na bibliobusih) (Q58, n=48)

Odgovor	Število knjižnic	Delež knjižnic
Nobena enota nima dostopa do vzajemnega kataloga	0	0 %
Manj kot polovica enot ima dostop do vzajemnega kataloga	0	0 %
Vsaj polovica enot ima dostop do vzajemnega kataloga	4	8 %
Vse enote imajo dostop do vzajemnega kataloga	44	92 %

Avtomatizacija obdelave gradiva se je v splošnih knjižnicah začela sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja. Kljub temu dve knjižnici (od 47) poročata, da v nobeni enoti nimata vsega gradiva v računalniškem katalogu, pet knjižnic pa poroča, da v računalniški katalog ni vključeno vse gradivo iz vseh enot, ampak iz vsaj polovice enot. Kot enote smo upoštevali krajevne knjižnice, enote v večjih javnih zavodih in za posebne skupine uporabnikov ter potujoče knjižnice. Takšni zaostanki pri opisni katalogizaciji gradiva so skrb vzbujajoči.

Štiri knjižnice poročajo, da v manj kot polovici enot nimajo dostopa do vzajemnega kataloga, kar je skrb vzbujajoče.

Dostopnost vzajemnega kataloga je bila predmet raziskave z naslovom Informacijsko komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic (Bon in Lesjak, 2015, str. 43). V raziskavi je bilo ugotovljeno, da v letu 2013 v šestih krajevnih knjižnicah niso imeli dostopa do interneta in s tem do računalniškega kataloga knjižnice ter tudi vzajemnega kataloga. Glede na to, da v 21 knjižnicah ni bilo računalnikov, ki bi jih lahko uporabljali uporabniki, pa lahko sklepamo, da je bil dostop do katalogov v teh knjižnicah omejen na posredovanje knjižničarja.

Ocena

Določilo o strokovni obdelavi gradiva v računalniškem katalogu ni bilo v celoti uresničeno, prav tako o dostopu do vzajemnega kataloga. Čeprav gre za majhno število knjižnic, je ocena stanja slaba.

Dostop in urejenost knjižnične zbirke: prosti dostop do gradiva

Knjižnice so v anketi ocenile delež knjižničnega gradiva, ki je bil uporabnikom prosto dostopen. Pri tem so upoštevale knjižnično gradivo, ki je bilo strokovno utemeljeno izvzeto iz prostega dostopa. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 34). Na vprašanje je odgovorilo 46 knjižnic, vendar sta bila 2 odgovora izločena, saj sta bila navedena deleža večja od 100 %.

Preglednica 34: Delež gradiva v prostem pristopu po krajevnih knjižnicah (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice, pri oceni so izvzete strokovno utemeljene izjeme) (Q60, n=44)

Mediana	Najmanjši delež	Največji delež
90 %	6 %	100 %

Knjižnice še zmeraj niso imele vsega gradiva prosto dostopnega za uporabnike. V celoti je bilo gradivo prosto dostopno v 6 knjižnicah, medtem ko je bila mediana deleža 90 %. To z drugimi besedami pomeni, da je imelo od 44 knjižnic, kolikor jih je odgovarjalo na vprašanje, 22 knjižnic delež manjši od 90 %. 8 knjižnic je imelo delež enak ali manjši od 70 %, najmanjši delež je bil celo samo 6 %. Razlog za takšno stanje bi lahko bila prostorska utesenjenost.

Ocena

Knjižnice slabo izpolnjujejo zahtevo glede postavitve gradiva v prostem pristopu.

Dostop in urejenost knjižnične zbirke: uporaba sistema UDK

Knjižnice so v anketi navedle, v kolikšnem številu organizacijskih enot si upoštevale določilo Standardov, da mora biti strokovno in leposlovno gradivo za odrasle pregledno označeno in razvrščeno v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije. Podatki so prikazani v preglednicah spodaj (Preglednica 35, Preglednica 36).

Preglednica 35: Število organizacijskih enot, v katerih je strokovno in leposlovno gradivo za odrasle pregledno označeno in razvrščeno v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije (Q61, n=48)

Odgovor	Število organizacijskih enot (od vseh)	Delež organizacijskih enot
Krajevne knjižnice, vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice	216 (od 225)	96 %
Enote v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.)	15 (od 40)	38 %
Bibliobusi	12 (od 12)	100 %

Preglednica 36: Število organizacijskih enot, v katerih strokovno in leposlovno gradivo za odrasle ni razvrščeno v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije (Q62, n=3)

Število knjižnic	Število organizacijskih enot
8	9

Strokovno in leposlovno gradivo za odrasle je bilo pregledno označeno in razvrščeno v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije v veliki večini krajevnih knjižnic (216 od 225 ali 96 %), v vseh bibliobusih, v precej manjši meri pa v enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov, in sicer v 38 % (15 enot od 40). Kot razloga sta bila navedena posebnosti pri gradivu (kot gradivo prevladujejo romani ali eno vsebinsko področje) in pa odločitev za geselsko postavitev gradiva (Q63).

Dostop in urejenost knjižnične zbirke: gradivo za mladino

Knjižnice so v anketi navedle podatke o organizacijskih enotah, ki imajo knjižnično gradivo, namenjeno otrokom in mladini. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 37). V prikazu podatkov sta izločeni dve knjižnici, pri katerih se število krajevnih knjižnic ni ujemalo s kontrolnim vprašanjem (Q37).

Preglednica 37: Število organizacijskih enot, ki imajo knjižnično gradivo, namenjeno otrokom in mladini (Q64, n=46)

Vrsta organizacijske enote	Število organizacijskih enot	Delež organizacijskih enot
Krajevne knjižnice, vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice	217 (od 222)	98 %
Enota v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.)	13 (od 40)	33 %
Bibliobus	12 (od 12)	100 %

Krajevne knjižnice so v veliki večini imele knjižnično gradivo, namenjeno otrokom in mladini (98 %). Tovrstno gradivo je bilo v precej manjši meri zagotovljeno v enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne

skupine uporabnikov, in sicer v 33 %, kar je razumljivo. Gradivo namenjeno otrokom in mladini so imeli vsi bibliobusi. Problematičen je obstoj krajevnih knjižnic brez knjižničnega gradiva, namenjenega otrokom in mladini (5 knjižnic ali 2 %). Morda je razlog prostorska stiska.

Knjižnice so v anketi navedle tudi število organizacijskih enot, ki imajo knjižnično gradivo, namenjeno otrokom in mladini, pa strokovnega gradiva za otroke in mladino v njih nimajo razvrščenega v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije (Q65, n=3). Tri knjižnice so poročale o 19 takšnih organizacijskih enotah. Med razlogi so navedle premajhen obseg kolekcij potujoče knjižnice, slikanice kot prevladujočo vrsto gradiva v premični zbirki ter geselsko postavitve gradiva (Q66).

Knjižnice so v anketi navedle število organizacijskih enot, ki imajo knjižnično gradivo, namenjeno otrokom in mladini, pa leposlovnega gradiva za otroke in mladino v njih nimajo razvrščenega po starostnih stopnjah (Q67, n=2). Dve knjižnici sta navedli skupno 35 takšnih organizacijskih enot. Kot razlog je ena knjižnica navedla slikanice kot prevladujočo vrsto gradiva v premični zbirki. Druga pa je navedla kot razlog neprimernost takšnega določila Standardov. Knjižnica je argumentirala, da sta razvoj ponudbe založniškega trga knjig ter druga kulturna ponudba presešla določilo Standardov, poleg tega pa so se spremenila pričakovanja in potrebe otrok. Nov sistem postavitve, ki ga je uporabljala knjižnica, sicer še upošteva vidik starostne razvojne stopnje otrok, vendar je ta v ozadju (Q68).

Ocena

Knjižnice so v veliki večini upoštevale določila Standardov glede urejenosti knjižnične zbirke, pri tem pa je ena knjižnica opozorila na neprimernost določila Standardov glede ureditve gradiva za otroke in mladino zaradi razvoja ponudbe ter spremenjenih pričakovanj in potreb otrok.

Izposoja

Standardi so določili zahteve za izposojanje gradiva glede pravice do izposoje, izjeme glede vrst gradiva in izposojevalne roke.

Knjižnice so v anketi navedle podatke o izposojevalnem roku za knjižno gradivo ter najkrajšem izposojevalnem roku za drugo gradivo. Nekaj knjižnic je v opombah navedlo, da so imele različne roke izposoje za različne zvrsti gradiva.

Preglednica 38: Izposojevalni rok knjižnega gradiva na dom (Q69, n=48)

Izposojevalni rok (dnevi)	Število knjižnic	Delež knjižnic
12	1	2 %
14	7	15 %
20	1	2 %
21	34	71 %
30	5	10 %

Preglednica 39: Najkrajši izposojevalni rok za drugo gradivo (Q70, n=48)

Najkrajši izposojevalni rok za drugo (neknjižno) gradivo (dnevi)	Število knjižnic	Delež knjižnic
1	1	2 %
2	3	6 %
3	1	2 %
4	1	2 %
5	9	19 %
7	29	60 %
14	2	4 %
21	2	4 %

Vse knjižnice razen ene so upoštevale določila Standardov o štirinajstdnevem oziroma enomesečnem izposojevalnem roku za knjižno gradivo. Na vprašanje je odgovorilo 48 knjižnic, največ knjižnic (34) ima 21 dnevni izposojevalni rok, pet pa celo 30 dnevnega. Knjižnice so v manjši meri upoštevale najkrajši izposojevalni rok za drugo gradivo (5 dni), upoštevalo ga je 42 knjižnic od 48 (88 %).

Ocena

Knjižnice so v veliki večini upoštevale določila Standardov o izposoji gradiva.

2.12 | Knjižnično osebje (določila 5.1 do 5.2)

Standardi so opredeljevali vrste knjižničnih delavcev, določali delovne naloge glede na izobrazbo oziroma vrsto delavca ter določali tudi stopnjo zaposlovanja.

Knjižnice so v anketi navedle podatek o izpolnjevanju določil Standardov za strokovno vodjo knjižnice, ki je moral biti strokovni knjižnični delavec z univerzitetno izobrazbo oziroma bolonjskim magisterijem ter imeti opravljen bibliotekarski izpit (Q72, n=48). Vse knjižnice, ki so odgovarjale na vprašanje, so imele strokovnega vodjo, ki je izpolnjeval določila Standardov.

Stopnja zaposlovanja knjižničnih delavcev

Kot orientacijsko vrednost Standardov za obseg zaposlovanja vseh knjižničnih delavcev je bila uporabljena vrednost 8,5 EPZ na 10.000 prebivalcev.

V letu 2005 je bilo po podatkih NUK v splošnih knjižnicah zaposlenih 977 delavcev (merjeno v ekvivalentu polne zaposlitve, EPZ), v letu 2015 1183 delavcev (merjeno v EPZ), v letu 2016 pa 1190 (BibSiSt, B. l.). Število se je v obdobju 2005–2016 povečalo za 22 %.

Najmanjše število delavcev v posamezni splošni knjižnici v letu 2015 je bilo 4 EPZ, največje pa 219 EPZ. Mediana je bila pri 12,6 delavca (EPZ) v knjižnici. V seštevku na ravni mrež vseh osrednjih knjižnic je bilo leta 2005 v Sloveniji zaposlenih 4,9 delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev, medtem ko je bilo leta 2016 zaposlenih 5,8 delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev.

V letu 2005 je bila mediana kazalca »Število delavcev na 10.000 prebivalcev« 4,3 delavci (EPZ) na 10.000 prebivalcev, najmanjša vrednost 0 delavcev (EPZ⁶) na 10.000 prebivalcev, največja pa 6,8 delavca (EPZ) na 10.000 prebivalcev.

⁶ Po vsej verjetnosti gre za napačen podatek.

V letu 2015 je bila mediana kazalca 5,5 delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev, najmanjša vrednost 3 delavci (EPZ) na 10.000 prebivalcev, največja pa 9,2 delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev.

V letu 2016 je bila mediana kazalca 5,7 delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev, najmanjša vrednost 3 delavci (EPZ) na 10.000 prebivalcev, največja vrednost pa 9,2 delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev.

V letu 2015 je bilo za potrebe delovanja bibliobusov zaposlenih 35 delavcev (Mrgole Jukič, 2016).

V letu 2005 stopnje zaposlovanja 8,5 delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev ni dosegla nobena knjižnica. Natančnejši izračun glede na določila Standardov o številu prebivalcev in vrstah delavcev je pokazal, da je določilo Standardov o stopnji zaposlovanja v letu 2016 doseglo ali preseglo šest knjižnic (10 %).

Knjižnica z najvišjo stopnjo zaposlovanja je v letu 2016 dosegla 120 % določene vrednosti po Standardih. Splošno stanje glede doseganja stopnje zaposlovanja je v letu 2016 naslednje. 20 knjižnic je stopnjo zaposlovanja doseglo od 80 % do 99 %, 21 knjižnic je doseglo od 60 % do 79 % določene stopnje, 11 knjižnic pa od 39 % do 59 % določene stopnje.

Mednarodna primerjava stopnje zaposlovanja knjižničnih delavcev

Podatki za primerjavo s stanjem po izbranih knjižnicah v Evropi so bili zbrani za delovno gradivo Meritve razvitosti knjižnic in problematika določb Pravilnika o izvajanju knjižnične dejavnosti kot javne službe (Kodrič-Dačić, Bahor, Mrak, Vodeb in Bon, 2014). Spodaj je navedena oziroma ponovljena Tabela 16 (Kodrič-Dačić idr., 2014, str. 26) s to razliko, da so države razvrščene padajoče po kazalcu »Število knjižničnih delavcev na prebivalca« (Preglednica 40). Podatki se nanašajo na leto 2011.

Preglednica 40: Število knjižničnih delavcev na prebivalca v izbranih evropskih državah

Država	Število knjižničnih delavcev na 1000 prebivalcev ⁷
Estonija	1,22
Danska	0,8
Finska ^a	0,79
Slovenija	0,6
Švedska	0,49
Češka	0,4
Hrvaška	0,40 ^b
Portugalska	0,32
Španija	0,20 ^c
Avstrija ^d	1,10 – 0,10 ^c
Nemčija ^d	0,10

^a Finska nima razvitega sistema šolskih knjižnic.

^b Vrednost je popravljena.

^c Podatki ne vključujejo Katalonije.

^č Podatki vključujejo prostovoljce.

^d Podatki so za leto 2012.

Stopnja zaposlovanja strokovnih knjižničnih delavcev

V letu 2005 je bilo po podatkih NUK v splošnih knjižnicah zaposlenih 765,2 strokovnih delavcev, ki je imelo opravljen strokovni izpit (merjeno v ekvivalentu polne zaposlitve, EPZ).

V letu 2015 je bilo zaposlenih 931,7 strokovnih delavcev (EPZ), v letu 2016 pa 933. Število se je v obdobju 2006–2016 povečalo za 22 %.

⁷ V navedeni publikaciji je bil uporabljen izraz »knjižničarski delavci«.

Osrednja knjižnica z najmanjšim številom strokovnih delavcev v letu 2015 je imela zaposlene 4 strokovne delavce (EPZ), osrednja knjižnica z največjim številom pa je imela zaposlenih 188 strokovnih delavcev (EPZ). Mediana je bila pri 9 strokovnih delavcih (EPZ).

Osrednja knjižnica z najmanjšim številom strokovnih delavcev v letu 2016 je imela zaposlene 4 strokovne delavce (EPZ), osrednja knjižnica z največjim številom pa je imela zaposlenih 193 strokovnih delavcev (EPZ). Mediana je bila pri 9 strokovnih delavcih (EPZ).

V seštevku na ravni mrež osrednjih knjižnic so bili leta 2005 v Sloveniji zaposleni 3,8 strokovnih delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev, medtem ko je bilo leta 2016 zaposlenih 4,5 strokovnih delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev.

V letu 2005 je bila mediana kazalca 3,4 strokovni delavci (EPZ) na 10.000 prebivalcev, najmanjša vrednost 0 strokovnega delavca (EPZ) na 10.000 prebivalcev⁸, največja pa 5,9 strokovnih delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev.

V letu 2015 je bila mediana kazalca 4,4 strokovni delavci (EPZ) na 10.000 prebivalcev, najmanjša vrednost 2,6 strokovna delavca (EPZ) na 10.000 prebivalcev, največja pa 6,5 strokovnih delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev.

V letu 2016 je bila mediana kazalca 4,4 strokovnih delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev, najmanjša vrednost 2 strokovna delavca (EPZ) na 10.000 prebivalcev, največja pa 6,5 strokovnih delavcev (EPZ) na 10.000 prebivalcev.

Struktura strokovnih delavcev po stopnji izobrazbe je bila v letu 2016 naslednja (BibSiSt, B. l.):

- srednješolska izobrazba (raven 3, 4 in 5) 25 %,
- visoka strokovna in višja izobrazba (raven 6/1 in 6/2) 20 %,
- univerzitetna izobrazba (raven 7) 51 %,
- magisterij (raven 8/1) 4 %,
- doktorat (raven 8/2) 1 %.

V letu 2005 so določilo Standardov o stopnji zaposlovanja strokovnih delavcev dosegle 3 knjižnice (poleg dveh knjižnic še v seštevku pet ljubljanskih splošnih knjižnic kasneje združenih v eno pravno osebo). Določilo Standardov o 5 strokovnih delavcih (EPZ) na 10.000 prebivalcev je v letu 2016 doseglo 15 knjižnic (26 %), v letu 2015 pa 14 knjižnic (24 %).

Mednarodna primerjava stopnje zaposlovanja strokovnih knjižničnih delavcev

Po podatkih foruma NAPLE (NAPLE, 2017) je bila leta 2014 Slovenija uvrščena na šesto mesto s 4,5 strokovnimi delavci (EPZ) na 10.000 prebivalcev. Najvišje na lestvici je bila uvrščena Estonija z 9,2 strokovnega delavca (EPZ) 10.000 prebivalcev, najnižje pa Nemčija z 0,09 strokovnega delavca (EPZ) na 10.000 prebivalcev. Mediana je bila pri 4,2 strokovnih delavcih (EPZ) na 10.000 prebivalcev. Upoštevani so bili podatki za Belgijo (Flandrija), Dansko, Hrvaško, Estonijo, Finsko, Madžarsko, Nemčijo, Nizozemsko, Portugalsko, Slovenijo, Španijo, Švedsko in Švico.

Manipulativni in tehnični delavci

Knjižnice so v anketi navedle podatek o številu manipulativnih in tehničnih delavcev, merjeno v EPZ. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 41).

⁸ Po vsej verjetnosti gre za napačen podatek.

Preglednica 41: Število manipulativnih in tehničnih delavcev (v EPZ na dan 30. 6. 2016) (Q73, n=47)

Število manipulativnih in tehničnih delavcev v posamezni knjižnici (EPZ)	Število knjižnic
0	13
0,5	4
0,75	1
1	10
1,25	2
1,5	1
2	4
3	5
4	2
5	1
6	2
8	1
14	1

V letu 2016 je bilo v 47 knjižnicah, ki so navedle podatke, zaposlenih 86,75 manipulativnih in tehničnih delavcev (EPZ). 13 knjižnic nima nobenega zaposlenega, največje število je 14 zaposlenih, mediana je 1 zaposlen. V knjižnicah, kjer nimajo nobenega zaposlenega, morajo prevzeti tovrstna opravila prevzeti drugi delavci ali pa zunanji izvajalci. Določilo Standardov o stopnji zaposlovanja manipulativnih in tehničnih delavcev v letu 2016 izpolnjuje le 15 % splošnih knjižnic (7 od 48, ki so odgovarjale na vprašanje).

Strokovni delavci za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme

Knjižnice so v anketi navedle podatek o številu strokovnih delavcev za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme, merjeno v EPZ. Poleg tega so navedle tudi podatek o številu osebnih računalnikov za namen ugotavljanja določil Standardov. Podatki so prikazani v spodnjih preglednicah (Preglednica 42, Preglednica 43).

Preglednica 42: Število strokovnih delavcev za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme (v EPZ na dan 30. 6. 2016) (Q74, n=48)

Število strokovnih delavcev za razvoj računalniške mreže v posamezni knjižnici (EPZ)	Število knjižnic
0	29
0,3	1
0,5	3
1	11
2	1
4	1
5	1
8	1

Preglednica 43: Število osebnih računalnikov v knjižnici (na dan 31. 12. 2016) (Q75, n=47)

Mediana	Najmanjša vrednost	Največja vrednost	Skupaj
31	5	558	2.388

Po podatkih iz ankete je imelo v letu 2016 le 19 od 48 knjižnic zaposlenega strokovnega delavca za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme vsaj v nekem deležu polne zaposlitve. Zaposlenih je bilo skupaj 31,8 strokovnih delavcev (EPZ), največje število v posamezni knjižnici je bilo 8 strokovnih delavcev (EPZ). 29 knjižnic (60 %) pa ni imelo zaposlenih strokovnih delavcev za te naloge.

Poročilo Informacijsko komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic ugotavlja, da je bilo v letu 2013 v splošnih knjižnicah zaposlenih 36 oseb, ki so bile zadolžene za IKT opreme (Bon in Lesjak, 2015, str. 24). Izraženo v ekvivalentu polne zaposlitve je to pomenilo 27,92 delavca. Poročilo navaja, da je lastnega zaposlenega imelo 30 knjižnic, medtem ko pomoč zunanjih izvajalcev uporabljajo v 43 knjižnicah, pogodbo z zunanjimi izvajalci ima sklenjenih 25 knjižnic. Število zaposlenih se je v obdobju 2013–2016 povečalo.

Določilo Standardov o 1 strokovnem delavcu za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme na 40 računalnikov je izpolnjevalo 6 od 47 knjižnic (13 %). Pri velikem številu knjižnic so njihove naloge po vsej verjetnosti vsaj deloma prevzeli zunanji izvajalci ali pa drugi delavci.

Upravni delavci

Knjižnice so v anketi navedle podatek o številu upravnih delavcev, merjeno v EPZ. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 44).

Preglednica 44: Število upravnih delavcev (v EPZ na dan 30. 6. 2016) (Q76, n=48)

Število upravnih delavcev v posamezni knjižnici (EPZ)	Število knjižnic
0	2
0,5	3
0,7	1
1	27
2	5
2,5	1
2,6	1
3	4
4	3
11	1

V knjižnicah, ki so sodelovale v anketi, je bilo skupno zaposlenih 79,3 upravnih delavcev (EPZ). Največje število zaposlenih upravnih delavcev v posamezni knjižnici je bilo 11 (EPZ), v dveh knjižnicah ni bilo zaposlenih upravnih delavcev. Glede na to, da so imele vse knjižnice strokovno vodjo (Q72), se domneva, da je strokovni vodja opravljal delo upravnega delavca.

Določilo Standardov o stopnji zaposlovanja upravnih delavcev je v letu 2016 izpolnjevalo 85 % knjižnic (41 od 48, ki so odgovarjale na vprašanje).

Število delavcev za računovodska in administrativna dela

Knjižnice so v anketi navedle podatek o številu delavcev za računovodska in administrativna dela, merjeno v EPZ. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 45).

Preglednica 45: Število delavcev za računovodska in administrativna dela (v EPZ na dan 30. 6. 2016) (Q77, n=48)

Število delavcev za računovodska in administrativna dela v posamezni knjižnici (EPZ)	Število knjižnic
0	10
0,4	2
0,5	3
0,8	1
1	16
1,1	1
1,5	1
1,6	1
2	7
2,5	1
3	3
6	1
7	1

V knjižnicah, ki so sodelovale v anketi, je bilo skupno zaposlenih 61,8 delavcev za opravljanje računovodskih in administrativnih del (EPZ). Največje število zaposlenih delavcev za opravljanje računovodskih in administrativnih del v posamezni knjižnici je bilo 7 (EPZ), v 10 knjižnicah ni bilo zaposlenih delavcev za tovrstna dela. Po vsej verjetnosti so delo prevzeli zunanji izvajalci.

Določila Standardov o stopnji zaposlovanja delavcev za opravljanje računovodskih in administrativnih del je izpolnjevalo 27 od 48 knjižnic (56 %).

Razmerja med različnimi kategorijami knjižničnih delavcev

Določila Standardov opredeljujejo naslednja razmerja med različnimi kategorijami knjižničnih delavcev: strokovni delavci 59 %, manipulativni ali tehnični delavci 12 %, strokovni delavci za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme 6 %, upravni delavci 12 %, delavci za računovodska in administrativna dela 12 %. Za izračun je bila uporabljena osnova 10.000 prebivalcev.

V letu 2015 je bil delež strokovnih delavcev 79 %, leta 2016 pa 78 % (BibSiSt, B. l.). Razmerja med ostalimi kategorijami delavcev za leto 2016 se lahko le grobo oceni, saj so na razpolago podatki za 47 knjižnic od 58. Podatki so ekstrapolirani glede na število knjižnic. Razmerja so naslednja: manipulativni ali tehnični delavci 9 %, strokovni delavci za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme 3 %, upravni delavci 8 %, delavci za računovodska in administrativna dela 6 %. Razmerja so bila izračunana na podlagi seštevka različnih kategorij delavcev v vseh splošnih knjižnicah, kakor so jih knjižnice navedle v anketi.

Splošne knjižnice so pri zaposlovanju dale velik poudarek kategoriji strokovnih delavcev, manjši poudarek pa kategorijam delavcev za računovodska in administrativna dela ter strokovnih delavcev za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme. Vzrok za slednje bi lahko bilo zunanje izvajanje tovrstnih storitev.

Ocena

Knjižnice v veliki večini niso dosegle določil glede stopnje zaposlovanja knjižničnih delavcev. Najboljše stanje glede doseganja določil je bilo pri stopnji zaposlovanja v kategoriji upravni delavci, sledijo kategorije delavci za računovodska in administrativna dela in strokovni delavci, slabše stanje pa je v kategorijah manipulativni ali tehnični delavci in strokovni delavci za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme. Opazne so velike razlike med knjižnicami tako v absolutnem številu kot v relativnem deležu glede na število prebivalcev, kar je zaskrbljujoče. Veliko število knjižnic je bilo relativno majhnih

organizacij, kar otežuje strokovno delo v knjižnicah. Slovenske splošne knjižnice so bile glede stopnje zaposlovanja knjižničnih delavcev blizu knjižničarsko najbolj razvitih držav.

2.13 | Knjižnični prostori in oprema: splošna načela (določila v poglavju 6.1)

Standardi so določali, kakšna je ustrezna lokacija, funkcionalnost in kapaciteta prostorov knjižnice. Opredelili so tudi funkcionalne zahteve za bibliobus in postajališča ter knjižnično in tehnično opremo.

Knjižnice so v anketi navedle podatek o številu zgradb, v katerih delujejo krajevne knjižnice. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 46).

Preglednica 46: Število zgradb, v katerih delujejo krajevne knjižnice (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q79, n=47)

Mediana	Najmanjše število	Največje število	Skupaj
4	1	33	230

Splošne knjižnice so navedle, da so se krajevne knjižnice nahajale v 230 zgradbah. Na vprašanje je odgovorilo 47 knjižnic od 58. Pri vprašanju z oznako Q37 (Preglednica 6) je 48 knjižnic poročalo, da imajo v svoji mreži 225 krajevnih knjižnic. Možna razlaga za razliko bi bila, da so nekatere krajevne knjižnice izvajale svojo dejavnost v več zgradbah.

Lokacija knjižnice

Knjižnice so v anketi ocenile ustreznost lokacije vsake zgradbe krajevne knjižnice glede na umeščenost v središče gravitacijskega območja in prometno dostopnost. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 47).

Preglednica 47: Ocena ustreznosti lokacije zgradb krajevne knjižnice glede na umeščenost v središče gravitacijskega območja in prometno dostopnost (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q80, n=48)

Ocena ustreznosti	Število zgradb	Delež zgradb
Neustrezna	29	13 %
Delno ustrezna	69	31 %
Popolnoma ustrezna	128	57 %
Skupaj	226	100 %

Popolnoma ustrezno je bilo lociranih le 57 % zgradb krajevnih knjižnic, 31 % delno ustrezno, 13 % zgradb pa je bilo neustrezno lociranih. Podatki predstavljajo stanje v 48 od 58 knjižnic.

Knjižnice so v anketi ocenile, ali so bile njihove zgradbe načrtovane tako, da bi bila mogoča kasnejša dograditev v skladu z rastjo potreb prebivalcev. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 48). Pri prikazu so izloženi podatki za knjižnico, ki ni odgovorila na vprašanje z oznako Q79.

Preglednica 48: Število zgradb, ki so načrtovane tako, da je mogoča kasnejša dograditev v skladu z rastjo potreb prebivalcev (Q81, n=47)

Število vseh zgradb (podatek iz vprašanja z oznako Q79)	Število zgradb, ki so načrtovane tako, da je mogoča kasnejša dograditev	Delež zgradb, ki so načrtovane tako, da je mogoča kasnejša dograditev
230	33	14 %

Možnost kasnejše dograditve je bila načrtovana le pri 33 od 230 zgradb (14 %), zajeto je stanje v 47 knjižnicah.

Knjižnična dejavnost v skupnih objektih

Knjižnice, ki so sodelovale v anketi, so navedle število zgradb krajevnih knjižnic, ki so sestavni del skupnega objekta. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 49). V preglednici niso prikazani podatki dveh knjižnic, saj niso bili konsistentni z njihovimi odgovori pri vprašanju z oznako Q79.

Preglednica 49: Število zgradb krajevnih knjižnic, ki so sestavni del skupnega objekta (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q82, n=46)

Število vseh zgradb (podatki iz vprašanja z oznako Q79)	Število zgradb, ki so sestavni del skupnega objekta	Delež zgradb, ki so sestavni del skupnega objekta
226	197	87 %

Knjižnice, ki so sodelovale v anketi, so navedle število zgradb krajevnih knjižnic, ki so sestavni del skupnega objekta ter imajo prostore ločene od drugih prostorov v stavbi in imajo ločen vhod. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 50). V preglednici niso prikazani podatki ene knjižnice, saj niso bili skladni z njenim odgovorom pri vprašanju z oznako Q79.

Preglednica 50: Število zgradb krajevnih knjižnic, ki so sestavni del skupnega objekta, imajo prostore ločene od drugih prostorov v stavbi ter imajo ločen vhod (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q83, n=47)

Število vseh zgradb (podatki iz vprašanja z oznako Q79)	Število zgradb krajevnih knjižnic, ki so sestavni del skupnega objekta in imajo prostore ločene od drugih prostorov v stavbi in imajo ločen vhod	Delež zgradb krajevnih knjižnic, ki so sestavni del skupnega objekta in imajo prostore ločene od drugih prostorov v stavbi in imajo ločen vhod
230	122	53 %

Krajevne knjižnice so delovale večinoma v zgradbah, kjer se poleg knjižnične izvajajo tudi druge dejavnosti. Takšnih zgradb je bilo 87 % (197 od 226 imajo prostore v skupnem objektu). Določilo o ločenosti prostorov in ločenem vhodu pri knjižnicah, ki so locirane v skupnih zgradbah, je izpolnjevalo 53 % takšnih knjižnic (122 zgradb od 226 je del skupne zgradbe). V 47 % primerov krajevna knjižnica v skupnem objektu ni imela ločenega vhoda in/ali njeni prostori niso bili ločeni, kar je lahko imelo negativen vpliv na izvajanje njene dejavnosti.

2.14 | Knjižnični prostori in oprema: prostori za uporabnike (določila v poglavju 6.2)

Prostori za uporabnike

Knjižnice, ki so sodelovale v anketi, so navedle število zgradb krajevnih knjižnic, ki so imele skupen vhod za vse obiskovalce. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 51). V preglednici niso prikazani podatki ene knjižnice, saj niso bili konsistentni z njenim odgovorom pri vprašanju z oznako Q79.

Preglednica 51: Število zgradb krajevnih knjižnic s skupnim vhodom za vse obiskovalce (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice (Q84, n=47))

Število vseh zgradb (podatek iz vprašanja z oznako Q79)	Število zgradb, ki ima skupen vhod za vse obiskovalce	Delež zgradb, ki ima skupen vhod za vse obiskovalce
230	154	67 %

Skupen vhod za vse obiskovalce je imelo 67 % knjižničnih zgradb (154 od 230 zgradb). Pri približno tretjini zgradb so bili vhodi za različne vrste obiskovalcev ločeni, kar pa ni ustrezna rešitev.

Knjižnice, ki so sodelovale v anketi, so navedle število zgradb krajevnih knjižnic, ki so bile dostopne za gibalno in senzorno ovirane prebivalce. Knjižnice so dostopnost ocenile po naslednjih kriterijih iz IFLA Smernic za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi (Irval in Nielsen, str. 7): »Okolica knjižnice, vhod, toaletni prostori, stopnišča, dvigala in posebni prostori bi morali biti dostopni vsem osebam z različnimi oblikami oviranosti. Osebi na invalidskem vozičku bi moral biti omogočen dostop do vseh oddelkov knjižnice, uporabnik z okvaro vida bi moral imeti možnost, da se prosto sprehaja s palico za slepe ali s psom vodnikom in se neovirano giblje po knjižnici. Gluh uporabnik bi moral imeti možnosti komuniciranja s knjižničnim osebjem. Uporabniku z zmanjšanimi kognitivnimi sposobnostmi bi moralo biti omogočeno, da zlahka najde knjige in drugo gradivo. Osebi z disleksijo ali drugačno obliko težavi pri branju bi moralo biti omogočeno, da samostojno uporablja knjižnico.« Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 52).

Preglednica 52: Število zgradb krajevnih knjižnic dostopnih za gibalno in senzorno ovirane prebivalce (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q85, n=48)

Ocena dostopnosti	Število zgradb, ki so dostopne za gibalno in senzorno ovirane prebivalce	Odstotek zgradb, ki so dostopne za gibalno in senzorno ovirane prebivalce
Nedostopne	74	33 %
Delno dostopne	83	37 %
Popolnoma dostopne	70	31 %
Skupaj	227	100 %

Delež zgradb krajevnih knjižnic, ki so bile v celoti dostopne za gibalno in senzorno ovirane prebivalce, je dosegal le 31 %. Nedostopnih je bilo 33 %, delno dostopnih pa 37 % (odgovarjalo 48 knjižnic za 227 zgradb).

Uporabna površina

Po podatkih NUK so splošne knjižnice v letu 2005 razpolagale z 82.089 m² neto uporabne površine, v letu 2015 pa s 110.289 m² neto uporabne površine, ki se je tako v tem obdobju povečala za 34 %.

Na ravni mreže osrednje knjižnice je bila največja neto uporabna površina v letu 2015 18.036 m², najmanjša pa 228 m².

Kazalec »Neto uporabna površina na 10.000 prebivalcev« je bil leta 2005 v seštevku vseh splošnih knjižnic 409 m², mediana 396 m², najmanjša vrednost 125 m², največja vrednost pa 1068 m² na ravni mreže posamezne osrednje knjižnice.

V letu 2015 je bila neto uporabna površina na 10.000 prebivalcev v seštevku mrež splošnih knjižnic 534 m², mediana 535 m², najmanjša vrednost 272 m², največja vrednost pa 1220 m².

V letu 2016 je bila neto uporabna površina na 10.000 prebivalcev v seštevku mrež splošnih knjižnic 545 m², mediana 543 m², najmanjša vrednost 274 m², največja vrednost pa 1225 m².

Na podlagi parametrov Standardov je bila izračunana okvirna vrednost 1.205 m² neto uporabne površine na 10.000 prebivalcev. Samo ena knjižnica je dosegala določila Standardov.

V anketi je 47 knjižnic od 58 navedlo podatke za 224 zgradb krajevnih knjižnic, ki so skupaj navedle neto uporabniško površino 99.565 m² z mediano 173 m², najmanjšo površino krajevnih knjižnic 12 m² in največjo krajevno knjižnico s 5.427 m².

Najmanjše število prebivalcev gravitacijskega območja je bilo 187, največje pa 337.682, z mediano pri 4.543 prebivalcev.

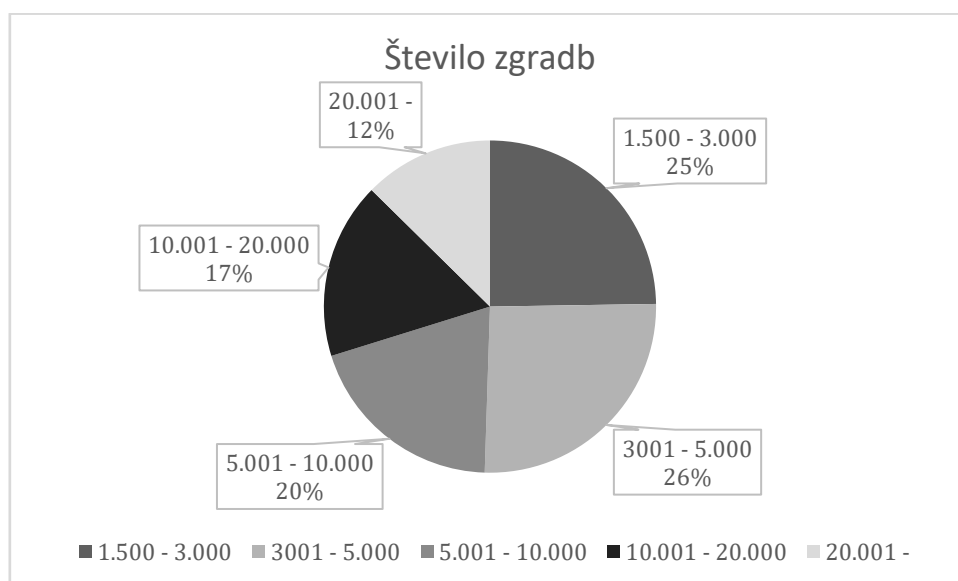
Podatki so prikazani v spodnjih preglednicah in grafikonu (Preglednica 53, Preglednica 54; Slika 1). Iz podatkov je razvidno prekrivanje gravitacijskih območij krajevnih knjižnic (Preglednica 53). Tri osrednje knjižnice so v anketi omenile, da v njihovi mreži deluje krajevna knjižnica za gravitacijsko območje z manj kot 1500 prebivalci, medtem ko je četrta omenila štiri postajališča premičnih zbirk. Te enote niso bile upoštevane v analizi.

Preglednica 53: Neto uporabna površina in prebivalci gravitacijskega območja zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q86, n=47)

	Neto uporabna površina (m ²)	Število prebivalcev gravitacijskega območja
Skupaj	99.565	2.424.766
Najmanjša vrednost	12	187
Največja vrednost	5.427	337.682
Mediana	173	4.543

Preglednica 54: Zgradbe krajevnih knjižnic glede na razrede števila prebivalcev gravitacijskega območja (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q88, n=47)

Razred števila prebivalcev gravitacijskega območja	Število zgradb	Delež zgradb
1.500 - 3.000	49	25 %
3001 - 5.000	51	26 %
5.001 - 10.000	39	20 %
10.001 - 20.000	34	17 %
Nad 20.001	25	13 %
Skupaj	198	100 %

Slika 1: Število knjižničnih zgradb po gravitacijskih območjih (Q88)

Ocena

Podatki prikazujejo velike razlike med posameznimi osrednjimi knjižnicami ter relativno veliko število zgradb za majhna gravitacijska območja, kar je posledica razpršene poselitve Slovenije. Podatek o najmanjši neto površini krajevne knjižnice predstavlja neustreznost prostorskih pogojev nekaterih krajevnih knjižnic, kar potrjujejo tudi podatki in ugotovitve, predstavljene v nadaljevanju.

Uporabniška mesta

Po podatkih NUK so splošne knjižnice v letu 2005 razpolagale s 5.189 čitalniškimi sedeži, medtem ko so v letu 2016 razpolagale s 7.030 čitalniškimi sedeži oziroma uporabniškimi mesti, število sedežev oziroma mest se je tako povečalo za 35 %.

Na ravni mreže osrednje knjižnice je bilo v letu 2016 največje število sedežev 834, najmanjše pa 24.

Kazalec »Število čitalniških sedežev na 1000 prebivalcev« je bil v letu 2005 v seštevku splošnih knjižnic 2,6 sedeža na 1000 prebivalcev, mediana kazalca je bila 2,5 sedeža na 1000 prebivalcev, najmanjša vrednost kazalca 1,0 in največja vrednost kazalca 8,5 sedežev na 1000 prebivalcev na ravni mreže posamezne osrednje knjižnice.

Leta 2016 je bila vrednost kazalca »Število čitalniških sedežev na 1000 prebivalcev« v seštevku splošnih knjižnic 3,4 sedeži na 1000 prebivalcev, mediana kazalca je bila 3,7 sedežev na 1000 prebivalcev, najmanjša vrednost kazalca je bila 1,3 in največja vrednost kazalca 9,0 sedeža na 1000 prebivalcev.

Po okvirnem izračunu so Standardi določali 5 sedežev oziroma mest na 1000 prebivalcev.

Določilo Standardov je na ravni mreže osrednje knjižnice dosegalo oziroma presegalo 13 knjižnic (največja vrednost je dosegla 179 % vrednosti določila). 13 knjižnic je določilo Standardov doseglo v deležu od 80 % do 99 %, 17 knjižnic v deležu od 60 % do 79 %, 9 knjižnic pa v deležu od 40 % do 59 %, 6 knjižnic pa od 27 % do 39 %.

V letu 2016 so knjižnice zagotavljale možnost povezovanja v računalniško omrežje knjižnice na 76 % deležu čitalniških sedežev, medtem ko ena knjižnica ni omogočala povezovanja. Podrobnejši podatki o možnosti povezovanja za uporabnike v internet preko brezžičnega omrežja so predstavljeni v poglavju o opremi.

V anketi so knjižnice navedle podatke o uporabniških mestih v posameznih krajevnih knjižnicah. Kot krajevno knjižnico so upoštevale tudi knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice. Pri tem pa niso upoštevale uporabniških mest, opremljenih z računalniki, ki so predmet analize v nadaljevanju. Vprašanje je bilo zasnovano tako, da omogoča okvirno oceno doseganja določil Standardov glede uporabniških mest. Natančnejši podatki bi namreč zahtevali prevelik vložek dela od anketiranih knjižnic. V spodnjih preglednicah so predstavljeni podatki glede na obseg gravitacijskega območja krajevnih knjižnic (Preglednica 55, Preglednica 56, Preglednica 57, Preglednica 58, Preglednica 59).

Preglednica 55: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 1.500 do 3.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q89, n=47)

Razred uporabniških mest	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	0	0 %
1 - 5	27	51 %
5 - 10	18	34 %
11 - 15	5	10 %
16 in več	3	6 %
Skupaj	53	100 %

Preglednica 56: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 3.001 do 5.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q90, n=47)

Razred uporabniških mest	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	0	0 %
1 - 8	33	64 %
9 - 15	10	12 %
16 - 20	7	13 %
21 in več	2	4 %
Skupaj	52	100 %

Preglednica 57: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 5.001 do 10.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q91, n=47)

Razred uporabniških mest	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	0	0 %
1 - 10	13	32 %
11 - 20	17	41 %
21 - 39	8	20 %
40 in več	3	7 %
Skupaj	41	100 %

Preglednica 58: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 10.001 do 20.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q92, n=46)

Razred uporabniških mest	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	1	3 %
1 - 20	17	47 %
21 - 39	5	14 %
40 - 79	10	28 %
80 in več	3	8 %
Skupaj	36	100 %

Preglednica 59: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje nad 20.001 prebivalcem glede na razred števila uporabniških mest (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q93, n=47)

Razred uporabniških mest	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	1	4 %
1 - 40	10	37 %
41 - 79	5	19 %
80 in več	11	41 %
Skupaj	27	100 %

Glede opremljenosti zgradb knjižnic z uporabniškimi mesti je anketa pokazala, da je le 6 % krajevnih knjižnic z velikostjo gravitacijskega območja 1500 – 3000 prebivalcev izpolnjevalo zahteve Standardov po 16 uporabniških mestih (podatke je navedlo 47 knjižnic). 27 zgradb ali 51 % delež ima od 1 do 5 uporabniških mest.

Krajevne knjižnice za gravitacijsko območje 3001 – 5000 prebivalcev so dosegale določilo o vsaj 16 oziroma 20 uporabniških mestih le v devetih primerih (17 %, podatke je navedlo 47 knjižnic). V 33 primerih (63 %) so imele od 1 do 8 uporabniških mest.

Knjižnice za gravitacijsko območje 5.001 – 10.000 prebivalcev, bi morale imeti po določenih Standardov od 21 do 40 uporabniških mest. Le tri knjižnice (7 %) so imele 40 ali več uporabniških mest, 8 knjižnic pa od 21 do 39 uporabniških mest (20 %). Le 27 % knjižnic je tako potencialno izpolnjevalo določilo Standardov ali pa vsaj v precejšnji meri (podatke je navedlo 47 knjižnic). V 17 primerih (41 %) so imele knjižnice od 11 do 20 uporabniških mest.

Knjižnice za gravitacijsko območje 10.001 – 20.000 prebivalcev, bi morale imeti po določenih Standardov od 21 do 80 uporabniških mest. Le tri knjižnice (8 %) so imele 80 ali več uporabniških mest, 10 knjižnic pa od 40 do 79 uporabniških mest (28 %). Le 36 % knjižnic je tako potencialno izpolnjevalo določilo Standardov ali pa vsaj v precejšnji meri (podatke je navedlo 46 knjižnic). V 17 primerih (47 %) so imele knjižnice od 1 do 20 uporabniških mest.

Knjižnice za gravitacijsko območje nad 20.000 prebivalcev, bi morale imeti vsaj 81 uporabniških mest. Takih je bilo 11 primerov (41 %), v desetih primerih (37 %) so imele od 1 do 40 uporabniških mest.

Podatki torej kažejo, da se je z manjšanjem velikosti krajevnih knjižnic tudi poslabševalo izpolnjevanje določil Standardov glede števila uporabniških mest.

Uporabniška mesta opremljena z računalnikom

Standard je določal, da bi morala imeti knjižnica vsaj 4 mesta opremljena z računalnikom oziroma najmanj 1 mesto na 1000 prebivalcev.

Po podatkih NUK so splošne knjižnice v letu 2005 razpolagale z 843 osebnimi računalniki za uporabnike (imele so še 194 terminalov), medtem ko so v letu 2016 razpolagale s 1428 osebnimi računalniki za uporabnike (imele so še 22 terminalov), število računalnikov se je tako povečalo za 69 %.

Na ravni mreže osrednje knjižnice je bilo v letu 2016 največje število osebnih računalnikov za uporabnike 272, najmanjše pa 5.

Kazalec »Število osebnih računalnikov na 1000 prebivalcev« je bil v letu 2005 v seštevku splošnih knjižnic 0,42 računalnika na 1000 prebivalcev, mediana 0,41 računalnika na 1000 prebivalcev, najmanjša vrednost 0,08 in največja vrednost 1,59 osebnega računalnika za uporabnike na 1000 prebivalcev.

Leta 2016 je bila vrednost kazalca »Število osebnih računalnikov na 1000 prebivalcev« v seštevku splošnih knjižnic 0,69 osebnega računalnika za uporabnike na 1000 prebivalcev, mediana 0,75 računalnika na 1000 prebivalcev, najmanjša vrednost 0,25 in največja vrednost 1,52 računalnika na 1000 prebivalcev.

Po okvirnem izračunu so Standardi določali 1 osebni računalnik za uporabnike na 1000 prebivalcev.

Določilo Standardov je na ravni mreže osrednje knjižnice doseglo ali preseglo 9 knjižnic (najbolj opremljena knjižnica je dosegla 152 % zahteve Standardov). Naslednji podatki kažejo velike razlike med knjižnicami pri doseganju določila. 12 knjižnic je določilo doseglo v razponu od 80 % do 99 %, 21 knjižnic v razponu od 60 % do 79 %, 8 knjižnic od 40 % do 59 %, 8 knjižnic pa v razponu od 25 % do 39 %.

V anketi so knjižnice navedle podatke o uporabniških mestih, opremljenih z računalniki v posameznih krajevnih knjižnicah. Kot krajevno knjižnico so upoštevale tudi knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice. Vprašanje je bilo zasnovano tako, da omogoča okvirno oceno doseganja določil Standardov glede uporabniških mest, opremljenih z računalniki. Natančnejši podatki bi namreč zahtevali prevelik vložek dela od anketiranih knjižnic. V spodnjih preglednicah so predstavljeni podatki glede na velikost gravitacijskega območja krajevnih knjižnic (Preglednica 60, Preglednica 61, Preglednica 62, Preglednica 63, Preglednica 64).

Preglednica 60: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 1.500 do 3.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q94, n=47)

Razred uporabniških mest, opremljenih z računalniki	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	3	7 %
1 - 3	38	86 %
4 in več	3	7 %
Skupaj	44	100 %

Preglednica 61: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 3.001 do 5.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q95, n=47)

Razred uporabniških mest, opremljenih z računalniki	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	1	2 %
1 - 2	27	50 %
3 - 4	19	35 %
5 in več	7	13 %
Skupaj	54	100 %

Preglednica 62: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 5.000 do 10.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q96, n=47)

Razred uporabniških mest, opremljenih z računalniki	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	0	0 %
1 - 4	26	65 %
5 - 9	11	28 %
10 in več	3	8 %
Skupaj	40	100 %

Preglednica 63: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 10.001 do 20.000 prebivalcev glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q97, n=46)

Razred uporabniških mest, opremljenih z računalniki	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	0	0 %
1 - 9	27	75 %
10 - 19	8	22 %
20 in več	1	3 %
Skupaj	36	100 %

Preglednica 64: Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje nad 20.001 prebivalcem glede na razred števila uporabniških mest, opremljenih z računalniki (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice; mesta, opremljena z računalniki, niso upoštevana) (Q98, n=47)

Razred uporabniških mest, opremljenih z računalniki	Število krajevnih knjižnic	Delež
0	0	0 %
1 - 19	15	58 %
20 in več	11	42 %
Skupaj	26	100 %

Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 1500 do 3000 prebivalcev so imele zadostno število računalnikov samo v treh zgradbah od 44 (7 %, tj. 47 knjižnic je navedlo podatke o zgradbah krajevnih knjižnic), medtem ko v treh zgradbah sploh ni bilo računalnika.

Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 3001 do 5000 prebivalcev bi morale po določenih Standardov imeti od 4 do 5 računalnikov. Le 7 od 54 knjižnic je izpolnjevalo določila Standardov (13 %, tj. 47 knjižnic je navedlo podatke o zgradbah krajevnih knjižnic), 19 knjižnic (35 %) pa potencialno. V enem primeru knjižnica sploh ni imela računalnika.

Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 5.001 do 10.000 prebivalcev bi morale imeti od 6 do 10 računalnikov. Le 3 od 40 knjižnic je zagotovo izpolnjevalo določila Standardov (8 %, tj. 47 knjižnic je navedlo podatke o zgradbah krajevnih knjižnic), 11 knjižnic (28 %) pa potencialno.

Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 10.001 do 20.000 prebivalcev bi morale imeti od 11 do 20 računalnikov. Le 1 od 36 knjižnic je izpolnjevala določila Standardov (3 %, tj. 47 knjižnic je navedlo podatke o zgradbah krajevnih knjižnic), 8 knjižnic (22 %) pa potencialno.

Zgradbe krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje nad 20.001 prebivalcem bi morale imeti vsaj 21 računalnikov. 11 knjižnic od 26 knjižnic je izpolnjevalo določila Standardov (42 %, tj. 47 knjižnic je navedlo podatke o zgradbah krajevnih knjižnic).

Zgornji podatki o uporabniških mestih so izpostavili negativno povezavo med velikostjo knjižnice in opremljenostjo z uporabniškimi mesti. Podatki o uporabniških mestih, opremljenih z računalniki, ne kažejo tako izrazite povezave. Poudariti pa velja, da nekatere manjše krajevne knjižnice sploh niso bile opremljene z računalniki, kar je zaradi današnjega pomena informacijsko-komunikacijske tehnologije zaskrbljujoče. Le največje krajevne knjižnice so sorazmerno dobro opremljene z računalniki.

Postavitev knjižničnega gradiva za mladino in čitalnice

Knjižnice, ki so sodelovale v anketi, so navedle število zgradb, v katerih je gradivo za mladino v prostem pristopu postavljeno ločeno. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 65). Pri podatku za razred števila prebivalcev gravitacijskega območja od 10.001 do 20.000 prebivalcev so nekatere knjižnice napačno navajale podatke.

Preglednica 65: Zgradbe krajevnih knjižnic z ločeno postavitvijo knjižničnega gradiva za mladino v prostem pristopu glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q100, n=47)

Razred števila prebivalcev gravitacijskega območja	Število zgradb, ki imajo ločeno postavitev gradiva za mladino v prostem pristopu (Q88)	Delež zgradb, ki imajo ločeno postavitev gradiva za mladino v prostem pristopu
1.500 - 3.000	47	96 %
3001 - 5.000	49	96 %
5.001 - 10.000	38	97 %
10.001 - 20.000	36	106 %
Nad 20.001	20	80 %
Skupaj	190	96 %

V zgradbah knjižnic je bilo v veliki meri izpolnjeno določilo o ločeni postavitvi gradiva za mladino v prostem pristopu (96 %), vendar ne čisto v vseh. Preseneča slabše izpolnjevanje tega določila pri knjižnicah za gravitacijsko območje nad 20.001 prebivalcem.

Čitalnice

Knjižnice so v anketi navedle podatke o zgradbah, ki imajo eno ali več čitalnic v ločenem prostoru. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 66).

Preglednica 66: Zgradbe krajevnih knjižnic z eno ali več čitalnicami v ločenem prostoru glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q101, n=47)

Razred števila prebivalcev gravitacijskega območja	Število zgradb, ki imajo eno ali več čitalnic v ločenem prostoru	Odstotek zgradb, ki imajo eno ali več čitalnic v ločenem prostoru
1.500 - 3.000	8	16 %
3001 - 5.000	20	39 %
5.001 - 10.000	20	51 %
10.001 - 20.000	23	68 %
Nad 20.001	24	96 %
Skupaj	95	48 %

Pri izpolnjevanju določila Standardov o ločenosti čitalnice kot posebnega prostora je bila opazna pričakovana povezava z obsegom gravitacijskega območja knjižnice. Le 16 % zgradb krajevnih knjižnic za gravitacijsko območje od 1.500 do 3.000 prebivalcev je imelo čitalnico v ločenem prostoru, medtem ko so

imele zgradbe za gravitacijsko območje za več kot 20.001 prebivalca čitalnico v ločenem prostoru v 96 % deležu.

2.15 | Knjižnični prostori in oprema: prostori za gradivo in drugi prostori (določila 6.3 in 6.4)

Transport knjižničnega gradiva

Knjižnice so v anketi ocenile, kako je bilo v vsaki zgradbi poskrbljeno za funkcionalen, navpičen in vodoraven mehanski transport knjižničnega gradiva. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 67).

Preglednica 67: Ocena ustreznosti mehanskega transporta knjižničnega gradiva v knjižničnih zgradbah (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q106, n=48)

Ocena	Število zgradb	Delež zgradb
Neustrezno	61	27 %
Delno ustrezno	80	36 %
Povsem ustrezno	82	37 %
Skupaj	223	100 %

Standardi so določali, da bi moral biti v knjižnični zgradbi zagotovljen funkcionalen navpičen in vodoraven prevoz knjižničnega gradiva. Le v 82 zgradbah od 223 je bil takšen prevoz zagotovljen (37 %), v 36 % delno, v 27 % pa sploh ne. Takšni deleži zgradb, v katerih je bilo delo s knjižničnim gradivom oteženo, je zaskrbljujoč.

Varovanje knjižničnega gradiva

Knjižnice so v anketi ocenile, kako je v vsaki zgradbi poskrbljeno za ustrezno varovanje knjižničnega gradiva pred različnimi neugodnimi vplivi, npr. vlago, izsušitvijo, prahom, krajo, požarom, vodo. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 68).

Preglednica 68: Ocena ustreznosti zavarovanja knjižničnega gradiva in opreme pred neugodnimi vplivi v knjižničnih zgradbah (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q107, n=47)

Ocena	Število zgradb	Delež zgradb
Neustrezno	40	18 %
Delno ustrezno	150	67 %
Povsem ustrezno	35	16 %
Skupaj	225	100 %

Standardi so določali, da bi moralo biti v knjižnični zgradbi knjižnično gradivo in oprema zavarovano pred različnimi neugodnimi vplivi, kot so vlaga, izsušitev, prah, kraja, požar, voda itn. Le v 35 zgradbah od 225 je bilo takšno zavarovanje gradiva in opreme zagotovljeno (16 %), v 67 % delno, v 18 % pa sploh ne. Tolikšni deleži zgradb, v katerih sta bila knjižnično gradivo in oprema pomanjkljivo zavarovana, so skrb vzbujajoči.

Delovni pogoji

Knjižnice so v anketi ocenile, kako je v vsaki zgradbi poskrbljeno za ustrezno ogrevanje, prezračevanje in osvetlitev. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 69).

Preglednica 69: Ocena ustreznosti ogrevanja, prezračevanja in osvetlitve v knjižničnih zgradbah (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q108, n=47)

Ocena	Število zgradb	Delež zgradb
Neustrezno	4	2 %
Delno ustrezno	101	45 %
Povsem ustrezno	120	53 %
Skupaj	225	100 %

Standardi so določali, da bi morale biti v knjižnični zgradbi zagotovljeno ustrezno ogrevanje, prezračevanje in osvetlitev. Le v 120 zgradbah od 225 so bili ti pogoji na ustrezni ravni (53 %), v 45 % delno, v 2 % pa sploh ne. Tolikšen delež zgradb s slabimi delovnimi pogoji je zaskrbljujoč.

Študijski prostori

Knjižnice so v anketi navedle, ali so imele v svojih zgradbah ločene študijske prostore. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 70).

Preglednica 70: Zgradbe krajevnih knjižnic z ločenimi študijskimi prostori glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q102, n=47)

Razred števila prebivalcev gravitacijskega območja	Število zgradb, ki imajo ločene študijske prostore	Delež zgradb, ki imajo ločene študijske prostore
10.001 - 20.000	18	53 %
Nad 20.001	15	60 %
Skupaj	33	56 %

Ločene študijske prostore naj bi imele knjižnice za gravitacijska območja nad 10.000 prebivalcev. Takšne prostore je imelo le 56 % tovrstnih knjižnic (33 od 59 knjižničnih zgradb).

Prostor za usposabljanje in izobraževanje

Knjižnice so v anketi navedle, ali imajo v svojih zgradbah prostor za usposabljanje in izobraževanje. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 71).

Preglednica 71: Zgradbe krajevnih knjižnic s prostorom za usposabljanje in izobraževanje glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q103, n=47)

Razred števila prebivalcev gravitacijskega območja	Število zgradb, ki imajo prostor za usposabljanje in izobraževanje	Delež zgradb, ki imajo prostor za usposabljanje in izobraževanje
1.500 - 3.000	8	16 %
3001 - 5.000	7	14 %
5.001 - 10.000	13	33 %
10.001 - 20.000	15	44 %
Nad 20.001	11	44 %
Skupaj	54	27 %

Prostor za usposabljanje in izobraževanje je imelo 27 % knjižničnih zgradb (54 od 198 zgradb). S tovrstnimi prostori so bile bolj opremljene večje knjižnice, saj je bil delež knjižnic s tovrstnimi prostori med knjižnicami za gravitacijska območja od 1.500 do 3.000 prebivalcev le 16 %, medtem ko je bil delež pri knjižnicah za gravitacijska območja nad 10.000 prebivalcev 44 %.

Prostor za prireditve

Knjižnice so v anketi navedle, ali imajo v svojih zgradbah prostor za prireditve. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 72).

Preglednica 72: Zgradbe krajevnih knjižnic s prostorom za prireditve glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q104, n=47)

Razred števila prebivalcev gravitacijskega območja	Število zgradb, ki imajo prostor za prireditve	Delež zgradb, ki imajo prostor za prireditve
1.500 - 3.000	10	20 %
3001 - 5.000	13	25 %
5.001 - 10.000	23	59 %
10.001 - 20.000	22	65 %
Nad 20.001	20	80 %
Skupaj	88	44 %

Knjižnice so bile bolj opremljene s prostorom za prireditve kot pa s prostorom za izobraževanje in usposabljanja, saj je imelo prireditveni prostor 44 % knjižnic (88 od 198 zgradb, podatke je navedlo 47 knjižnic). S tovrstnimi prostori so bile bolj opremljene večje knjižnice, saj je bil delež knjižnic s takšnimi prostori med knjižnicami za gravitacijska območja od 1500 do 3000 prebivalcev 20 %, medtem ko je bil delež pri knjižnicah za gravitacijska območja nad 20.000 prebivalcev 80 %.

Sanitarije za obiskovalce

Knjižnice so v anketi navedle, ali imajo v svojih zgradbah sanitarije za obiskovalce. Podatke prikazuje preglednica spodaj (Preglednica 73). Pri podatku za razred števila prebivalcev gravitacijskega območja od 10.001 do 20.000 prebivalcev so nekatere knjižnice napačno navajale podatke.

Preglednica 73: Zgradbe krajevnih knjižnic s sanitarijami za obiskovalce glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q105, n=47)

Razred števila prebivalcev gravitacijskega območja	Število zgradb, ki imajo sanitarije za obiskovalce	Delež zgradb, ki imajo sanitarije za obiskovalce
1.500 - 3.000	43	88 %
3001 - 5.000	45	88 %
5.001 - 10.000	35	90 %
10.001 - 20.000	35	103 %
Nad 20.001	24	96 %
Skupaj	182	92 %

S sanitarijami za obiskovalce je bilo opremljeno 92 % knjižnic (182 od 198 zgradb). Čeprav gre za relativno majhno število, pa je nedopustno, da knjižnica nima sanitarij. S sanitarijami so bile nekoliko slabše opremljene manjše knjižnice. Delež knjižnic s tovrstnimi prostori med knjižnicami za gravitacijska območja od 1.500 do 3.000 prebivalcev je bil 88 %, medtem ko je bil delež pri knjižnicah za gravitacijska območja nad 20.000 prebivalcev 96 %.

2.16 | Knjižnični prostori in oprema: bibliobus (določilo 6.5)

V anketi so sodelovale vse knjižnice, ki so v letu 2016 imele bibliobus, saj je bilo v Sloveniji 12 bibliobusov, pri čemer sta si eno vozilo delili dve knjižnici (BibSiSt online, B. l.). Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 74).

Preglednica 74: Odgovori na vprašanje, ali ima knjižnica bibliobus (Q110, n=48)

Odgovor	Število knjižnic
Da	12
Ne	36

Knjižnice so v anketi navedle, kakšne pogoje zagotavljajo za delovanje bibliobusa. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 75).

Preglednica 75: Pogoji za delovanje bibliobusa v knjižnici (Q111)

Pogoji za delovanje bibliobusa v knjižnici	Da	Ne
Skladišče za postavitev gradiva (n=12)	11	1
Prostor za zaposlene v knjižnici (n=11)	9	2
Garaža (n=11)	4	7

Skladišče za postavitev gradiva za bibliobus je imelo 11 knjižnic od 12, prostor za zaposlene na bibliobusu je imelo 9 knjižnic od 11, garažo za bibliobus so imele 4 knjižnice od 11.

Knjižnice so v anketi navedle, koliko postajališč bibliobusa je bilo označenih. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 76).

Preglednica 76: Označenost postajališč bibliobusa (Q112, n=12)

Označenost postajališč bibliobusa	Število knjižnic
Niso označena	12
Manj kot polovica postajališč je označenih	0
Vsaj polovica postajališč je označenih	0
Vsa postajališča so označena	0

Nobena knjižnica ni imela označenih postajališč bibliobusa. O razlogih se lahko le domneva. Po vsej verjetnosti se knjižnicam ni zdelo potrebno označiti postajališča, morda pa so naletele na ovire.

Knjižnice so v anketi navedle, kako so bila postajališča bibliobusa opremljena. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 77).

Preglednica 77: Opremljenost postajališč bibliobusa (Q113, n=12)

Opremljenost postajališč bibliobusov	Niso opremljena	Manj kot polovica postajališč je opremljenih	Vsaj polovica postajališč je opremljenih	Vsa postajališča so opremljena
Oglasne table ali vitrine	11	1	0	0
Električni priključek	12	0	0	0
Možnost priključitve na računalniško omrežje	9	1	1	1

Postajališča bibliobusov so bila zelo pomanjkljivo opremljena z oglasnimi tablam ali vitrinami, električnim priključkom in priključkom na računalniško omrežje. Podatke je možno interpretirati v smislu, da priključek na električno omrežje ni bil potreben zaradi ravni tehnične opremljenosti bibliobusov, ki omogoča samozadostno energetska oskrbo. Glede možnosti priključitve na računalniško omrežje je možno domnevati, da so knjižnice naletale na nepremostljive ovire ali pa da priključitev na računalniško omrežje niti ni bila potrebna zaradi možnosti sodobnih komunikacijskih tehnologij. Obe domnevi potrjuje poročilo Sekcije za potujoče knjižnice, navedeno spodaj.

Knjižnice so v anketi navedle, kako so bila opremljena sama vozila bibliobusov. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 78).

Preglednica 78: Opremljenost bibliobusa (Q114, n=12)

Opremljenost bibliobusov	Da	Ne
Najmanj 1 delovno mesto za knjižničarja za izposajo	12	0
Najmanj 1 mesto opremljeno z računalnikom za uporabnike	8	4
Opremo za uporabo neknjižnega gradiva	5	7
Najmanj 1 sedež za uporabnike	12	0
Dostop za invalide	6	6
Klimatsko napravo	11	1
Ogrevanje	11	1

Vsi bibliobusi so imeli delovno mesto za knjižničarja za izposajo ter sedež za uporabnike. V veliki večini so imeli zagotovljene osnovne delovne pogoje, saj je imelo klimatsko napravo in ogrevanje 11 bibliobusov. Stanje v preostalem bibliobusu, ki nima klimatske naprave in ogrevanja, je zaskrbljujoče. Stanje glede opreme, namenjene različnim možnostim uporabe gradiva, pa je bilo slabše. Le osem bibliobusov je opremljeno z računalnikom za uporabnike. Opremo za uporabo neknjižnega gradiva pa ima samo 5 bibliobusov. Le polovica bibliobusov je omogočala dostop za invalide. Takšno slabo stanje dostopnosti je skrb vzbujajoče.

Po poročanju Sekcije za potujoče knjižnice ZBDS so imeli v letu 2015 vsi bibliobusi vzpostavljeno stalno internetno povezavo za podporo delovanju informacijskega sistema za avtomatizacijo poslovanja (izposoja, evidenca članstva itn.) (Mrgole Jukič, 2016). Dolžina bibliobusov je bila od 7 pa do 12,5 m, uporabnikom so lahko na eni vožnji ponudili od 1500 do 11.000 enot gradiva. Dotrajana vozila so bila nadomeščena z novimi v letih 2012 (dvoje vozil), leta 2015 (eno novo in eno prenovljeno) in v letu 2016 (eno novo). V petih letih je bilo nadomeščenih ali prenovljenih pet vozil (Mrgole Jukič, 2016, str. 10).

2.17 | Knjižnični prostori in oprema: oprema knjižničnih prostorov (določilo 6.6)

Knjižnice so v anketi navedle podatke o opremljenosti knjižničnih prostorov. Podatki so prikazani v spodnjih preglednicah (Preglednica 79, Preglednica 80, Preglednica 81, Preglednica 82, Preglednica 83, Preglednica 84, Preglednica 85, Preglednica 86, Preglednica 87, Preglednica 88, Preglednica 89).

Preglednica 79: Zgradbe krajevnih knjižnic z napravo za štetje obiska (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q116, n=47)

Število vseh zgradb	Število zgradb, ki imajo napravo za štetje obiska	Delež zgradb, ki imajo napravo za štetje obiska
230	26	11 %

Preglednica 80: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bilo zagotovljeno reproduciranje gradiva (fotokopirni stroj in/ali tiskalnik) (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q117, n=47)

Število zgradb, v katerih je zagotovljeno reproduciranje gradiva	Delež zgradb, v katerih je zagotovljeno reproduciranje gradiva
203	88 %

Preglednica 81: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bil zagotovljen telefon (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q118, n=47)

Število zgradb, v katerih je zagotovljen telefon	Delež zgradb, v katerih je zagotovljen telefon
214	93 %

Preglednica 82: Zgradbe krajevnih knjižnic, ki si imele faks (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q119, n=47)

Število zgradb, ki imajo faks	Delež zgradb, ki imajo faks
44	19 %

Preglednica 83: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bilo zagotovljeno povezovanje v internet za interne potrebe knjižnice (za delavce) (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q120, n=46)

Število zgradb, v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet za interne potrebe knjižnice	Delež zgradb, v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet za interne potrebe knjižnice
221	97 %

Preglednica 84: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bilo zagotovljeno povezovanje v internet (za uporabnike) (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q121, n=47)

Število zgradb, v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet za uporabnike	Delež zgradb, v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet za uporabnike
216	94 %

Preglednica 85: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bilo zagotovljeno povezovanje v internet za uporabnike preko brezžičnega omrežja (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q122, n=47)

Število zgradb, v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet za uporabnike preko brezžičnega omrežja	Delež zgradb, v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet za uporabnike preko brezžičnega omrežja
151	66 %

Preglednica 86: Zgradbe krajevnih knjižnic, ki so imele (dajale v uporabo) mikrooblike (mikrofiše, mikrofilme) (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q123, n=47)

Število zgradb, ki so imele (dajale v uporabo) mikrooblike	Delež zgradb, ki so imele (dajale v uporabo) mikrooblike
8	3 %

Preglednica 87: Zgradbe krajevnih knjižnic, ki so dajale v uporabo mikrofiše, mikrofilme ter imele opremo za njihovo uporabo (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q124, n=8)

Število zgradb, ki imajo mikrooblike (Q123)	Število zgradb, ki dajejo v uporabo mikrofiše, mikrofilme ter imajo opremo za njihovo uporabo	Delež zgradb, ki dajejo v uporabo mikrofiše, mikrofilme ter imajo opremo za njihovo uporabo
8	7	88 %

Preglednica 88: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bila zagotovljena oprema za uporabo avdiovizualnega gradiva (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q125, n=48)

Opremljenost	Število zgradb	Delež zgradb
Knjižnica nima takega gradiva	0	0 %
Knjižnica nima opreme	76	36 %
Oprema je zagotovljena za nekatere vrste gradiva, ki ga ima knjižnica	68	32 %
Oprema je zagotovljena za vse vrste gradiva, ki ga ima knjižnica	69	32 %
Skupaj	213	100 %

Preglednica 89: Zgradbe krajevnih knjižnic, v katerih je bila zagotovljena oprema za uporabo gradiva, ki je namenjeno vizualno, slušno in fizično oviranim uporabnikom (vključno s krajevnimi knjižnicami, kjer je sedež osrednje knjižnice) (Q126, n=48)

Opremljenost	Število zgradb	Delež zgradb
Knjižnica nima takega gradiva	14	6 %
Knjižnica nima opreme	105	46 %
Oprema je zagotovljena za nekatere vrste gradiva, ki ga ima knjižnica	64	28 %
Oprema je zagotovljena za vse vrste gradiva, ki ga ima knjižnica	44	19 %
Skupaj	227	100 %

Izpolnjevanje določil Standardov glede opreme je povzeto v nadaljevanju.

Le redke knjižnične zgradbe so bile opremljene z napravo za štetje obiska, saj je takšno napravo imelo le 11 % zgradb. Namestitev takšne naprave sicer terja določena sredstva, vendar pa omogoča najbolj objektivno ugotavljanje obiskanosti. Morda pomanjkljiva opremljenost kaže na neustrezen odnos do spremljanja uporabe knjižnice.

Reproduciranje gradiva predstavlja osnovno storitev knjižnic, vendar pa so rezultati ankete pokazali, da v manjšem deležu knjižničnih zgradb (12 %) ta storitev ni bila zagotovljena. Četudi je bil delež na prvi pogled majhen, pa je stanje v resnici skrb vzbujajoče, saj si sodobne knjižnice ni mogoče zamisliti brez te osnovne storitve.

Podobno zaskrbljujoče je bilo tudi stanje v 7 % knjižničnih zgradb brez telefona, ki omogoča komunikacijo s knjižnico.

Faks predstavlja komunikacijsko tehnologijo, ki je čedalje manj relevantna in uporabljana, zato ne preseneča, če je imelo faks le še 19 % knjižnic.

Na videz majhno število knjižničnih zgradb ni imelo zagotovljene povezave v internet za interne potrebe knjižnice (3 %), podobno majhno število zgradb ni imelo povezave v internet za uporabnike (6 %). Kljub majhnemu številu je stanje zaskrbljujoče, saj je poslovanje preko internetne povezave in dostop do virov na internetu osnovna zahteva za sodobno knjižnico.

Možnost povezave v internet za uporabnike preko brezžičnega omrežja sicer ni bila omenjena v Standardih, vsekakor pa predstavlja ponudbo sodobne knjižnice. Možnost je bila zagotovljena le v 66 % knjižničnih zgradb.

Število knjižničnih zgradb, ki so dajale v uporabo mikrooblike, je majhno: takšnih zgradb je bilo samo osem. Vendar pa je zaskrbljujoče, da v eni zgradbi, kljub gradivu v mikroobliki, niso imeli opreme za uporabo gradiva.

Po določilih Standardov so morale knjižnice imeti avdiovizualno gradivo. Rezultati ankete kažejo, da so bile knjižnice slabo opremljene z napravami za uporabo tovrstnega gradiva. Le slaba tretjina (32 %) knjižnic je bila ustrezno opremljena, enak delež (32 %) jih je imelo zagotovljeno opremo le za nekatere vrste gradiva, dobra tretjina pa sploh ne (36 %).

Opremljenost z opremo za uporabo gradiva, ki je namenjeno vizualno, slušno in fizično oviranim uporabnikom, je bila še na nižji ravni. Relativno majhen delež knjižnic sploh ni imel takšnega gradiva (6 %). Za vse vrste tovrstnega gradiva je bila oprema zagotovljena le v 19 % knjižničnih zgradb. Za nekatere vrste gradiva je bila zagotovljena v 28 % zgradb, medtem ko slaba polovica (46 %) zgradb sploh ni imela ustrezne opreme.

Poročilo Informacijsko komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic (Bon in Lesjak, 2015) je skušalo ugotoviti stanje glede infrastrukture za varno hranjenje podatkov. V letu 2013 so splošne knjižnice hranjenje urejale na različne načine, in sicer kot avtomatsko kopiranje na namenske strežnike, kopiranje na diskovno polje in arhiviranje v oblak, kopiranje za zunanje diske in ključke USB, nekatere pa ga sploh niso imele urejenega. Poleg tega poročilo tudi ugotavlja, da je bila uporaba računalništva v oblaku kot sistemske rešitve v splošnih knjižnicah redka (Bon in Lesjak, 2015, str. 37).

Ocena

Zgornja analiza je izpostavila relativno velik napredek knjižnic pri izboljševanju prostorskih pogojev za delovanje knjižnic na splošno. Vendar pa so hkrati opazne velike razlike med knjižnicami pri kvaliteti prostorskih pogojev. Določen manjši del knjižnic je uspel zagotoviti prostorske pogoje na visoki ravni primerljivi s knjižničarsko najbolj razvitimi državami. Določen majhen del knjižnic pa ne dosega niti osnovnih pogojev in opremljenosti za normalno delo.

Trditev ilustrirajo ugotovitve o nedostopnosti interneta, opreme za reprodukcijo in uporabo gradiva ter opremljenost s sanitarijami.

Ugotovitve o stanju glede možnosti prevoza knjižničnega gradiva v zgradbi, zavarovanja gradiva pred neugodnimi vplivi ter delovnih pogojev mečejo presenetljivo slabo luč na splošno stanje knjižničnih zgradb. Še zlasti pa je pri tem treba poudariti slabo dostopnost knjižničnih zgradb za osebe z oviranostmi ter slabo opremljenost knjižnic z opremo za uporabo gradiva, ki je namenjeno tem osebam. Ustrezno dostopnih je bila manj kot tretjina knjižničnih zgradb, le petina pa je imela ustrezno opremo za uporabo gradiva, namenjenega osebam z oviranostmi.

Razlike so povezane z velikostjo krajevne knjižnice. Kakor je bilo ugotovljeno zgoraj, so prostorski pogoji in opremljenost pri manjših enotah na sorazmerno slabši ravni kot pri večjih enotah, kar ima za posledico nižjo raven zagotavljanja svojih dejavnosti in storitev prebivalcem.

Prostorsko umeščanje knjižnic ni bilo ustrezno, saj je le dobra polovica zgradb ustrezno prostorsko lociranih, le sedmina zgradb pa je načrtovanih tako, da je možna kasnejša dograditev v skladu s potrebami.

Zahteve Standardov glede opremljenosti bibliobusnih postajališč so bile uresničene v manjši meri, nekatere zahteve so morda presežene zaradi razvoja tehnologije. Opremljenost vozil je bila na boljši ravni, čeprav je bila dostopnost za osebe z oviranostmi relativno slaba.

2.18 | Vrednotenje (določila od 9.1 do 9.4)

Standardi so določali nadzor nad uspešnostjo delovanja knjižnice oziroma ugotavljanje doseganja ciljev. Izhodišče za načrtovanje in oblikovanje storitev predstavlja analiza potreb skupnosti. Knjižnica mora vrednotiti učinkovitost poslovanja, kakovost storitev, uspešnost in zaznavati potrebne izboljšave. Določeni so bili kazalci za vrednotenje uporabe, virov, človeških virov, kakovosti, stroškov in za primerjavo z drugimi knjižnicami.

Po določilih Standardov je morala knjižnica ugotavljati in analizirati potrebe in pričakovanja celotne skupnosti ter storitve načrtovati in oblikovati v skladu z rezultati raziskav ter zbiranjem informacij o lokalni skupnosti. Knjižnice so v anketi navedle podatke o opravljenih analizah. Podatki so prikazani v spodnjih preglednicah (Preglednica 90; Preglednica 91).

Preglednica 90: Opravljene analize potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvoju pismenosti v lokalni skupnosti v zadnjih treh letih (Q129, n=48)

Opravljen analiza potreb	Število knjižnic	Delež knjižnic
Da	9	19 %
Ne	39	81 %

Preglednica 91: Vsebina analiz (Q130, n=9)

Element	Da	Ne
Demografski podatki (n=8)	8	0
Podatki o ustanovah v lokalni skupnosti (n=7)	7	0
Informacije o poslovni in trgovinski dejavnosti v okolju (n=7)	4	3
Območje, ki mu je knjižnica namenjena (poselitev, oddaljenost) (n=8)	7	1
Prometna ureditev (n=7)	3	4
Informacijske storitve drugih centrov v lokalni skupnosti (n=8)	5	3

Le manjši del knjižnic (19 %) je opravil analizo potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvoju pismenosti v lokalni skupnosti v zadnjih treh letih. Večina knjižnic torej ni sistematično pristopila k ugotavljanju potreb v lokalni skupnosti. V zgornji preglednici (Preglednica 91) so prikazani elementi, ki so jih vključevale analize. Knjižnice so navedle podrobnejše podatke o analizah v devetih primerih. Te analize so največkrat vsebovale demografske podatke in podatke o poselitvi ter oddaljenosti (8 analiz), v 7 primerih še podatke o ustanovah v lokalni skupnosti, poslovni in trgovinski dejavnosti v okolju in prometni ureditvi, v manjši meri pa podatke o informacijskih storitvah drugih centrov v lokalni skupnosti (5 analiz). Nobena analiza ni vsebovala vseh predvidenih elementov.

Knjižnice so v anketi imele možnost podrobneje opisati izvedene analize (Q131). Devet knjižnic je to možnost izkoristilo. Knjižnice so v štirih primerih izrecno omenile analizo območja, ki so jih izvajale osrednje območne knjižnice in se je nanašala na vse splošne knjižnice na območju. Vključevala je med drugim demografske podatke, podatke o knjižnični dejavnosti, dostopnosti knjižnic itn. Posamezne knjižnice so omenile interno raziskavo za interne potrebe, ciljno analizo za potrebe novih storitev, demografsko analizo s pregledom organizacij, infrastrukture in gospodarske dejavnosti, anketo o zadovoljstvu uporabnikov s storitvami. Ena knjižnica je omenila, da je bila analiza potreb del idejnih načrtov za vsako krajevno knjižnico. Analiza potreb je vključevala sociodemografske podatke, podatke o

migracijah, naravnih in kulturnih znamenitostih, pravnih subjektih, anketo in fokusno skupino o željah prebivalcev itn.

Dve knjižnici sta se odzvali na prošnjo v anketi in posredovali dokument z analizo (Q132).

Po določitih Standardov je morala knjižnica organizirati »območju in nalogam primerno mrežo organizacijskih enot« (Standardi ..., 2005, str. 8). Knjižnice so v anketi navedle, ali so v zadnjih treh letih pripravile ali posodobile načrt razvoja mreže organizacijskih enot in drugih oblik zagotavljanja dejavnosti. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 92).

Preglednica 92: Priprava ali posodobitev načrta razvoja mreže organizacijskih enot in drugih oblik zagotavljanja dejavnosti v zadnjih treh letih (Q128, n=47)

Načrt razvoja mreže	Število knjižnic	Delež knjižnic
Da	22	47 %
Ne	25	53 %

Knjižnice so navedle, da je 47 % knjižnic pripravilo ali posodobilo načrt razvoja mreže svojih organizacijskih enot in drugih oblik zagotavljanja dejavnosti v zadnjih treh letih. Za dobro polovico knjižnic lahko domnevamo, da načrta nimajo ali pa so bile mnenja, da priprava ali posodobitev načrta ni bila potrebna.

Standardi so določali ključne kazalce uspešnosti, ki jih knjižnice lahko uporabijo za ugotavljanje opredeljenih ciljev knjižnice, zadovoljevanje potreb skupnosti, ugotavljanje potrebnih izboljšav, novih usmeritev in ciljev, ustreznosti virov in upravičenosti stroškov.

Knjižnice so v anketi odgovarjale na vprašanje, ali so zbirale podatke za izračun kazalcev na ravni osrednje in krajevnih knjižnic. Spodnja preglednica daje pregled nad uporabo kazalcev na ravni osrednjih knjižnic (Preglednica 93).

Preglednica 93: Uporaba kazalcev v splošnih knjižnicah (Q135, Q136)

Kazalec	Število knjižnic, ki izračunava kazalec na ravni osrednje knjižnice
Število članov v odstotkih na prebivalstvo (kazalec uporabe) (n=46)	45
Skupno število knjižničnega gradiva na prebivalca (kazalec virov) (n=46)	44
Število izposojenega knjižničnega gradiva na prebivalca (kazalec uporabe) (n=47)	43
Skupno število obiskov knjižnice na prebivalca (kazalec uporabe) (n=46)	43
Število izposoj na enoto, tj. obrat virov (izposoje) (kazalec uporabe) (n=46)	41
Število računalniških delovnih mest (kazalec virov) (n=45)	40
Število terminalov/osebnih računalnikov na prebivalca (kazalec virov) (n=46)	36
Število dostopov do računalniških storitev na prebivalca (kazalec uporabe) (n=46)	31
Razmerje med številom vseh polno zaposlenih delavcev in številom prebivalcev (kazalec človeških virov) (n=46)	29
Razmerje med številom strokovnih delavcev in številom prebivalcev (kazalec človeških virov) (n=46)	28
Skupen strošek na prebivalca, člana, na izposojevališče itn. (vsaj en kazalec) (kazalec stroškov) (n=46)	24
Število dostopov do kataloga na prebivalca (kazalec virov) (n=45)	24
Število izvedenih transakcij na prebivalca (kazalec uporabe) (n=46)	22
Stroški na enoto za izvajanje storitev in dejavnosti (kazalec stroškov) (n=45)	20
Kazalci kakovosti, pridobljeni iz anket o zadovoljstvu uporabnikov (n=45)	20
Število opravljenih transakcij na zaposlenega (kazalec človeških virov) (n=46)	19
Stroški zaposlenih na storitev, na primer obdelane knjige, programi (prireditve) (kazalec stroškov) (n=45)	18
Število izposojenih enot na uro odprtosti (kazalec uporabe) (n=46)	18
Referenčne poizvedbe na prebivalca (kazalec uporabe) (n=46)	15
Razmerje med številom pravilno odgovorjenih referenčnih poizvedb in številom zahtevkov (kazalec kakovosti) (n=45)	4

Knjižnice so navedle, da so v zadnjih treh letih zbirale in izračunale podatke za kazalce, ki merijo uporabo knjižnice. Štiri kazalce v tej skupini je uporabilo več kot 80 % knjižnic (gre za izposajo, obisk in članstvo), kazalec »Dostop do računalniških storitev« je uporabljalo 67 % knjižnic. Štiri kazalce iz te skupine pa je izračunavalo manj kot polovica knjižnic. Nanašali so se na referenčne poizvedbe, izposajo glede na odprtost, transakcije in dostop do računalniških storitev.

Knjižnice so prav tako večinoma izračunavale štiri kazalce virov in dva kazalca človeških virov: izračunavala jih vsaj polovica razen kazalca »Število transakcij na zaposlenega«. Skoraj vse knjižnice pa so izračunavale kazalec »Obseg knjižničnega gradiva na prebivalca«.

Knjižnice so v manjši meri izračunavale kazalce kakovosti. Kazalce, pridobljene iz anket o zadovoljstvu uporabnikov, je izračunavalo 44 % knjižnic, kazalec »Razmerje med številom pravilno odgovorjenih referenčnih poizvedb in številom zahtevkov« pa samo 9 % knjižnic.

Knjižnice so v manjši meri izračunavale kazalce stroškov. Kazalec »Strošek na prebivalca, člana, izposojevališče« je izračunavalo 52 % knjižnic, 44 % knjižnic pa kazalec »Stroški na enoto za izvajanje storitev in dejavnosti«, 40 % knjižnic kazalec »Stroški zaposlenih na storitev«.

Knjižnice so v veliki večini izračunavale kazalce tudi za posamezne krajevne knjižnice, ne samo za raven mreže osrednje knjižnice. Kazalce za raven krajevnih knjižnic je izračunavalo 85 % knjižnic (podatke je navedlo od 45 do 48 knjižnic).

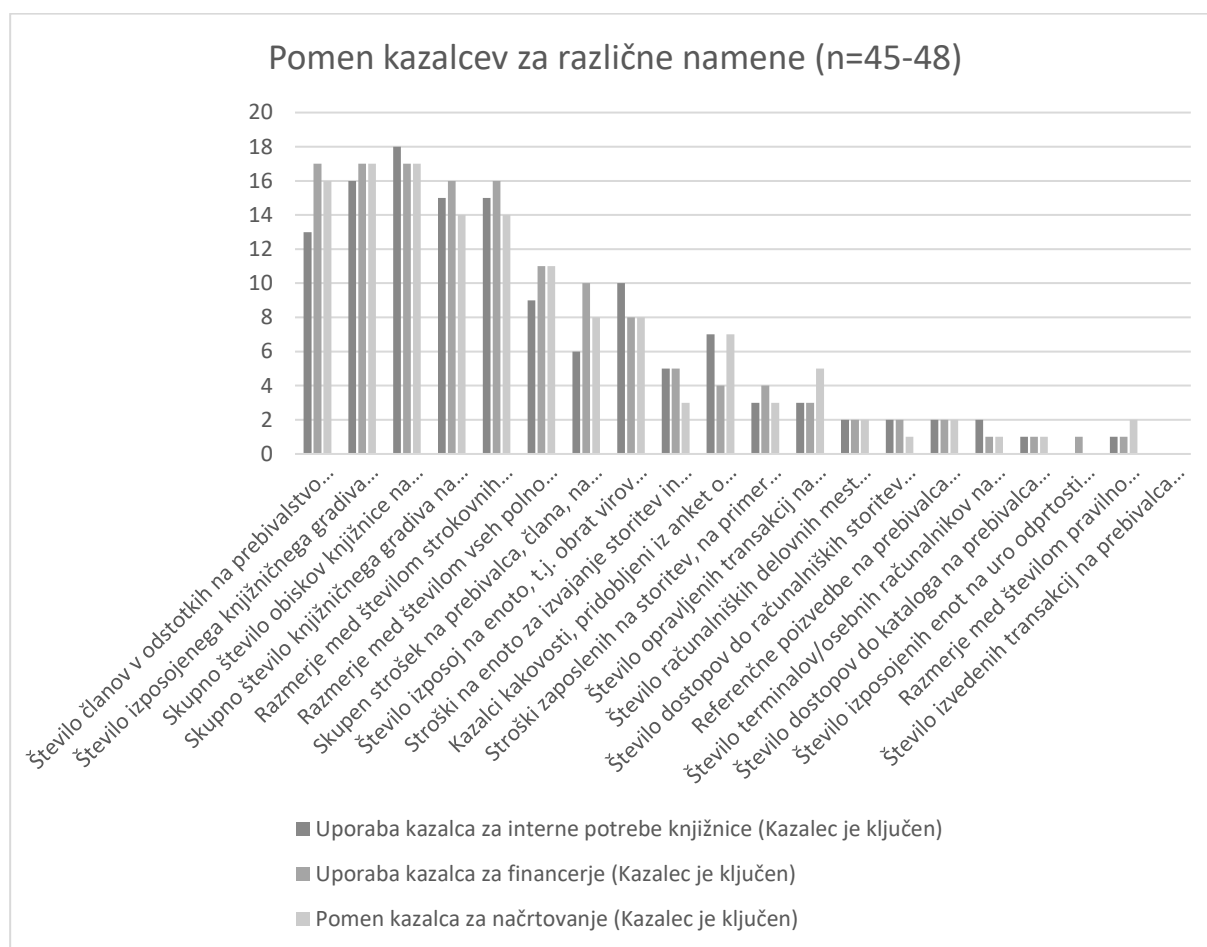
Knjižnice so v anketi ocenile, kakšen je bil pomen kazalcev za knjižnice. Podatki so prikazani v spodnji preglednici (Preglednica 94). Podatek o številu odgovorov »kazalec je ključen« predstavlja seštevek

odgovorov knjižnic, ki so odgovorile, da je kazalec ključen za interne potrebe knjižnice, financerje ali načrtovanje.

Preglednica 94: Pomen kazalcev za knjižnice (Q135, Q136)

Kazalec	Število odgovorov "kazalec je ključen"
Skupno število obiskov knjižnice na prebivalca (kazalec uporabe) (n=46)	52
Število izposojenega knjižničnega gradiva na prebivalca (kazalec uporabe) (n=47)	50
Število članov v odstotkih na prebivalstvo (kazalec uporabe) (n=46)	46
Skupno število knjižničnega gradiva na prebivalca (kazalec virov) (n=46)	45
Razmerje med številom strokovnih delavcev in številom prebivalcev (kazalec človeških virov) (n=46)	45
Razmerje med številom vseh polno zaposlenih delavcev in številom prebivalcev (kazalec človeških virov) (n=46)	31
Število izposoj na enoto, tj. obrat virov (izposoje) (kazalec uporabe) (n=46)	26
Skupen strošek na prebivalca, člana, na izposojevališče itn. (vsaj en kazalec) (kazalec stroškov) (n=46)	24
Kazalci kakovosti, pridobljeni iz anket o zadovoljstvu uporabnikov (n=45)	18
Stroški na enoto za izvajanje storitev in dejavnosti (kazalec stroškov) (n=45)	13
Število opravljenih transakcij na zaposlenega (kazalec človeških virov) (n=46)	11
Stroški zaposlenih na storitev, na primer obdelane knjige, programi (prireditve) (kazalec stroškov) (n=45)	10
Referenčne poizvedbe na prebivalca (kazalec uporabe) (n=46)	6
Število računalniških delovnih mest (kazalec virov) (n=45)	6
Število dostopov do računalniških storitev na prebivalca (kazalec uporabe) (n=46)	5
Število terminalov/osebni računalniki na prebivalca (kazalec virov) (n=46)	4
Razmerje med številom pravilno odgovorjenih referenčnih poizvedb in številom zahtevkov (kazalec kakovosti) (n=45)	4
Število dostopov do kataloga na prebivalca (kazalec virov) (n=45)	3
Število izposojenih enot na uro odprtosti (kazalec uporabe) (n=46)	1
Število izvedenih transakcij na prebivalca (kazalec uporabe) (n=46)	0

V analizi so knjižnice ocenile, kakšen pomen pripisujejo kazalcem za različne namene. Ocenjevale so, da kazalce uporabljajo bodisi za interne potrebe knjižnice bodisi za financerje ali načrtovanje. Odgovore knjižnic prikazuje spodnji grafikon (Slika 2).

Slika 2: Pomen kazalcev za različne namene

Glede pomena, ki so ga knjižnice pripisovale uporabi kazalcev za različne namene, ni bistvenih razlik. Število odgovorov knjižnic, ki so posamezen kazalec opredelile kot ključen za interne potrebe knjižnic je bil 130, število odgovorov knjižnic, ki so posamezen kazalec opredelile kot ključen prikaz stanja za financerje, je bil 138 in število odgovorov knjižnic, ki so posamezen kazalec opredelile kot ključen za načrtovanje, je bil 132. V splošnem torej ni bilo veliko razlik pri namenu uporabe kazalcev. Tudi pri posameznih kazalcih ni bilo večjih odstopanj, razen pri kazalcih »Število članov v odstotkih na prebivalstvo«, »Skupen strošek na prebivalca, člana, na izposojevališče itn.« »Kazalci kakovosti, pridobljeni iz anket o zadovoljstvu uporabnikov«. Podrobnosti prikazuje zgornji grafikon (Slika 2).

Zgoraj so bili predstavljeni podatki o kazalcih, ki so jih določali Standardi. Knjižnice so v anketi poročale tudi o uporabi morebitnih drugih kazalcev. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 95).

Preglednica 95: Uporaba drugih kazalcev uspešnosti in učinkovitosti, kot so bili določeni v Standardih (Q137, n=47)

Uporaba drugih kazalcev	Število knjižnic	Delež knjižnic
Da	9	19 %
Ne	38	81 %

Devet knjižnic je navedlo, da so poleg kazalcev uspešnosti in učinkovitosti, ki jih določajo Standardi, uporabljale tudi druge kazalce (19 %). Knjižnice so navedle naslednje kazalce (Q138):

- Obisk na prireditvah in drugih aktivnostih.

- Kazalce iz tujih primerjalnih projektov vrednotenja BIX in Tibidabo ter kazalce Centra za razvoj knjižnic.
- Digitalizacija gradiva, izgradnja portala in obisk portala.
- Merjenje števila uporabnikov, merjenje vpliva, merjenje dodane vrednosti.
- Obrat gradiva.
- Izračun povprečne cene knjige, neknjižnega gradiva in cene serijskih publikacij; število enot vrnjenega gradiva na uro, število obiskovalcev na uro, število strokovnih delavcev v izposoji na uro, število izposojenih enot gradiva na uro, število posredovanih informacij na uro, razpoložljiv čas, ki ga ima strokovni delavec za en obisk pri izposoji.

Ob tem je potrebno komentirati, da so nekateri kazalci že bili določeni v Standardih, nekatere pa so Standardi določali bolj splošno. Med kazalci, ki jih niso določali Standardi, velja izpostaviti kazalce merjenja vpliva in dodane vrednosti.

Standard je tudi določal, da knjižnica primerja statistične podatke o svojem delovanju tudi z drugimi ustreznimi in primerljivimi knjižničnimi storitvami na nacionalni in mednarodni ravni. Knjižnice so v anketi navedle, ali so izvajale primerjave na nacionalni in mednarodni ravni ter tudi ocenile pomen rezultatov primerjave. Podatki so prikazani v preglednicah spodaj (Preglednica 96; Preglednica 97; Preglednica 98; Preglednica 99).

Preglednica 96: Primerjava statističnih podatkov z drugimi ustreznimi in primerljivimi knjižničnimi storitvami na nacionalni ravni (Q141, n=48)

Primerjava podatkov na nacionalni ravni	Število knjižnic	Delež knjižnic
Ne	11	23 %
Vsaki nekaj let	20	42 %
Vsakoletno	17	35 %

Preglednica 97: Ocena pomembnosti primerjave na nacionalni ravni za oceno ali načrtovanje delovanja (Q142, n=45)

Ocena	Število knjižnic	Delež knjižnic
Nepomembni	1	2 %
Zanimivi	37	82 %
Ključni	7	16 %

Preglednica 98: Primerjava statističnih podatkov z drugimi ustreznimi in primerljivimi knjižničnimi storitvami na mednarodni ravni (Q143, n=47)

Primerjava podatkov na mednarodni ravni	Število knjižnic	Delež knjižnic
Ne	37	79 %
Vsaki nekaj let	9	19 %
Vsakoletno	1	2 %

Preglednica 99: Ocena pomembnosti primerjave na mednarodni ravni za oceno ali načrtovanje delovanja (Q144, n=38)

Ocena	Število knjižnic	Delež knjižnic
Nepomembni	9	24 %
Zanimivi	29	76 %
Ključni	0	0 %

Primerjave z drugimi knjižnicami je na nacionalni ravni izvajalo 77 % knjižnic vsaj na vsakih nekaj let, medtem ko se je vsako leto primerjalo 35 % knjižnic. Velika večina knjižnic (37 knjižnic, tj. 82 %) je ocenjevalo pomen rezultatov takšne primerjave kot zanimiv, le za 16 % (7 knjižnic) pa je imela takšna primerjava ključen pomen.

Knjižnice so v manjši meri primerjale statistične podatke z drugimi knjižnicami tako na mednarodni ravni kot tudi na nacionalni ravni. Na mednarodni ravni se je vsaj občasno – na nekaj let – primerjalo 21 % knjižnic, medtem ko se je vsako leto primerjala le ena knjižnica. Kakor je bil obseg primerjav na mednarodni ravni manjši, je bil tudi pomen tovrstnih primerjav za knjižnice manjši. Primerjava podatkov na mednarodni ravni za nobeno knjižnico ni bila ključna, 29 knjižnic pa je menilo, da je zanimiva. Ob tem naj omenimo, da je 19 knjižnic menilo, da je takšna primerjava zanimiva, čeprav je niso izvedle.

Standardi so določali, da knjižnica ugotavlja potrebe neuporabnikov z različnimi raziskavami in anketami. Knjižnice so pri odgovarjanju na vprašanje lahko izbrale, katere metode so uporabljale za ugotavljanje potreb, pri tem so lahko navedle več odgovorov. Podatki so prikazani v preglednici spodaj (Preglednica 100).

Preglednica 100: Metode ugotavljanja potreb neuporabnikov (možnih je bilo več odgovorov; Q145, n=47)

Metoda ugotavljanja potreb neuporabnikov	Število knjižnic	Delež knjižnic
Nismo ugotavljali	12	26 %
Z anketo	19	40 %
S fokusnimi skupinami	7	15 %
Z metodami opazovanja	20	43 %
Z analizo sociodemografskih podatkov o lokalni skupnosti	13	28 %
S posvetovanjem z neuporabniki	18	38 %
Drugo (naveden odgovor »posvetovanje z drugimi knjižnicami«)	1	2 %

Potrebe uporabnikov je v zadnjih treh letih ugotavljalo 35 knjižnic (74 %). Knjižnice so za ta namen uporabile naslednje metode: opazovanje (20 knjižnic, tj. 43 %), anketo (19 knjižnic, tj. 40 %), posvetovanje z neuporabniki (18 knjižnic, tj. 38 %), sociodemografske podatke o lokalni skupnosti (13 knjižnic, tj. 28 %), fokusne skupine (7 knjižnic, tj. 15 %) in posvetovanje z drugimi knjižnicami (1 knjižnica, tj. 2 %).

Ocena

Kot je bilo ugotovljeno že zgoraj, je le manjši del knjižnic načrtoval svoje storitve glede na ugotovljene potrebe lokalnega okolja. Pri vrednotenju svoje dejavnosti so dale knjižnice poudarek na spremljanje uporabe ter ustreznost virov, manj pa na kakovost storitev in stroškovno učinkovitost. Uporaba določenih kazalcev je nakazovala, katerim vidikom delovanja so knjižnice posvečale večjo pozornost. Knjižnice so uporabljale tudi druge kazalce, poleg navedenih v Standardih, ki pa so zajeti v standardih ISO 2789 in 11620 razen v enem primeru, ko je bilo omenjeno merjenje vpliva. Knjižnice so se večinoma primerjale na nacionalni ravni, precej manj pa na mednarodni ravni. Tri četrtine knjižnic je v zadnjem obdobju ugotavljalo potrebe neuporabnikov.

3 | ZAKLJUČKI

Namen analize je bil ovrednotiti, v kolikšni meri je splošnim knjižnicam uspelo udejanjiti določila Standardov, veljavnih za obdobje 2005-2017. Doseganje določil Standardov je bilo ocenjeno na podlagi podatkov iz izvedene ankete, statističnih podatkov o delu knjižnic ter drugih študij.

Standardi so določali namen splošne knjižnice, pomen mreže organizacijskih enot za kar najširšo dostopnost knjižnic različnim skupinam uporabnikom, dostopnost raznovrstnih storitev različnim skupinam uporabnikov, ustrezen obseg in sestavo knjižnične zbirke, dopolnjevanje knjižnične zbirke in odpis, strokovno obdelavo gradiva, povezanost v knjižnični sistem, knjižnično osebje, knjižnične prostore in opremo, povezovanje knjižnice, upravljanje in trženje v knjižnici ter vrednotenje delovanja. Merila Standardov so se nanašala predvsem na ustrezne pogoje za delovanje knjižnic in le v manjši meri na rezultate dela, medtem ko so bili vplivi na okolje v Standardih komajda omenjeni (določilo 9.2). Vrednotenje je potekalo v tem načrtanem okvirju.

Analiza je pokazala, da se je v obdobju veljavnosti Standardov razširila percepcija namena knjižnice. Namen knjižnice sedaj vključuje tudi knjižnico kot kulturno (prireditveno) središče, knjižnico kot aktivnega udeleženca pri povezovanju ljudi v lokalni skupnosti, knjižnico kot dejavnika izmenjave znanj, stališč in izkušenj ter knjižnico kot razvijalca ustvarjalnosti.

Prostorska dostopnost knjižnične dejavnosti za prebivalce se je izboljšala, pri čemer mislimo dostopnost organizacijskih enot (krajevnih knjižnic, bibliobusov itn.). Vidne pa so razlike pri dostopnosti in ravni knjižnične dejavnosti med organizacijskimi enotami. Pomembna ugotovitev analize je povezana z ravni knjižnične dejavnosti in velikostjo gravitacijskega območja posamezne organizacijske enote. Raven knjižnične dejavnosti se slabša z manjšanjem gravitacijskega območja enote, in sicer tako glede odprtosti, obsega knjižnične zbirke in opremljenosti. Opazen delež knjižničnih stavb še vedno ne zadostuje strokovnim kriterijem in tako ne zagotavlja ustreznih pogojev za delovanje (ustreznih delovnih pogojev in zavarovanja gradiva ter opreme pred neugodnimi vplivi). Ob tem del zgradb ni ustrezno prostorsko lociran.

Zaznan je bil tehnološki napredek v smislu vzpostavljanja brezžične povezave v omrežje knjižnice in internet.

Glede dostopnosti in ravni knjižnične dejavnosti za uporabnike s posebnimi potrebami v splošnem velja, da je za te skupine v knjižnicah slabo poskrbljeno: tako glede gradiva za jezikovne skupine, dostopnosti zgradb in prostorov, knjižničnega gradiva in opreme.

Predvidevanja Standardov glede nadaljnje rasti števila članov, ki so se kazala v določeni vrednosti deleža prebivalcev, se niso uresničila. Predvidevanja so verjetno temeljila na dotedanji veliki rasti uporabe knjižnic v obdobju priprave Standardov. V raziskavi nam ni uspelo ugotoviti povezanosti različnih vzrokov, ki jih v praksi zaznavamo. Za to bi potrebovali samostojno študijo, ki bi se ukvarjala le z ugotavljanjem vzrokov za nevčlanjevanje prebivalcev v knjižnico.

Storitve oziroma dejavnosti, ki so jih izvajale knjižnice, kažejo na raznovrstnost oblik in namenov ter pestro ponudbo. Knjižnice so dale največji poudarek storitvam za otroke in storitvam za spodbujanje branja ter pismenosti. Čeprav knjižnice v večini postavljajo prednostne naloge pri načrtovanju dela, te pogosto ne temeljijo na ugotovljenih potrebah potencialnih uporabnikov oziroma lokalnega okolja. Analize lokalne skupnosti je opravilo le manjše število knjižnic.

Knjižnice so v veliki meri dosegle določene vrednosti Standardov glede obsega knjig in brošur, manj pa glede informativnega periodičnega tiska in neknjižnega gradiva. V obdobju veljavnosti Standardov se je povečal pomen elektronskih virov, dostopnih na daljavo. Slabše pa so knjižnice dosegale zahteve Standardov glede posebnih zbirk, gradiva za posebne skupine uporabnikov ter referenčnih zbirk.

Knjižnice so se približale zahtevam Standardov glede sestave knjižnične zbirke, niso pa jih dosegle. V veliki večini krajevnih knjižnic prevladuje leposlovno gradivo ter gradivo namenjeno mladini.

Pri izgradnji knjižnične zbirke izpostavljamo nevarnost zastarevanja zbirke, ki jo nakazuje premajhen odpis. K zastarevanju prispeva tudi nižja stopnja prirasta knjig in brošur kot ob začetku veljavnosti Standardov. Izpostaviti je treba velike razlike med knjižnicami pri stopnji prirasta.

Proti pričakovanjem so knjižnice v splošnem slabo izpolnjevale zahteve Standardov glede rednega vzdrževanja, zaščite in hranjenja gradiva ter prostega pristopa. Določen majhen del knjižnic še vedno nima obdelanega gradiva v računalniškem katalogu.

Pri knjižničnem osebju so opazne velike razlike med knjižnicami pri stopnji zaposlovanja ter razlike pri doseganju določil Standardov med posameznimi vrstami delavcev.

Knjižnice so pri vrednotenju dale poudarek spremljanju uporabe in ustreznosti virov, manj pa spremljanju kvalitete storitev in stroškovne učinkovitosti. Večinoma so se primerjale na nacionalni ravni, precej manj pa na mednarodni ravni. Precejšen del knjižnic je ugotavljal potrebe neuporabnikov.

Če strnemo, lahko rečemo, da so knjižnice v splošnem dosegle napredek, vendar pa določil Standardov v veliki večini niso dosegle, so se jim pa približale. Vendar pa ta (pre)splošna ocena zakriva velike razlike. Obstajajo tako knjižnice, ki presegajo določila Standardov in knjižnice, ki so daleč pod zahtevami določil. Razlike lahko ponazorimo s prispodobo, da v Sloveniji obstajajo tako knjižnice, ki bi jih lahko prestavili v knjižničarsko najrazvitejše države, kot tudi knjižnice, ki so obstale daleč v preteklosti.

Takšne razlike v doseganju ravni knjižničarske dejavnosti, ki so opredeljene v Standardih, so problematične, sploh pa nizka raven v določenem manjšem delu knjižnic. Če uporabimo terminologijo Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, moramo ugotoviti, da gre za krnjenje pravic prebivalcev Slovenije do enake ravni javnih kulturnih dobrin, saj se knjižničarska dejavnost izvaja kot javna služba, ki uresničuje javni interes za kulturo.

Avtorji pričujoče študije so prepričani, da bodo tako zbrani in objavljeni podatki omogočali ne le vpogled v več kot desetletno delovanje in razvoj slovenskih splošnih knjižnic, temveč bodo služili kot izhodišče za načrtovanje novih razvojnih smernic slovenskih splošnih knjižnic. Predvsem pa analiza izpostavlja zelo pomembno ugotovitev, da namreč razvoj slovenskih splošnih knjižnic poteka zelo različno. Dosedanja smer razvoja se oddaljuje od zagotavljanja enakovredne javne službe za vse prebivalce Slovenije.

4 | NAVEDENI VIRI

- Adcock, E. P. (ur.). (2000). *IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
- Bon, M. in Lesjak, B. (2015). *Informacijsko komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic: poročilo o popisu za leto 2013*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 8. 9. 2017 s spletne strani http://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/IKT_Slovenija_porocilo_2013.pdf
- BibSiSt online. (B. l.). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 8. 9. 2017 s spletne strani <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/index.php>
- Golden, H. in Malcolm, P. (2009). *Developing a collection plan*. Toronto: SOLS. Pridobljeno 19. 10. 2017 s spletne strani https://www.sols.org/files/docs/develop/publications/librarydevelopmentguides/librarydevelopmentguidesguide6_Developingacollectionplan_fullversion.pdf
- Irvál, B. in Nielsen, G. S. (2015). *Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi - kontrolni seznam*. Ljubljana: ZBDS.
- Delovni pogoji in uporaba splošnih knjižnic v letih 1990–2015. (B. l.). Ljubljana: NUK. Pridobljeno 4. 4. 2018 s spletne strani <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/kazalci.php>
- Kodrič-Dačić, E., Bahor, S., Mrak, N., Vodeb, G. in Bon, M. (2014). *Meritve razvitosti knjižnic in problematika določb Pravilnika o izvajanju knjižnične dejavnosti kot javne službe (delovno gradivo)*. Ljubljana: NUK. Pridobljeno 26. 9. 2017 s spletne strani https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/analiza_pravilnik.pdf
- Koontz, C. in Gubbin, B. (2010). *IFLA Public library service guidelines*. Berlin: De Gruyter Saur. Pridobljeno 8. 9. 2017 s spletne strani <https://www.degruyter.com/view/product/43971>
- Mrgole Jukič, T. (2016). Statistika potujočih knjižnic Slovenije za leto 2015. *Potujoče novice*, 11(1-2), 8-15. Pridobljeno 18. 10. 2017 s spletne strani <http://ebook.creativelabdevelop.eu/PotujoceNovice/2016/index.html>
- NAPLE: key figures on public libraries in Europe 2014/2015. (2017). Pridobljeno 8. 9. 2017 s spletne strani <https://magic.piktochart.com/output/8107815-naple-statistic>
- Novljan, S. (B. l.). *Bralne kulture in knjižničarstvo*. Pridobljeno 9. 11. 2017 s spletne strani http://www2.mirovni-institut.si/slo_html/projekti/5%20knjiznicarstvo.pdf
- Novljan, S. (2006). *Splošne knjižnice: poročilo za leto 2005*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Sodelujoče knjižnice - seznam vseh knjižnic. (2018). Maribor: IZUM. Pridobljeno 30. 1. 2018 s spletne strani http://home.izum.si/cobiss/o_cobissu/knjiznice.asp
- Standardi za splošne knjižnice. (2005). Ljubljana: NSKD.
- Uredba o osnovnih storitvah knjižnic. (2003). *Uradni list RS*, št. 29.
- Vodeb, G. in Mrak, N. (2014). Stanje glede nadomestil za včlanitev in cen osnovnih storitev splošnih knjižnic: primerjava med leti 2008 in 2014. *Knjižničarske novice*, 24(10), 4-6.
- Vodeb, V. (2015). *Študija prostorske simulacije mreže splošnih knjižnic*. Ljubljana: UIRS.

5 | PRILOGA: VPRAŠALNIK

Standardi za splošne knjižnice-anketa

Kratko ime ankete: Standardi za splošne knjižnice-anketa

Število vprašanj: 146

Anketa je aktivna

Aktivna od: 18.04.2017

Aktivna do: 18.07.2017

Avtor: marko aupič

Spreminjal: marko aupič

Dne: 18.04.2017

Dne: 18.04.2017

Opis: Kopija ankete: Anketa -standardi za splošne - verzija 2

Spoštovani!

Delovna skupina za strokovna priporočila splošnih knjižnic pri Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost je pripravila vprašalnik, s katerim želi zbrati podatke za celovito oceno doseganja določil Standardov za splošne knjižnice ob iztekanju njihove veljavnosti. Gre za dokaj obsežen vprašalnik, vprašanja pa se nanašajo na tiste podatke, ki se jih na druge načine ne zbira (npr. v statističnih poročilih o delu knjižnic). Skupina si je pri tem prizadevala z oblikovanjem vprašanj knjižnicam čim bolj olajšati delo. Termini so uporabljeni v skladu z definicijami iz samih Standardov, tudi sam vprašalnik sledi strukturi Standardov. Ob morebitnih nejasnostih preverite definicije in določila Standardov.

Če v vprašalniku ni drugače navedeno, se podatki nanašajo na stanje 31. 12. 2016. Priporočamo vam, da najprej natisnete vprašalnik iz datoteke, ki je bila pripeta sporočilu z vabilom k izpolnjevanju. Zatem pa zberete podatke oziroma se posvetujete s sodelavci v knjižnici ter nato vprašalnik na spletu izpolnite v enem zamahu. Predvidevamo, da bo zbiranje podatkov in izpolnjevanje vprašalnika trajalo od 1 do 2 delovna dneva. V brskalniku morate nujno omogočiti namestitvev piškotkov. Samo tako boste lahko ponovno odprli vprašalnik s podatki za vašo knjižnico. Vprašalnik ponovno odprete tako, da sledite zgornji povezavi ali pa pri izpolnjevanju vprašalnika pripravite posebno povezavo (»Nadaljuj kasneje«). Priporočamo, da shranite vprašalnik s podatki o vaši knjižnici. To storite tako, da na zadnji strani ankete kliknete povezavo z ikono za program Acrobat Reader. Prosimo vas, da vprašalnik izpolnite do 5. maja 2017. Za vaš trud vam bomo zelo hvaležni. Na ta način boste tudi vi prispevali k oblikovanju novih strokovnih priporočil.

Podatki o vaši knjižnici bodo ostali anonimni in ne bodo javno predstavljeni na način, ki bi omogočil prepoznanje posamezne knjižnice.

Za morebitna vprašanja nas lahko kontaktirate na elektronska naslova gorazd.vodeb@nuk.uni-lj.si in marko.aupic@nuk.uni-lj.si, telefon 01/58 61 346.

Delovna skupina za strokovna priporočila splošnih knjižnic pri Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost

Q1 - Navedite naziv osrednje knjižnice (podatki o vaši knjižnici bodo ostali anonimni. Podatki ne bodo javno predstavljeni na način, ki bi omogočil prepoznavanje posamezne knjižnice.).

Q2 -

Namen splošne knjižnice

Q3 - Ocenite prosim, kakšno prioriteto ste v svojem delovanju v obdobju od leta 2014 do danes dali spodnjim namenom:

	Brez mnenja	Nismo se posvečali	Nizka prioriteta	Srednja prioriteta	Visoka prioriteta
Omogočanju dostopa do knjižničnega gradiva in informacij v knjižničnem informacijskem sistemu in v drugih informacijskih sistemih.	☐	☐	☐	☐	☐
Omogočanju rabe knjižničnega gradiva.	☐	☐	☐	☐	☐
Seznanjanju z dosežki preteklega in sedanjega ustvarjanja.	☐	☐	☐	☐	☐
Podpiranju dialoga med kulturami.	☐	☐	☐	☐	☐
Zagotavljanju dostopa do vseh vrst informacij in gradiva ter uradnih dokumentov, ki so pomembni za lokalno skupnost in posameznika.	☐	☐	☐	☐	☐
Oblikovanju zbirke domoznanskega gradiva in informacij.	☐	☐	☐	☐	☐
Vključevanju v vseživljenjsko učenje.	☐	☐	☐	☐	☐
Razvijanju in utrjevanju bralne kulture.	☐	☐	☐	☐	☐
Sodelovanju pri informacijskem opismenjevanju.	☐	☐	☐	☐	☐
Spodbujanju prebivalcev za uporabo knjižnice.	☐	☐	☐	☐	☐
Utrjevanju in razvijanju strokovnosti, organiziranosti, povezanosti in enotnosti knjižnične dejavnosti.	☐	☐	☐	☐	☐

Q4 - Je po vašem mnenju namen splošne knjižnice v Standardu še ustrezno zapisan?

- ☐ Da
☐ Ne
☐ Nimam mnenja

IF (1) Q4 = [2] (Ne)

IF (2) Q4 = [2]

Q5 - Bi namen dopolnili, spremenili? Napišite vaše predloge.

Q6 -

Organiziranost splošne knjižnice

Q7 - Ali se skupne funkcije za mrežo organizacijskih enot izvajajo na sedežu osrednje knjižnice oziroma centralizirano za celotno mrežo (uprava, nabava, obdelava, računovodstvo itn.)?

- ☐ V celoti
- ☐ Delno
- ☐ Skupne funkcije se ne izvajajo centralizirano

IF (3) Q7 = [2] (Delno)

IF (4) Q7 = [2]

Q8 - V tem primeru navedite funkcije, ki se ne izvajajo centralizirano.

Q9 - Navedite oblike posredovanja knjižničnega gradiva za prebivalce s posebnimi potrebami (pri tem ne upoštevajte postajališč potujoče knjižnice oziroma premične zbirke, ki ste jih navedli v letnih statističnih poročilih o delu za NUK).

Možnih je več odgovorov

- ☐ Ne izvajamo, ker nimamo možnosti oziroma pogojev
- ☐ Ne izvajamo, ker ni potrebe
- ☐ Izposoja po pošti
- ☐ Izposoja na dom
- ☐ Drugo

Q10 -

Uporabniki in storitve

Q11 - Ali vaša ponudba storitev temelji na analizi potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvijanju pismenosti prebivalcev v lokalni skupnosti (analiza mora biti zapisana v razvojnem dokumentu)?

- ☐ Da, samo na ravni celotne mreže organizacijskih enot
☐ Da, tudi na ravni organizacijskih enot
☐ Ne

IF (5) Q11 = [1] or Q11 = [2] (Da)

IF (6) Q11 = [1] or Q11 = [2]

Q12 - Prosimo, če na kratko navedete nekaj primerov povezav potreb s storitvami, kot so bile ugotovljene v vaši analizi.

Q13 - Ste določili prednostne naloge pri načrtovanju storitev?

- ☐ Da
☐ Ne

IF (7) Q13 = [1] (Da)

IF (8) Q13 = [1]

Q14 - Če da, prosimo, da navedete prednostne naloge.

Q15 - Ali kak dokument vaše knjižnice vsebuje srednjeročno (3-5 let) in/ali dolgoročno strategijo (več kot 5 let) za ponudbo storitev?

- ☐ Da
☐ Ne

IF (9) Q15 = [1] (Da)

IF (10) Q15 = [1]

Q16 - Prosimo, če navedete nekaj najpomembnejših ciljev in aktivnosti iz vaše strategije.

Q17 -

Uporabniki in storitve

Q18 - Katere vrste storitev ste izvajali v letu 2016?

Q19 - Katere storitve za otroke ste izvajali v letu 2016?

Q20 - Ocenite prioriteto storitev za otroke glede na ostale storitve.

☐ Nimam odgovora ☐ Nepomembno ☐ Manj pomembno ☐ Pomembno ☐ Zelo pomembno

Q21 - Katere storitve za mladino ste izvajali v letu 2016?

Q22 - Ocenite prioriteto storitev za mladino glede na ostale storitve.

☐ Nimam odgovora ☐ Nepomembno ☐ Manj pomembno ☐ Pomembno ☐ Zelo pomembno

Q23 - Katere storitve za vseživljenjsko učenje odraslih ste izvajali v letu 2016?

Q24 - Ocenite prioriteto storitev za vseživljenjsko učenje odraslih glede na ostale storitve.

☐ Nimam odgovora ☐ Nepomembno ☐ Manj pomembno ☐ Pomembno ☐ Zelo pomembno

Q25 - Katere storitve v podporo interesnim dejavnostim odraslih ste izvajali v letu 2016?

Q26 - Ocenite prioriteto storitev v podporo interesnim dejavnostim odraslih glede na ostale storitve.

☐ Nimam odgovora ☐ Nepomembno ☐ Manj pomembno ☐ Pomembno ☐ Zelo pomembno

Q27 - Katere informacijske storitve ste izvajali v letu 2016?

Q28 - Ocenite prioriteto informacijskih storitev glede na ostale storitve.

☐ Nimam odgovora ☐ Nepomembno ☐ Manj pomembno ☐ Pomembno ☐ Zelo pomembno

Q29 - Katere storitve za ustanove in skupine v lokalni skupnosti ste izvajali v letu 2016?

Q30 - Ocenite prioriteto storitev za ustanove in skupine v lokalni skupnosti glede na ostale storitve.

☐ Nimam odgovora ☐ Nepomembno ☐ Manj pomembno ☐ Pomembno ☐ Zelo pomembno

Q31 - Katere storitve za skupine s posebnimi potrebami ste izvajali v letu 2016?

Q32 - Ocenite prioriteto storitev za skupine s posebnimi potrebami glede na ostale storitve.

☐ Nimam odgovora ☐ Nepomembno ☐ Manj pomembno ☐ Pomembno ☐ Zelo pomembno

Q33 - Katere storitve za spodbujanje branja in pismenosti ste izvajali v letu 2016?

Q34 - Ocenite prioriteto storitev za spodbujanje branja in pismenosti glede na ostale storitve.

☐ Nimam odgovora ☐ Nepomembno ☐ Manj pomembno ☐ Pomembno ☐ Zelo pomembno

Q35 -

Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva

Q36 - Ima vaša knjižnica sprejet dokument politike upravljanja s knjižnično zbirko?

☐ Da
☐ Ne

Q37 - Navedite število krajevnih knjižnic (kot krajevno knjižnico upoštevajte tudi sedež osrednjejknjižnice).

Q38 - Navedite število organizacijskih enot v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.).

Q39 - Navedite število potujočih knjižnic.

Q40 - Od tega število bibliobusov.

Q41 - Navedite število krajevnih knjižnic, ki ne dosegajo obseg vsaj 10.000 knjig oziroma ne dosegajo 4 knjige na prebivalca gravitacijskega območja (če v njem prebiva več kot 2.500 prebivalcev).

Q42 - Navedite število krajevnih knjižnic (pri tem ne upoštevajte krajevne knjižnice, vkateri je sedež osrednje knjižnice), ki imajo vsaj 30 tekočih naslovov informativnega periodičnega tiska (v tiskani obliki).

Q43 - Navedite število tekočih naslovov inf. periodičnega tiska na sedežu osrednje knjižnice.

Q44 - Navedite število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo vsaj 0,4 izvide neknjižnega gradiva (na fizičnih nosilcih) na prebivalca.

Q45 - Navedite število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo vsaj 0,4 naslova neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih in elektronskih virov dostopnih na daljavo (število naslovov elektronskih knjig, število naslovov podatkovnih zbirk, število naslovov periodičnih publikacij, število naslovov digitalnih dokumentov) na prebivalca.

Q46 -

Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva

Q47 - Navedite število prebivalcev za vsako posebno jezikovno skupino (upoštevajte tudi narodne manjšine) za celotno mrežo knjižnice, navedite število izvodov knjig in število naslovov informativnega periodičnega tiska (v tiskani obliki) za vsako jezikovno skupino.

	Jezikovna skupina	Število prebivalcev	Število izvodov knjig	Št. nasl. inf. per. tiska
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

Q48 - Navedite število organizacijskih enot v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapor, domovi za starejše občane itn.), ki imajo najmanj 5 izvodov knjižničnega gradiva na potencialnega uporabnika.

IF (11) Q40 > '0'

Q49 - Navedite število izvodov knjižničnega gradiva v knjižnični zbirki, namenjeni delovanju bibliobusa.

IF (12) Q40 > '0'

Q50 - Navedite povprečno število izvodov knjižničnega gradiva na vožnji bibliobusa.

Q51 - Navedite število naslovov gradiva za domoznansko zbirko in vsako posebno zbirko.

	Posebna / domoznanska zbirka	Število naslovov gradiva posebne / domoznanske zbirke	Obkljukajte, če je gradivo posebne / domoznanske zbirke postavljeno ločeno od ostalega gradiva knjižnice.
1.			☐
2.			☐
3.			☐
4.			☐
5.			☐
6.			☐
7.			☐
8.			☐
9.			☐
10.			☐
11.			☐
12.			☐

Q52 - Navedite, ali vaša knjižnica oblikuje priročno zbirko referenčnega gradiva (v krajevnih knjižnicah vključno s sedežem osrednjeknjižnice).

- ☐ Ne oblikuje
☐ Oblikuje v manj kot v polovici krajevnih knjižnic
☐ Oblikuje vsaj v polovici krajevnih knjižnic
☐ Oblikuje v vseh krajevnih knjižnicah

Q53 -

Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva

Q54 - Navedite število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), v katerih

	Število krajevnih knjižnic
delež naslovov leposlovja ne dosega 40 %.	
delež naslovov leposlovja presega 40 %.	
delež naslovov za mladino ne dosega 25 %.	
delež naslovov za mladino presega 30 %.	
delež naslovov leposlovja za mladino ne dosega 40 %.	
delež naslovov leposlovja za mladino presega 40 %.	

Q55 - Kako bi za vašo knjižnico ocenili izvajanje rednega vzdrževanja, zaščite in hranjenja gradiva glede na mednarodne smernice »Načela za hrambo knjižničnega gradiva in ravnanje z njim (IFLA principles for the care and handling of library material)«?

☐ Ne izvajamo ☐ Izvajamo v manjši meri ☐ Izvajamo v večji meri ☐ V celoti izvajamo

Q56 -

Na tem mestu lahko dodatno pojasnite svojo oceno.

Q57 - Ali imate v vsaki organizacijski enoti (krajavnih knjižnicah vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice, enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.), potujočih knjižnicah) vse gradivo vključeno v računalniški katalog?

- ☐ Nobena enota nima vsega gradiva v računalniškem katalogu
☐ Manj kot polovica enot ima vso gradivo vključeno v računalniški katalog
☐ Vsaj polovica enot ima vso gradivo vključeno v računalniški katalog
☐ Vse enote imajo vso gradivo vključeno v računalniški katalog

Q58 - Ali imate v vsaki organizacijski enoti (krajavnih knjižnicah vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice, enotah v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.), bibliobusih) dostop do vzajemnega kataloga?

- ☐ Nobena enota nima dostopa do vzajemnega kataloga
☐ Manj kot polovica enot ima dostop do vzajemnega kataloga
☐ Vsaj polovica enot ima dostop do vzajemnega kataloga
☐ Vse enote imajo dostop do vzajemnega kataloga

Q59 -

Oblikovanje knjižnične zbirke in dostop do gradiva

Q60 - Ocenite delež gradiva v krajevnih knjižnicah (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki je v prostem pristopu (pri tem izvemite strokovno utemeljene izjeme).

 %

Q61 - Navedite število organizacijskih enot, v katerih je strokovno in leposlovno gradivo za odrasle pregledno označeno in razvrščeno v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije.

	Število organizacijskih enot
Krajevne knjižnice vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice	
Enote v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.)	
Bibliobusi	

Q62 - V primeru, da v vseh organizacijskih enotah strokovnega in leposlovnega gradiva za odrasle nimate razvrščenega v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije, navedite število teh organizacijskih enot.

IF (13) Q62 > '0'

Q63 - Prosimo, da pojasnite razloge (posebnosti knjižničnega gradiva ipd.).

Q64 - Navedite število organizacijskih enot, ki imajo knjižnično gradivo namenjeno otrokom in mladini.

	Število organizacijskih enot
Krajevne knjižnice vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice	
Enote v večjih javnih zavodih ali za posebne skupine uporabnikov (bolnišnice, zapori, domovi za starejše občane itn.)	
Bibliobusi	

Q65 - V primeru, da v vseh organizacijskih enotah (ki imajo knjižnično gradivo namenjeno otrokom in mladini) strokovnega gradiva za otroke in mladino nimate razvrščenega v skladu s sistemom univerzalne decimalne klasifikacije, navedite število teh organizacijskih enot.

IF (14) Q65 > '0'

Q66 - Prosimo, da pojasnite razloge (posebnosti knjižničnega gradiva ipd.).

Q67 - V primeru, da v vseh organizacijskih enotah (ki imajo knjižnično gradivo namenjeno otrokom in mladini) leposlovnega gradiva za otroke in mladino nimate razvrščenega po starostnih stopnjah, navedite število teh organizacijskih enot.

IF (15) Q67 > '0'

Q68 - Prosimo, da pojasnite razloge (posebnosti knjižničnega gradiva ipd.).

Q69 - Navedite izposojevalni rok knjižnega gradiva na dom.

Št. dni

Q70 - Navedite najkrajši izposojevalni rok za drugo gradivo.

Št. dni

Q71 -

Knjižnično osebje

Q72 - Ali ima strokovni vodja knjižnice (kot pravne osebe) opravljen bibliotekarski izpit in vsaj univerzitetno izobrazbo (ali bolonjski magisterij)?

☐ Da

☐ Ne

Q73 - Navedite število manipulativnih in tehničnih delavcev (v EPZ na dan 30. 6. 2016).

Q74 - Navedite število strokovnih delavcev za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme (v EPZ na dan 30. 6. 2016).

Q75 -

Navedite število osebnih računalnikov v knjižnici (na dan 31. 12. 2016).

Q76 - Navedite število upravnih delavcev (v EPZ na dan 30. 6. 2016).

Q77 - Navedite število delavcev za računovodska in administrativna dela (v EPZ na dan 30. 6. 2016).

Q78 -

Knjižnični prostori in oprema

Q79 - Navedite število zgradb, v katerih delujejo krajevne knjižnice (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice).

Q80 - Ocenite ustreznost lokacije vsake zgradbe krajevne knjižnice (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) glede na lociranost v središču gravitacijskega območja in prometno dostopnost ter navedite število krajevnih knjižnic pri vsaki kategoriji odgovora.

1

Neustrezna	
Delno ustrezna	
Popolnoma ustrezna	

Q81 -

Navedite število zgradb, ki so načrtovane tako, da je mogoča kasnejša dograditev v skladu z rastjo potreb prebivalcev.

Q82 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki so sestavni del skupnega objekta.

Q83 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki so sestavni del skupnega objekta in imajo prostore ločene od drugih prostorov v stavbi in imajo ločen vhod.

Q84 - Koliko zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) ima skupen

vhod za vse obiskovalce?

Q85 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki so dostopne za gibalno in senzorno ovirane prebivalce. Dostopnost ocenite po naslednjih kriterijih (iz IFLA Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi, str. 7: »Okolica knjižnice, vhod, toaletni prostori, stopnišča, dvigala in posebni prostori bi morali biti dostopni vsem osebam z različnimi oblikami oviranosti. Osebi na invalidskem vozičku bi moral biti omogočen dostop do vseh oddelkov knjižnice, uporabnik z okvaro vida bi moral imeti možnost, da se prosto sprehaja s palico za slepe ali s psom vodnikom in se neovirano giblje po knjižnici. Gluh uporabnik bi moral imeti možnosti komuniciranja s knjižničnim osebjem. Uporabniku z zmanjšanimi kognitivnimi sposobnostmi bi moralo biti omogočeno, da zlahka najde knjige in drugo gradivo. Osebi z disleksijo ali drugačno obliko težavi pri branju bi moralo biti omogočeno, da samostojno uporablja knjižnico«).

Število zgradb

Nedostopne	
Delno dostopne	
Popolnoma dostopne	

Q86 - Za vsako zgradbo krajevne knjižnice (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) navedite neto uporabniško površino in število prebivalcev gravitacijskega območja, ki mu je namenjena.

	Krajevna knjižnica	Neto uporabniška površina	Število prebivalcev gravitacijskega območja
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			
15.			

	Krajevna knjižnica	Neto uporabniška površina	Število prebivalcev gravitacijskega območja
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			
21.			
22.			
23.			
24.			
25.			
26.			
27.			
28.			
29.			
30.			
31.			
32.			
33.			
34.			
35.			
36.			
37.			
38.			
39.			
40.			

Q87 -**Knjižnični prostori in oprema**

Q88 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju.

	Število zgradb
Št. preb. 1.500 - 3.000	
Št. preb. 3.001 - 5.000	
Št. preb. 5.001 - 10.000	
Št. preb. 10.001 - 20.000	
Št. preb. nad 20.001	

Q89 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest (pri tem ne upoštevajte mest opremljenih z računalniki). Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje od 1.500 do 3.000 prebivalcev.

	0 up. mest	1 - 5 up. mest	5 - 10 up. mest	11 - 15 up. mest	16+ up. mest
Št. preb. 1.500 - 3.000					

Q90 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest (pri tem ne upoštevajte mest opremljenih z računalniki). Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje od 3.001 do 5.000 prebivalcev.

	0 up. mest	1 - 8 up. mest	9 - 15 up. mest	16 - 20 up. mest	21+ up. mest
Št. preb. 3.001 - 5.000					

Q91 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest (pri tem ne upoštevajte mest opremljenih z računalniki). Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje od 5.001 do 10.000 prebivalcev.

	0 up. mest	1 - 10 up. mest	11 - 20 up. mest	21 - 39 up. mest	40+ up. mest
Št. preb. 5.001 - 10.000					

Q92 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest (pri tem ne upoštevajte mest opremljenih z računalniki). Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje od 10.001 do 20.000 prebivalcev.

	0 up. mest	1 - 20 up. mest	21 - 39 up. mest	40 - 79 up. mest	80+ up. mest
Št. preb. 10.001 - 20.000					

Q93 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest (pri tem ne upoštevajte mest opremljenih z računalniki). Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje nad 20.001 prebivalcev.

	0 up. mest	1 - 40 up. mest	41 - 79 up. mest	80+ up. mest
Št. preb. nad 20.001				

Q94 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest opremljenih z računalniki. Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje od 1.500 do 3.000 prebivalcev.

	0 rač. mest	1 - 3 rač. mest	4+ rač. mest
Št. preb. 1.500 - 3.000			

Q95 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest opremljenih z računalniki. Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje od 3.001 do 5.000 prebivalcev.

	0 rač. mest	1 - 2 rač. mest	3 - 4 rač. mest	5+ rač. mest
Št. preb. 3.001 - 5.000				

Q96 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest opremljenih z računalniki. Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje od 5.001 do 10.000 prebivalcev.

	0 rač. mest	1 - 4 rač. mest	5 - 9 rač. mest	10+ rač. mest
Št. preb. 5.001 - 10.000				

Q97 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest opremljenih z računalniki. Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje od 10.001 do 20.000 prebivalcev.

	0 rač. mest	1 - 9 rač. mest	10 - 19 rač. mest	20+ rač. mest
Št. preb. 10.001 - 20.000				

Q98 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) v ustrezni razred števila uporabniških mest opremljenih z računalniki. Upoštevajte samo knjižnice, ki imajo gravitacijsko območje nad 20.001 prebivalcev.

	0 rač. mest	1 - 19 rač. mest	20+ rač. mest
Št. preb. nad 20.001			

Q99 -

Knjižnični prostori in oprema

Q100 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo ločeno postavitve knjižničnega gradiva za mladino v prostem pristopu. Navedite jih glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju.

	Število zgradb
Št. preb. 1.500 - 3.000	
Št. preb. 3.001 - 5.000	
Št. preb. 5.001 - 10.000	
Št. preb. 10.001 - 20.000	
Št. preb. nad 20.001	

Q101 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo eno ali več čitalnic kot ločen prostor. Navedite jih glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju.

	Število zgradb
Št. preb. 1.500 - 3.000	
Št. preb. 3.001 - 5.000	
Št. preb. 5.001 - 10.000	
Št. preb. 10.001 - 20.000	
Št. preb. nad 20.001	

Q102 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo ločene študijske prostore. Navedite jih glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju.

	Število zgradb
Št. preb. 10.001-20.000	
Št. preb. nad 20.001	

Q103 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo prostor za usposabljanje in izobraževanje. Navedite jih glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju.

	Število zgradb
Št. preb. 1.500 - 3.000	
Št. preb. 3.001 - 5.000	
Št. preb. 5.001 - 10.000	
Št. preb. 10.001 - 20.000	
Št. preb. nad 20.001	

Q104 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo prostor za prireditve. Navedite jih glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju.

	Število zgradb
Št. preb. 1.500 - 3.000	
Št. preb. 3.001 - 5.000	
Št. preb. 5.001 - 10.000	
Št. preb. 10.001 - 20.000	
Št. preb. nad 20.001	

Q105 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo sanitarije za obiskovalce. Navedite jih glede na razred števila prebivalcev v gravitacijskem območju.

	Število zgradb
Št. preb. 1.500 - 3.000	
Št. preb. 3.001 - 5.000	
Št. preb. 5.001 - 10.000	
Št. preb. 10.001 - 20.000	
Št. preb. nad 20.001	

Q106 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) glede na to, kako je v vsaki poskrbljeno za funkcionalen, vodoraven in navpičen mehanski transport knjižničnega gradiva.

	Število zgradb
Neustrezno	
Delno ustrezno	
Povsem ustrezno	

Q107 - Navedite število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) glede na to, kako je v vsaki zavarovano knjižnično gradivo in oprema pred različnimi neugodnimi vplivi, npr. vlago, izsušitvijo, prahom, krajo, požarom, vodo ipd.

	Število zgradb
Neustrezno	
Delno ustrezno	
Povsem ustrezno	

Q108 - Navedite število krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice) glede na to, kako je v prostorih knjižnične zgradbe zagotovljeno ustrezno ogrevanje, prezračevanje in osvetlitev.

	Število zgradb
Neustrezno	
Delno ustrezno	
Povsem ustrezno	

**Q109 -
Bibliobus**

Q110 - Ali ima vaša knjižnica bibliobus

- ☐ Da
☐ Ne

IF (16) Q110 = [1] (Da)

Q111 - Ali ima vaša knjižnica za potrebe delovanja bibliobusa

	Da	Ne
skladišče za postavitev gradiva?	☐	☐
prostor za zaposlene v knjižnici?	☐	☐
garažo?	☐	☐

IF (16) Q110 = [1] (Da)

Q112 - Ali so postajališča bibliobusa označena?

- ☐ Niso označena
☐ Manj kot polovica postajališč je označenih
☐ Vsaj polovica postajališč je označenih
☐ Vsa postajališča so označena

IF (16) Q110 = [1] (Da)

Q113 - Ali so postajališča bibliobusa opremljena

	Niso opremljena	Manj kot polovica postajališč je opremljenih	Vsaj polovica postajališč je opremljenih	Vsa postajališča so opremljena
z oglasnimi tablam ali vitrinami?	☐	☐	☐	☐
z električnim priključkom?	☐	☐	☐	☐
z možnostjo priključitve na računalniško omrežje?	☐	☐	☐	☐

IF (16) Q110 = [1] (Da)

Q114 - Ali bibliobus ima

	Da	Ne
najmanj 1 delovno mesto za knjižničarja za izposajo?	☐	☐
najmanj 1 mesto opremljeno z računalnikom za uporabnike?	☐	☐
opremo za uporabo neknjižnega gradiva?	☐	☐
najmanj 1 sedež za uporabnike?	☐	☐
dostop za invalide?	☐	☐
klimatsko napravo?	☐	☐
ogrevanje?	☐	☐

Q115 -

Oprema

Q116 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedežosrednje knjižnice), ki imajo napravo za štetje obiska.

Q117 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), v katerih je zagotovljeno reproduciranje gradiva (fotokopirni stroj in/ali tiskalnik).

Q118 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), v katerih je zagotovljen telefon.

Q119 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo faks.

Q120 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet za interne potrebe knjižnice (za delavce).

Q121 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet (za uporabnike).

Q122 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), v katerih je zagotovljeno povezovanje v internet za uporabnike preko brezžičnega omrežja.

Q123 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki imajo (dajejo v uporabo) mikrooblike (mikrofiše, mikrofilme).

IF (17) Q123 > '0'

Q124 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), ki dajejo v uporabo mikrofiše, mikrofilme ter imajo opremo za njihovo uporabo.

Q125 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), v katerih je zagotovljena oprema za uporabo avdiovizualnega gradiva.

1

Knjižnica nima takega gradiva	
Knjižnica nima opreme	
Oprema je zagotovljena za nekatere vrste gradiva, ki ga ima knjižnica	
Oprema je zagotovljena za vse vrste gradiva, ki ga ima knjižnica	

Q126 - Navedite število zgradb krajevnih knjižnic (vključno s krajevno knjižnico, kjer je sedež osrednje knjižnice), v katerih je zagotovljena oprema za uporabo gradiva, ki je namenjeno vizualno, slušno in fizično oviranim uporabnikom.

1

Knjižnica nima takega gradiva	
Knjižnica nima opreme	
Oprema je zagotovljena za nekatere vrste gradiva, ki ga ima knjižnica	
Oprema je zagotovljena za vse vrste gradiva, ki ga ima knjižnica	

Q127 -

Vrednotenje – analiza potreb skupnosti

Q128 - Ali ste v zadnjih treh letih pripravili ali posodobili načrt razvoja mreže svojih organizacijskih enot in drugih oblik zagotavljanja dejavnosti?

- ☐ Da
☐ Ne

Q129 - Ali ste opravili analizo potreb po izobraževanju, raziskovanju, kulturi in razvedrilu ter razvijanju pismenosti v lokalni skupnosti v zadnjih treh letih?

- ☐ Da
☐ Ne

IF (18) Q129 = [1] (Da)

Q130 - Ali ta analiza vsebuje:

	Da	Ne
Demografske podatke	☐	☐
Podatke o ustanovah v lokalni skupnosti	☐	☐
Informacije o poslovni in trgovinski dejavnosti v okolju	☐	☐
Območju, ki mu je knjižnica namenjena (poselitev, oddaljenost)	☐	☐
Prometni ureditvi	☐	☐
Informacijskih storitvah drugih centrov v lokalni skupnosti	☐	☐

IF (18) Q129 = [1] (Da)

Q131 - Prosimo, če opišete, kakšno analizo potreb skupnosti ste izvedli (metode, pristop itn.).

IF (18) Q129 = [1] (Da)

Q132 - Prosimo, da nam posredujete dokument z vašo analizo na sledeči elektronski naslov: marko.aupic@nuk.uni-lj.si.

IF (18) Q129 = [1] (Da)

Q133 -

Če želite, lahko datoteko naložite tudi preko spleta.

Q134 -

Kazalci uspešnosti

Q135 - Prosimo, da odgovorite na vprašanja za vsak kazalec.

	Da	Ne	Da	Ne	Kazalec je nepome mben	Kazalec je pomemben	Kazalec je ključen	Kazalec je nepome mben	Kazalec je pomemben	Kazalec je ključen	Kazalec je nepome mben	Kazalec je pomemben	Kazalec je ključen
Število izposojenega knjižničnega gradiva na prebivalca (kazalec uporabe)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skupno število obiskov knjižnice na prebivalca (kazalec uporabe)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število članov v odstotkih na prebivalstvo (kazalec uporabe)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število izposoj na enoto, t.j. obrat virov (izposoje) (kazalec uporabe)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Referenčne poizvedbe na prebivalca (kazalec uporabe)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število izposojenih enot na uro odprtosti (kazalec uporabe)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število izvedenih transakcij na prebivalca (kazalec uporabe)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število dostopov do računalniških storitev na prebivalca (kazalec uporabe)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skupno število knjižničnega gradiva na prebivalca (kazalec virov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število terminalov/osebni računalnikov na prebivalca (kazalec virov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število računalniških delovnih mest (kazalec virov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število dostopov do kataloga na prebivalca (kazalec virov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q136 - Prosimo, da odgovorite na vprašanja za vsak kazalec (nadaljevanje zgornje tabele).

	Da	Ne	Da	Ne	Kazalec	Kazalec	Kazalec	Kazalec	Kazalec	Kazalec	Kazalec	Kazalec	Kazalec
					je nepome mben	je nepome mben	je nepome mben	je nepome mben	je nepome mben	je nepome mben	je nepome mben	je nepome mben	je nepome mben
Razmerje med številom vseh polno zaposlenih delavcev in številom prebivalcev (kazalec človeških virov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Razmerje med številom strokovnih delavcev in številom prebivalcev (kazalec človeških virov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Število opravljenih transakcij na zaposlenega (kazalec človeških virov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kazalci kakovosti, pridobljeni iz anket o zadovoljstvu uporabnikov	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Razmerje med številom pravilno odgovorjenih referenčnih poizvedb in številom zahtevkov (kazalec kakovosti)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stroški na enoto za izvajanje storitev in dejavnosti (kazalec stroškov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stroški zaposlenih na storitev, na primer obdelane knjige, programi (prireditve) (kazalec stroškov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skupen strošek na prebivalca, člana, na izposojevališče itn. (vsaj en kazalec) (kazalec stroškov)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q137 - Ali uporabljate še kakšne druge kazalce uspešnosti oziroma učinkovitosti?

- ☐ Da
☐ Ne

IF (19) Q137 = [1] (Da)

IF (20) Q137 = [1]

Q138 - Prosimo, če jih navedete ter na kratko opišete uporabo v vaši knjižnici in stališče vaše knjižnice do njih.

Q139 -

Primerjalni kazalci

Q140 - Primerjava statističnih podatkov z drugimi ustreznimi in primerljivimi knjižničnimi storitvami na nacionalni in mednarodni ravni

Q141 - Ali ste izvedli primerjavo statističnih podatkov z drugimi ustreznimi in primerljivimi knjižničnimi storitvami na nacionalni ravni?

- ☐ Ne
- ☐ Vsakih nekaj let
- ☐ Vsakoletno

Q142 - Kako pomembni so rezultati te primerjave na nacionalni ravni za oceno ali načrtovanje vašega delovanja?

- ☐ Nepomembni
- ☐ Zanimivi
- ☐ Ključni

Q143 - Ali ste izvedli primerjavo statističnih podatkov z drugimi ustreznimi in primerljivimi knjižničnimi storitvami na mednarodni ravni?

- ☐ Ne
- ☐ Vsakih nekaj let
- ☐ Vsakoletno

Q144 - Kako pomembni so rezultati te primerjave na mednarodni ravni za oceno ali načrtovanje vašega delovanja?

- ☐ Nepomembni
- ☐ Zanimivi
- ☐ Ključni

Q145 - Opišite, kako ste v obdobju zadnjih treh let ugotavljali potrebe neuporabnikov.

Možnih je več odgovorov

- ☐ Nismo ugotavljali
- ☐ Z anketo
- ☐ S fokusnimi skupinami
- ☐ Z metodami opazovanja
- ☐ Z analizo sociodemografskih podatkov o lokalni skupnosti
- ☐ S posvetovanjem z neuporabniki
- ☐ Drugo (navedite)

Q146 - V spodnjo rubriko lahko navedete vaša pojasnila glede podatkov in druge pripombe. Priporočamo, da shranite vprašalnik s podatki o vaši knjižnici. To storite tako, da kliknete na povezavo z ikono za program Acrobat Reader.

--